

Shri Raghunatha Temple MSS. Library,
JAMMU

No. २६५२
क

Title गौतमतन्त्रम्

Author

Extent ८० पत्र Age सं. १८४८

Subject तन्त्र

नं. २००

नं. ६०३

गौतमसूत्र

नं. ६५१

6039

80

ALL
ALL

KASHMIR JAIL MADE

मोतसीयनंत्रम्

गो-
३-
१

ॐ नमः श्रीकृष्णाय प्रणम्य द्वारकानाथे गोपीजनम
नोहरम् लिख्यते गौतमिते त्रैसर्वतंत्रोत्तमोत्तमम् सि
द्धाश्च मेव सन्धीमान् कदाचिद्गौतमो मुनिः तपः स्वा
ध्यायनिरतो भक्तिमान् पुरुषोत्तमः नमस्यन् शिरसा
विस्मंस्तवन् वाचा जनार्दनम् जपनकराभ्यां यत्तेशो ह
दाय्ययनतत्परः समस्तश्रुति तत्त्वज्ञ-इति ह्यस्य पुराण
वित् मंत्रौषधिक्रियावशयोगसिद्धोत्तमोत्तमो धर्मा
र्थकाममोक्षार्थी नारदं प्रणिपत्य च विनयावनतो भूत्वा
पृथ्वाष्टुद्विजोत्तमः भगवन्कामदामंशः शूद्रस्यास्य
धिकारकाः विभिन्नफलदास्ते तन्नैकत्रफलदाभताः
एतत्समफलाः सर्वे नमंत्रा इति न श्रुतम् येन सर्वफ
लावाप्तिः सर्वेषां वेधुरेव यः सर्ववर्णाधिकारश्च ना
रीणां योग्य एव च ते बुद्धिभगवन्मंत्रं भूमसर्वार्थसिद्ध
ये तव नाविदितं किंचिद्विद्यते सचराचरे इति श्रुत्वा
निश्चेष्टो नत्वा विस्ममुवाच ह साधु एष्टं मया षेकं एष्टुः
प्रोवाच पञ्चजः तथा ते कथयिष्यामि यथा प्रोक्तं स्वयं
वा सर्वकामाः प्रसिद्धं तिकृष्णमंत्रं जपाद्विजसर्वेषु मे
त्रवर्गेषु वै सर्वेषु सुच्यते गाणपत्येषु शैवेषु तथा शा
क्तेषु सत्रत वै सर्वेषु समस्तेषु कृष्णमंत्राः फलाप्तये वि
शेषतो दशाहोऽयं जपमात्रेण सिद्धिदः मंत्रस्य ज्ञानमा
त्रेण लभेत्सु किंचित्तु विधाम् समस्तपापराशीनां जल
नोऽयं मुनीश्वर अनेन सदृशो मंत्रो जगत्स्वपित वि

[illegible]

मो. २

यस्यैव शुभं तच्छोभते धातुः तथा ह्यम श्रुतात्तरमुद्रित्येवे
कतो मांसपुग्मकम् पतुर्येषु खल्वेतनेन यवनः स्वाह्या
न्वितम् दशाक्षरमनुः प्रोक्तीष्टष्टफलप्रदः तेन गो
पीजनवल्लभाय स्वाहा वीजेशक्तिंच वक्ष्यामि ब्रह्मविच्च
परात्परः ब्रह्माणमायया साईमांसाणां नादविन्दुकम्
एतद्दीजे समाख्यातं कृत्स्नतन्त्रे परात्परम् शुक्रार्णम
स्तर्णेनाखद्यते न संयुतम् गगने मुखद्यते न प्रोक्ता-
शक्तिः परात्परा एषा शक्तिः परा सूक्ष्मानित्या समित्
प्रदायिनी ईशरो जगतां वीजेशक्तिर्गुणमयी तथा पर
मात्मा तथा बुद्धिर्वायुः कुंडलिनीति च वक्तव्ये वीजश
क्ती सर्वमेवेषु विंतयेत् वितयंतं सामाम्ये तदिदानीं
निरूप्यते ईशरो जगतां वीजेशादं ब्रह्मतडव्यते त
स्याया समाख्याता शक्तिर्गुणमयी तथा प्रकृतिः पु
रुषश्चैव नित्यः कालश्च सततम् तन्नानि चेश्वरश्चैव ब्रह्म
तिपंचमं स्मृतम् संगतः पुरुषश्चेति तूर्या व्याप्रकृ
तिः परा तन्नानि मांसरूपाणि कालश्च तत्त्व रूपकः ई
श्वराद्या भवेद्वादो विन्दुश्चेत्यचित्तमयः एतद्विज्ञा
नमात्रेण जीवन्मुक्तो महीचरेत् नास्य कालकलापे
तान तीर्थाय तनानि च क्लींकारादस्जहि स्वमिति
प्राहः श्रुते र्गिरः लकारात् पृथिवीजाता ककाराज्ज
लसम्भवः ईकादाग्रिरुत्पन्नो नादाद्वापुरजायते
विंदीराकाशसम्भूतिरिति भूतार्थको मनुः :: ::

स्वशास्त्रेनवत्तेवजःहेतिवित्प्रकृतिःपरा तयोरेकस
मुद्रुतिमुकवेष्टनकारणकः अतएवहिविषयसलयः
स्वाहार्णकेभवेत् गोपीतिप्रकृतिविन्द्याजनस्तत्तम
मूहकम् अनयोराश्रयव्याख्याकारणत्वेनचेष्टरः सा
नानन्दः परंज्योतिर्वलभेनचकष्यते विपादुडुदेत्
पुरुषइत्याहुः प्रथमागिरः वीजोच्चारणमात्रेणवित्त
भावःप्रजायते वल्लभेनचतादात्म्यस्वाहयाज्ञानदाय
कम् इत्येवंकथितेतत्तमुनेवेवब्रह्मसन्मतम् अथवा
गोपीप्रकृतिर्जनस्तदंशमंडलम् अनयोर्वलभःस्वा
मीकृष्णाख्यइष्टरःस्मृतः कार्यकारणयोरीशःश्रुति
भिस्तेनगीयते अनेकजन्मसिद्धान्तगोपीनांपतिरेववा
नन्दनन्दन-इत्युक्तैस्तेलोक्यानन्दवर्द्धनः चित्तयेदिर
जोमंत्रीसर्वसम्पत्तिहेतवे दशानामपितत्त्वानांसाती
वेत्तातथात्तरं दशाक्षरइतिव्यातोमंत्रराजःपरात्पर
त्वमवीजस्वभावत्वात् दशाक्षरइतिकथ्यतेवीजपूर्वो
जपश्चात्परहस्यकथितंमुने नारदोऽस्यमुनिःप्रोक्तं
दोविगाडितिस्रुतम् श्रीकृष्णदेवताचास्यडर्गाधिष्ठा
तदेवता महेश्वरमुखाजज्ञात्वायःसात्तातपसामनुम्
संसाधयतिमुडात्मासतस्रःषिरीरितः पुरुषात्मस
केचास्यपुरुषार्थवत्तृष्टये ऋषिस्तुतोऽपरिज्ञानात्रम
त्रःफलभागभवेत् दीर्घत्वेयातिमंत्राणांविनियोगम
ज्ञानताम् मंत्रासममयो वत्येष्टष्टष्टफलप्रदं प्रणवा

मो.
ने
३

भ्यां पुटे कृत्वा नमोऽन्तादशवर्णकान् दत्तांगुष्ठादिवा
मांते मासः स्यात्सृष्टिरीरिता वामांगुष्ठादिदत्तांते सं
हतिः परिकीर्तिता उभयोः करयोर्ज्येष्ठा पूर्विकास्थि
तिरुच्यते संहतिः परिकीर्तिता उभयोः करयोर्ज्येष्ठा
पूर्विकास्थितिरुच्यते संहतिर्देवसेचानोहारिणी परि
कीर्तिता विद्याप्रदा च सृष्ट्या वर्णानां शुद्धचेतसो स्थि
ते तस्यादगदहस्यानोत्रये कामानुरूपतः सहाजिने वा
नप्रस्थे स्थिते तं कश्चिद्विच्छति संहारांतो मुनीनां च विवि
कस्य च सर्वेशः त्वासत्रयं सदा कार्यमशक्तावेकमेव हि
वर्नमासां स्तथा मंत्रीदेहे च परित्यजेत् हस्तमुले कू
परके मणिवन्येऽङ्गुलिमूले अंगुल्यग्रे च विमस्य पाद
यो रुपरित्यजेत् हस्तमुलादिसृष्टिः स्यात्तन्मणिवंधात्
स्थितिः सृष्ट्या अंगुल्यग्रे संहतिः स्यात्स्थिते तं त्रितये
त्यस्य ततः करोगयोर्मासां स्तथेव परिकीर्तिताः आच
क्रायतथा स्वाहा अंगुष्ठाभ्यां नमो भवेत् विचक्राय स्वाहेति
च तज्जतीभ्यां तथोच्चरेत् सचक्राय तथा स्वाहामध्यमाभ्यां
तथोच्चरेत् त्रैलोक्यपरत्वाच्चक्राय स्वाहेत्यनामिकेतथा
असृगांत चक्राय स्वाहा कनिष्ठयोर्नमः रुक्मिणीप्रकृति
र्वा मासात्तादस्तविग्रहा दक्षिणः पुरुषः प्रोक्तो मोतिरु
विषविग्रहः संयोगात् करयोरेव परातत्वं प्रजायते अतए
समस्तांतां वस्तुनां शोधने सृष्टे पंचगानिततः कुर्यादगमे
त्रेण देशिकः पंचगानि मनोयत्र तत्रेन विवर्जयेत् आचक्राय
तथा स्वाहा हृदयाय नमो वदेत् अंगुष्ठरहितेनेव करग्रहेण
हृदयस्थे च विचक्राय तथा स्वाहा शिरसे स्वाहेति सवदेत्

शिरसि विमसेन हतं तथैव करणात्तया शुचक्राय तया
हाशिवायेव षड्वरेत् तथा योऽङ्गुष्ठमुष्णान् शिवाग्रोप
रिविमसेन त्रैलोक्यरक्षणवक्राय स्वाहेतिकवचाय हं
हस्ताभ्यां शिरश्चालभ्य पादौ तं संस्पृशेदयतिः असंगतकच
क्राय स्वाहा स्वाय षड्वरेत् जडोऽङ्गुलत्रितयच्छाटिकाभि
र्द्विषोदश वन्ये म्मुनिशार्ङ्गलनिममासोऽयमीरितः इत्य
माणो हृदात्मानो हृदये स्याच्चिदात्मकः क्रियते तत्परात्मा
च हन्मंत्रेण च देशिकः सर्वज्ञादिगुणात्तरी संविदुपपरा
त्मनि क्रियते विषयाहारः शिरोमंत्रेण धीमता हृच्छिरोरु
पचित्राममयताभावचेतना क्रियते निजदेवस्य शिरोमंत्रे
ण सादरम् मंत्रात्मकस्य देवस्य मंत्रवाच्येन तेजसा सर्वतो
वर्ममंत्रेण क्रियते नमः संभूतिः यद्दाति परं ज्ञानं संवि
दुपपरात्मनि हृदयादिमये तेजः स्यादेतन्नेत्रसंज्ञकम्
आध्यात्मिकादिरूपेयत्सायकस्य विनाशयेत् अविद्या
या तमंत्रे तत्परं धाम समीरितम् गौतम उवाच ब्रह्म
नृब्रह्मविदोऽष्टसर्वभूतहितैरतः त्वमेव ह्यस्य देवस्य
अंतर्यामी निरामयः अविद्यादोषनिर्मुक्तः समंत्रव्रतमे
यतः सर्वलोकैकगमनः सर्वलोकैकतत्त्ववित् सर्वानु
भवसाक्षी त्वं सर्वदेवनमस्कृतः इदानीं श्रीतमिच्छामि
मंत्रराजे परात्परम् अष्टादशोर्णमंत्रस्तु गुप्ताद्गुह्यात्
रः स्मृतः तं मंत्रं श्रीतमिच्छामि यदियोग्योऽस्मि स तम भवा
एव निमग्नमात्रमुद्धर्तुमिहार्हसि इत्यादिस्तुतिभिः स्तुता

गो-
ते-
ध

प्राणम्यच पुनः पुनः पार्श्वमासाद्य तद्वक्त्रमतिरासीत्तनीश्वरः
नारद उवाच साधु एष्टु तया ब्रह्मन्मया पिब्रह्मणः स्मृतः मे
त्रराजो मुनिश्च सर्ववेदागमावुगः ततः प्रभृतिविप्रैर्ह
रितामाप्तवानहं तव सेहात् प्रवक्ष्यामि यत्तत्पुरुषप्रियः क्ली
कारं पूर्वमुवाच कृष्ण तूर्यपदात्तिते गोविन्दे च तथोक्ता तदे
शास्त्रं तथोच्यते भक्त्या ते प्रणिपन्ना च कथितो मंत्रनायकः
गुह्याद्गुह्यतरो ह्येष वाञ्छाविता मणिः स्मृतः शौनकाद्या
श्च मुनयस्तप्या ये देवमुख्यकाः मंत्रराजपरिज्ञानात्स यस्त
तस्मात्पतांगताः कृष्णशब्दश्च सत्तार्थो नश्च तत्स्वरूपकः
स्वावरूपो भवेदात्मा भावानन्दमयस्ततः गोशब्देन ज्ञानम
किं तेन विदितं तत्तत्प्रभुं गोशब्दाद्देव इत्युक्तं तेन रात्रि
ते विभुं पदं ते कथिता मंत्रवासना मुनिसत्तम एतत्त
ज्ञानाद्युभावेन जीवन्मुक्तो न चाप्यथा किमप्येन वद
क्तेन स्मरणाच्चास्य मंत्रवित् जीवन्मुक्तो न सदेहो विमु
रेव न संशयः नारदोऽस्य मुनिः प्रोक्तो गायत्रीच्छन्द उ
च्यते कृष्णः प्रकृतिरेतस्य दुर्गायिष्ठा देवता वासुदे
वः संकर्षणः प्रद्युम्नश्चानिरुद्धकः नारायण इति
ख्यातः पदपंचात्मकः परः अक्षरार्थस्तु कथितः
पदनाम इतीरितः तस्माद्विज्ञाय वै मंत्री पुरुषा
र्थवत्तद्वृत्त्यं लभते नात्र संदेहः

सत्यं सत्यं हि गो

तम ॥

वीजशक्तीपुराप्रोक्तो विनियोगश्च पूर्ववत् पंचांगानि
मनीरस्य पदपंचकयोजनात् ब्रह्मरन्ध्रे भ्रुवोर्मध्ये जि
ह्वाकूपे तथा पुनः कंठदेशे हृदि तथा नाभौ लिङ्गे च
मूले कं वाणद्वये च त्रयोऽश्वकर्णयोर्विम्यसेदिति ब्रह्म
रन्ध्रे पुनः सर्वव्यापकत्रयमाचरेत् मूर्ध्नि एव कंठे हृदि
नाभौ मूले च पदपंचकम् रोहा वरोहतो न्यस्य केशवा
द्यानधी न्यसेत् वर्णन्यासे पुनः कृत्वा केशवाद्योस्ततो
न्यसेत् भूतशुद्धिलिपिन्यासे विनायकप्रपूजयेत् विप
रीतफलं दद्यादभक्त्या पूजनं याथा मातृकाद्विविधा प्रो
क्ता पराचाप्यपरा तथा सप्तस्मृतः परा न्यासा अपरा वा
स्य देशके अष्टातर्मातृकान्यासो मूलाधारे च तर्दले स्व
र्नाभे वशास च त्र्यवर्णा विभूषिते षडदले वैश्वतनिभे
स्वाधिष्ठानेऽनलत्रिषु वभर्मैर्यरे लेयुक्तेर्वित्तूभासि
तमस्तकैः अनाहते द्वादशारे प्रवालरुचिसन्निभे कादि
ठांतदले युक्ते योनिनां हृदयंगमे विशुद्धे षोडशादिने
भस्माभे स्वरभूषिते आज्ञाचक्रे त्र्यवर्णाभे द्विदले हस्तरेजि
ते सहस्रारसणिनिभे सर्ववर्णा विभूषिते अकथादित्रि
रेखात्मकलत्रयभूषिते तन्मध्ये परिवित्तुं च हृदि स्थि
तिलयात्मकं एवं समाहितमना ध्यायेत् आसोऽयमांत
रः मूलादिब्रह्मरन्ध्रे तं विसृज्यायेच्चिदात्मकं वित्तुं शु
तस्य आसौ रैस्तर्पयेत् मातृकां न्यसेत् एकैकं वर्णमुच्चा
र्य मूलाधाराद्भ्रुवोतकं नमो नंतमिति न्यासश्चाचोतः

परिकीर्तितः वासं वै मातृकाया संस्पृष्टावहितो मम
ललाटमुखहृतासि श्रुतिज्ञाणेषु गंडयोः श्रोष्ठदंतो ज
मागसेदोः पतसंध्यग्रकेषु च पाशयोः पृष्ठतो नाभौ
जठरे हृदयं शके ककुब्धे च हृतपूर्वपाणिपादयुगे
तथा जठराननयोर्नसे मातृकार्णान् यथा क्रमात् च
तर्जमातृकाप्रोक्ता केवला विडसंयुता सविसर्गसो
भयावरहस्यं शुण्डकथ्यते विद्याकरी केवला च सोभ
या भक्तिदायिका सविसर्गपुत्रप्रदा सविन्दुर्वित्तदा
यिनी केशवा दिततो मा संकुर्यात्साधकसत्तमः ऋषिः
प्रजापतिश्चंदी गायत्री देवता पुनः अडलत्सी हरिः प्रो
क्तः श्रीवीजेन षडंगकं करसुडिविधानं च विधाय ध्या
नमाचरेत् उद्यदादित्यशंकाशतमजाम्बूनदप्रभं कम
लावसुधाशोभिपासं हृदं परात्परं विवित्ररत्नविहि
तनानालंकारभूषितं पीतवस्त्रपरीधानं शैलकौमो
दकीकरं वामतश्चक्रपमेच ध्यात्वेवं वित्तसेततः प्र
णवेष्ट्वेष्टुर्वाप्य श्रीवीजं तदनंतरं मातृकार्णं ततो म
से हृदयामिततप्रकारकं केशवं वित्तसेतकीर्त्या कामा
नारायणं तसेत् साधवे तद्विषयं तं गोविन्दं पुष्टिसंयु
तं ध्यात्वा विसंशान्तिं पुते मधुसूदनमेव च त्रिविक्रमं च
क्रियया वामतं दयया तसेत् श्रीधरं मेधया हृषीकेशं
हर्षयुतं तसेत् अहंया बुजनाभं चलज्जादामोदरोत्त
तः वासदेवं ततो मसे लक्ष्म्या संकषणां ततः ॥

सरस्वत्याततः प्रीत्या प्रयुम्नेवानिरुद्धकं रत्या चक्रिज
येडुर्गो गदिनो शोर्गिणा प्रभा एव द्विसते शोखि चंडे वा
एणा चहा लिनं त्यसेत् विलासिन्मा मूषलिनं मूलिनं वि
जया युते पाशिनं विरजा युक्तं विश्वयो कुशिनं त्यसेत्
मुकुटश्च विनदयासनदानं दजो त्यसेत् स्मृता च नदिने
ऋद्या नरं नरक जित् समुद्रया हरिश्चुडी क्लृप्तभक्ती बु
दिसते च सात्वतं मत्ता शोरी तमेश्वरमेतथो माजना
देनो च क्लेदिता भूय रं विश्वमूर्तिं क्लिप्ता ततो त्यसेत् वे
कुंठवसथे चैव वसथी पुरुषोत्तमो वली च परया युक्तो
वलानुज पशयणे वालश्च सूक्ष्मया युक्तो ह्यसन्नः सथ
या युतः ह्यसन्न प्रतया युक्तो हं सश्चैव प्रभा युतः वराहो
निशया युक्तो विमलोऽग्रायया युतः विद्युता नरसिंहेन
कथिताः शिवशक्तयः एवमंगेषु वित्यस्य धात्वा एव
समाहितः भक्त्या त एज देवसोः भीष्टफलमाप्नुयात्
केशवादि रयं न्यासीत्या समात्रेण देहिनां अच्युत तं ददा
त्येव सत्यं सत्यं न संशयः केशवाचारमेषणामाः सर्वे नारा
यणाः स्मृताः शाखचक्रगदापद्मलसद्भुजचतुष्टयाः शा
चेगीपीशगीपीचशपवेगं शपांगच शंगं चमेषापेगं च
दक्षिणोर्ध्वकरं क्रमात् नमो न्तार्ण समुच्चार्य नारायणम
नुवदेत् प्राणात्माने तथोच्चार्य केशवाय इति स्मरेत्
कीर्त्ये च मनसा युक्त इत्यादि न्या समाचरेत् मुमुक्षुश्च
यतयश्चरे पुन्या समुत्तमं एवं वा वित्यसेत्यां सलक्ष्मी वीज

मो.
ने
६

७२: सरं सृतिर्धृतिर्महालक्ष्मीः प्राप्नोते हरितां व्रजेत् वा
गृभवाद्येन्यसेन्यासेवागीशत्वमवाप्नुयात् यद्यदाद्यं
सेन्यासेन हीजैरेगकल्पने तत्त्वमासेततः कुर्यात्साध
कः सिद्धिहेतवे कृतेन येन श्रीदेवरूपतामेव यात्यसौ मा
दिकांतामथाणां स्त्रीजीजाभ्यैकैकशोचरेत् नमः पराधेन
चार्यतत्तत्तत्त्वत्तनेनमः जीवप्राणद्वयं चोक्ता सर्वांगेषु
प्रविन्यसेत् ततो हृदयमध्ये च तत्त्वत्रये च विन्यसेत् देवीं
मतितत्त्वच फमहेकारमेव च पंवीं च मनस्तत्त्वमित्येवं
वितयेन्यसेत् नंवीं शततत्त्वच न्यसेत्तोलोततः परं दे
वीं स्पर्शतत्त्वच विन्यसेदानने सधीः देवीं रूपतत्त्वच
हृदये विन्यसेततः पंवीं रसतत्त्वच विन्यसेदथ गुह्य
के तंवीं गंधतत्त्वच पादयोरथ विन्यसेत् एंवीं श्री
व्रततत्त्वच श्रीव्रयोरिव विन्यसेत् देवीं तत्त्वच विन्य
सेत्तच्चिसाधकः उंवीं नेत्रतत्त्वच नेत्रयोरिव विन्यसेत्
देवीं रसनातत्त्वच रसनायामथो न्यसेत् कूंवीं घ्राण
तत्त्वच नासिकायां प्रविन्यसेत् जंवीं वाक्यतत्त्वच वि
न्यसेद्वाचिसाधकः कंवीं पाणितत्त्वच पाण्योरिव प्र
विन्यसेत् जंवीं पादतत्त्वच पादयोरिव विन्यसेत् हूंवीं
पायुतत्त्वच पायो न्यसेत् समाहितः चंवीं लिंगतत्त्वच वि
न्यसेदथ शिष्यके उंवीं तत्त्वमाकाशपुनर्मौलो प्रवि
न्यसेत् चंवीं वायुतत्त्वच वदने विन्यसेत् पुनः गंवीं
तेजस्तत्त्वच विन्यसेत् हृदये सधीः :: ::

लेवीजं जलतत्त्वं पुनः शिष्टे प्रविश्य सेतुं कंवीजं पृथि
वीतत्त्वं विमसेत् पादयोः पुनः शोवीजं हतपुणरीकत
त्वे हृदि प्रविमसेत् हेवीजं सूर्यमंडलतत्त्वं हृदि प्रविमसे
त् संवीजं वन्द्यमाणं लतत्त्वं तत्र प्रविमसेत् वंवीजं वह्नि
माणं लतत्त्वं तत्रैव विमसेत् संपरमेष्ठी तत्त्वं च वासुदेव
मूर्धे नियं वीजमथ पुस्तत्त्वं संकर्षणमथो मुखे लेवीजं
विमसेत् तत्त्वं च प्रयुज्यं हृदि विमसेत् वंवीजं निवृत्तितत्त्वं च
निरुद्धमुपस्थिके लेवीजं सर्वतत्त्वं च पादे नारायणं मसे
त् क्षौवीजं कोपतत्त्वं च त्दसिंहं सर्वगात्रके एवं तत्त्वानि
विमस्य प्राणायामं समाचरेत् दशाक्षरेण च तत्र अष्टाविं
शतिरेव योत् पूरयेद्दामया तद्द्वारयेत् तत्प्रमाणतः
प्राणायामो भवेदेकोरेव क पूरककुम्भकैः अष्टादशा
एवेतद्द्वयोरेव समाचरेत् एकेन रेचयेत् कामवीजेनै
वष्टयकष्टयक पूरयेत् समजमेतन्विंशत्यातेन धारये
त् सर्वेषु कुलमंत्रेषु वीजेनानेन चाचरेत् अथ वा सर्व
मंत्रेषु वर्णानुक्रमतो जपन् प्राणायामं चरेत् तन्त्रीरेव क
पूरककुम्भकैः मंत्रप्राणायामः प्रोक्तो यौगिकं कथया
मिते रेचयेद्दत्तया विद्वानमात्राष्टोऽशकेन च द्वाविंश
त्मात्रया सूर्यचतुःषष्ट्या तु धारयेत् एकश्चासंश्लेषमात्र
मात्रायां नियमो मतः वामशानुनिहस्तस्य भ्रुमणं यावता भ
वेत् कालेन मात्रा साक्षेया मुनिभिश्चैव द्वापरगैः प्राणायामी
हि या प्रोक्तः सगर्भश्च निगर्भकः सगर्भो मंत्रजापेन मात्र

गो.
ने
७

यामेख्यया भवेत् प्राणायामात्परंतत्प्राणायामात्परं
तपः प्राणायामात्परं ज्ञानं प्राणायामात्परं पदम् प्रा
णायामात्परं योगं योगः प्राणायामात्परं यत्ने नास्ति ना
स्ति पुनर्नास्ति कथितं तव स ब्रतं वत्सराभ्यासयोगेन ब्र
ह्मसाक्षाद्भवेद्भुवम् चैतन्मावरणं यद्दयत्तं यत्ने नात्र
संशयः प्राणायामे विना मुक्तिमार्गे नास्ति मयोदितं प्राण
यामे विना यच्च साधने तदफलं भवेत् प्राणायामेण मुनयः
सिद्धिमाप्नुर्न चान्यथा प्राणायामपरो योगी न योगी शिव
एव सः गमना गमने वायोः प्राणस्य धारणे तथा प्राणाय
म इति प्रोक्तो योगशास्त्रे विशारदः प्राणो वायुरिति व्यात-
श्रायामे तत्रिरो यत्ने प्राणायाम इति प्रोक्तो योगिनां योगसा
धने श्रयत्तयोर्विधीयते नासिकापुटचारिणः रेचयेद्दत्त
यानासा एरयेद्दामतस्ततः द्वाविंशदभ्यसन्मेव प्राणा
यामः स उच्यते ब्रह्महत्यासुरापानमगम्यागमने तथा
सर्वमाशुदहत्येव प्राणायामेन वै हि ज्ञं भुणक्त्यादिपा
पानिनाशयेत्समात्रके प्रातः सांयचरे त्रित्यं षोडशप्रा
णसंयमं नाशयेत् सर्वपापानि तूलराशिमिवानलः
सर्वेषामेव पापानां प्रायश्चित्तमिदं सततम् स्वदेहस्य य
था संवत्सरे स्तज्य निरामयः प्राणायामात्तथा धत्तस्य
विद्याकामकर्मजां अथवा किं बहुक्तेन शृणोतममह
वः प्राणायामात्त्रिपरो योगिनां मुक्तिमिदं प्राणायामे
विधायैवं देहे पीठानि वित्तयेत् आधारशक्तिं प्रकृतिं

कूर्मशूकरमेव च पृथिवीतीरसिन्धुचक्षेतद्दीपंचम
 यतः तत्तथैरत्नगोहंचसर्वाभीष्टफलप्रदं गेहमध्ये
 कल्पवृक्षं सर्वरत्नमहोज्ज्वलं दत्तोपोदसिणकटौ तथा
 वामद्वये पुनः धर्मज्ञानं च वैराग्यं वित्त्यसे देशरं तथा
 सुखं चैताभिर्णर्चनं च पूर्वोक्तं वित्त्यसेत् वित्त्यसे च पु
 नर्हृदि पञ्चविंशत्यंशं ममेतत् प्रकृत्यष्टलसत्पञ्चविकार
 मयकेशरं तत्तथैवित्त्यसे त्मे श्रीपंचाशद्वर्णकारिणो
 प्रणवस्य विभिर्मे त्रैवित्त्यसे त्मा एतलत्रयं कलाभिः सहितं
 तद्दृष्ट्वा दृष्ट्वा दृष्ट्वा उच्यते आकारोकारमपराः प्रणवोऽंशो
 द्वात्तराः ब्रह्मवित्त्यमहेशाख्याः समष्टिर्व्यष्टिरूपकाः
 समष्ट्या केवलं ब्रह्मसच्चिदानन्दलक्षणं स्वबीजपूर्वका
 स्तत्र सत्त्वं दीनं यवित्त्यसत्तदंशे नैव मतिमान् त्यसे दातु
 च त्रष्टुं आत्मा तदात्मपरमात्मज्ञानात्मानश्च ते मताः
 आत्मा सौ जगत्तूलो विश्वात्मा विश्वरूपकः नामाद्यवी
 जसहितं हृत्मध्ये च व्यवस्थितं अतएव हृदि न्यस्येद्ब्रह्म
 तिर्हृदये स्थिता अंतरंगतया चायं अंतरात्मा हृदंतरे म
 नो मयस्तेजसा एव श्रान्तरिन्द्रियवृत्तिधृक् अतएव मुने
 चायं अंतरात्मेति कीर्त्यते अंवीजा वासगदिते तत्पूर्ववि
 न्यसेत्सुधीः रमायात्मसुषुप्ताख्यो मनो व्यावृत्तिहारकः
 विलये चैन्द्रिये तत्र सुमुखः केवलस्थितः पंवीजा तपरमा
 त्मानं यजेत्सर्वाय सिद्धये संकर्षणश्चानिरुद्धः प्रभुमन्त्रे
 तितत्रयं ज्ञानात्मा सौवासुदेवः स्वयम्भू प्राज्ञरूपकः ह

गो.
ते
८

त्रिजयेविलीनेतिकेवलं सखचितकलः सखात्मावास
देवोः सोचितकलाप्रकृतिः परा वीजेतस्य प्रवक्ष्यामिके
वलं सखचितमयं वेदत्रयोदृतं सारं सर्वकारणकारणं
केशवेषुष्टशक्तीश्च चाष्टप्रकृतिरूपिणी मध्यशक्तिः प
राख्यावचिदानन्दस्वरूपिणी विमलोत्कर्षिणी ज्ञानाक्रि
यायोगावशक्तयः प्रह्लासत्याज्येशानानुग्रहानवमीसू
ता नवशक्तीः प्रविमस्यस्यसेतत्र महामनु नमो भगवते
प्रोक्ता सर्वभूतात्मने परं वासुदेवपदं दे. नमः सर्वात्मयोग
संयुते विज्ञेयं च ततो योगपथपीठात्मने नमः अथ पीठ
मनुः प्रोक्तः सर्वभूतात्मकः परः प्रणामलंको मलयामत
त्रोपरिविचिंतितेन इति श्रीगौतमीयतंत्रे सर्वतंत्रोत्तमो
त्तमे द्वितीयोऽध्यायः अथाखिलं न्यासनालं शृणुष्व
हितो नय निरूप्यासाः पुरा प्रोक्ता ये विना विफला भवेत्
मंत्रतंत्रात्मना सर्वाः प्रकारेणाप्यनुष्ठिताः फलाधिके
क्ष्णान्यासान् समस्तपुरुषार्थदान् शृणु वक्ष्यामि विप्रे
नयेन विसृज्यो भवेत् स्वरसदृकं यथा पूर्वपञ्चांगं
स्वरसदृकं मुनिं द्वादशकं तद्वद्वेदेन संयुते कलापे
वित्यसे द्वात्रिंशद्वेसु समाहितः नारायणं च जठरे अर्घ्यमा
सह संयुतं हृदये माथवे चैव मंत्रेण सह संयुतम् गोविंदं
गलकूपे च वरुणेन प्रविमसेत् भुजोते दक्षिणे मसे दभर्गे
एवमथ सूदनं पद्मनाभं दक्षिणगले मसे हित्य सतायुते दामो
दरमखिलेण वामपार्श्वे मसेत् सुधीः भुजोते वासुदेवं वपुष्ठा
सह प्रविमसेत् ॥

वाभगलेसंकर्षणं पर्यन्तेन च विन्यसेत् पृष्ठदेशे च
प्रचुम्बितप्रासरुप्रविन्यसेत् कर्तृदेशेऽनिरुद्धं तं वि
सृज्यासरुविन्यसेत् द्वादशाक्षरं मंत्रं वरं विन्यसेद्ब्रह्मर
न्धके वासुदेवो भवेत्साक्षाद्वा सितस्तस्यैतजसा वि
मात्रिकं समुद्रुत्पन्नमो भगवन्ते लिखेत् वासुदेवं च त
था च मंत्रोऽयं सरापादयः अस्य विज्ञानमात्रेण वासुदे
वः प्रजायते मनुसंपुटितांस्तस्मात्तत्कां विष्णुमात्म
म् तेनैव मंत्रे सिद्धिः स्यादोषसंघातनाशनात्तदशाण
गोलकस्यासंवत्सरे संभूतिदायकम् मंत्रदशाक्षरं तिमघं
गोपनीयं प्रजायते आधारेण धजेनाभो हृदि गलमुखं
शक्रेऽङ्गुष्ठे कन्यरायोनाभ्यां कुक्षौ स्तनद्वये पार्श्वद्वये
तथा श्रोत्रेण मस्तकास्ये च नेत्रयोः कर्णेनासिकयोस्त
द्वत्तकपोले करसन्धिषु तदग्रपादयोः सन्धौ तदग्रेषु
पिचादरात् मस्तके तत्प्रतीच्यादिदिशा सव्यापकं न्य
सेत् होषोऽस्त्यारुद्धये मन्त्री शिरोलास्यकं ठदेशके अ
तिरुद्धं तं के वामजानुप्रपत्तस्य विन्यसेत् श्रोत्रगण्डश
योर्नस्येहृत्तोजपाश्वरिगुरौ जानुजं चोच्चिपुगले रश्मिं
वर्णान् प्रविन्यसेत् विभूतिपञ्जरन्यासः सर्वभूतिप्रवर्त
कः दशाक्षरं ततो न्यसेत् दर्पाणं शीघ्रं सिद्धये एषि व्यपते
जो मरुद्वयहिपंचतत्त्वकम् अंशकारो मरुतत्त्वतथा
प्रकृतिपुरुषौ परश्मानिश्मानि तत्त्वानि यथावदव
धारय पादाभ्यां हृदये वक्त्रे मूर्डि एव च न्यसेत्ततः हृदि

द्वयं त्रयं व्याख्यासर्वो गे वित्तसेतुसुधीः मस्तकादिततो
 त्पस्मिद्वावत्तपदावसानकम् अयं मासो गुप्ततमो मंग
 णो शीघ्रसिद्धिदः कथ्योत्प्रेषु पि गोपालमंत्रेषु पि विशाल
 धीः दशाक्षरस्ववर्णश्च संहारक्रमतो मसेत् स्मृतिना मे
 मनोरस्ववर्णान् विपरीता मसेत् एकैकाक्षरमुच्चार्य न
 मोऽनेनैतत्ततः पठेत् पुरायेति च तत्त्व नितदं तेन मसा स
 ह मनसा वा मसेत् आसान् पुष्पे नैवाथ वा मुने अंगुष्ठाना
 मिकाभ्यां वा अन्यथा विफले भवेत् इति श्री गौतमीये मरा
 तंत्रे सर्वतंत्रे सर्वतंत्रोत्तमोत्तमे काम्यमासो नाम तृतीयोऽ
 ध्यायः अथ हस्तावनं ध्यायेत् सर्वदेवनमस्कृतम् स
 र्वतंत्रकुसुमोपेतं पतत्रिगणनादितं भ्रमद्भ्रमरकं का
 रमुत्तरीकृतदिं मुत्तम् कालिंदीजलकल्लालशीतला
 निलसेवितम् नाना पुष्पलतावदहस्तषण्णैश्च मण्डित
 म् समानोदितचन्द्रार्कतेजो दीपनदीपितम् कमलो
 त्पलकद्धारधूलीधूसरितोत्तरम् शाखास्त्रगगणाकी
 र्णं नाना रगनिषेवितम् द्वाविंशद्वनसंकीर्तं वैकुण्ठाद
 तिस्रोऽप्यदम् पुरन्दरमुत्तैर्देवैः सर्वतः समधिष्ठितम्
 तन्मध्योरत्नभूमिं च सूर्यायुतसमप्रभाम् तत्र कल्पत
 रुचानेनियते रत्नवर्षणम् माणिक्यशिखरोत्थासित
 न्मध्यमणिमण्डपम् नाना रत्नगणैश्चित्रं सर्वतंत्रो वि
 राजितम् फलभागुल्लसच्चित्रवितानैरुपशोभितम् रत्न
 तोरणगोपूरमाणिक्यवेदिकावितम् दिव्यघंटाप्रसू

कामणिश्रेणीविगजितम् कोटिसूर्यसमाभासनिर्मलम्
 कंषट्करंगकैः बुभुक्षावपिपासावप्राणमनसस्तथा
 शोकमोहोशरीरस्पृशामृष्युष्युर्मयः चतर्द्वारसमा
 युक्तं कपाटाष्टकशोभितम् तत्रकेल्पतरुं ध्यायेत्स्यति
 छत्रवर्षिणम् सवितेऽस्तभिः सर्वैः सथाशोकरवर्षि
 णम् गारुत्मतलसत्पत्रप्रवालरत्नपल्लवम् शुक्लार
 त्नप्रसरितं पद्मरागफलीज्वलम् संसारतापविच्छेदि
 कुशलच्छायमद्भुतम् तन्मूले चित्तयेत्तन्त्रीरत्नसिं
 हासनं शुभम् तत्रसूर्यसमाभासं पंकजं चोष्टुपत्रकम्
 सर्वतन्त्रमये तत्रचित्तयेत्तज्जगदीश्वरम् संसारसागरात्ती
 र्णधर्मकामार्थसिद्धये पीताम्बरधरं क्लृप्तं पुण्डरीकनि
 भेक्षणम् रक्तनेत्राधरं रक्तपाणिपादतलं शुभम् कौस्तु
 भीद्रासितोरस्कं नानारत्नविभूषितम् उदामविलसत्
 कारत्नहारोपशोभितम् नानारत्नप्रभोदमासिमुकुटं
 दीप्ततेजसम् हारकेयूरकटककुण्डलैरुपशोभितम्
 श्रीवत्सवत्सं चारुनूपुराद्युपशोभितम् रत्नैर्नानावि
 र्धैर्युक्तं कदिसूत्रांगुरीकैः गोराचनाकुंकुमेन ललाट
 निलकावितम् अलकाशोभिसंयुक्तं पीताम्बरपुगावृ
 त्तम् विष्वाधरपुटोद्भूमासिवेश्यामृतसरान्वितम् वरिष्प
 त्रकृतापीडं वन्यपुष्पैरलंकृतम् कदम्बकुसुमोद्भूत
 रुमालाविगजितम् कोटिकल्पलावण्यविलसद्भूत
 दरम् वेणुगृहीताहस्ताभ्यामुत्तिसंयोज्यवादिनम् गा

गो-
ते-
१

10

येते दिव्यगोनेश्च ह्यत्वावनगतं हरिम् स्वर्गादिव परिष्कृतम्
काशतममिदं तम् गोगोवत्सगणाकीर्णं हृत्तुषणैश्चम
णितम् गोपकस्यासहस्रेस्तपमपत्रापतेतणः अर्चितं भाव
कुसुमैस्तैलैकैकगुरुविभुम् तस्मिन् नारदश्चैव हाहाहूहूह
येवच किन्नरीमिषुनचापिभुतागीते तथा हरेः वीणादिसा
यनं यत्काविस्मयाविष्टवतसः तेस्तुवेति महात्मानं गायवा
विरतिस्थिताः सिद्धगंधर्वयत्तैश्च असुराभिर्विहंगमैः स्याव
रैः पत्रगोष्ठापिसिद्धैर्विद्याधैरैस्तथा शाखास्रगोमनुष्यैश्च
वीर्यमानैः सुविस्मितैः सर्वलक्षणसम्पन्नैस्तर्ध्वणार
भिर्गोभितममोहनं सर्वगोपीनां लोकानोपतिमव्ययम्
नारदेन वसिष्ठेन विष्णुमित्रेण धीमता पद्मशरेण व्यासेन
भृगुणा गिरसेन च दत्तेन सनकाद्यैश्च सिद्धेन कपिलेन
च वास्तवा गीशाहारीतया जवत्काशनः क्रतुः मार्कण्डेय
भरद्वाजपुलस्त्यपुलहादिभिः वशिष्ठोद्यैर्मुनीन्दैश्च स्तु
यमानं सरासरेः ब्रह्मलोकगतैः सिद्धैर्नागलोकगतैरपि
अनेरपि सुरश्रेष्ठैः स्तुयमानं स्मरेद्विभुम् एवं यश्चित्तये
मंत्रोच्चैतसा क्लृप्तमव्ययम् संसारसागरं द्यौरमपिवत्स
पदायते इति श्रीगोतमीये महातंत्रे सर्वतंत्रोत्तमोत्तमे च
तुर्थोऽध्यायः गोतम उवाच यह्यदुक्तं त्वया ब्रह्मनत
तं सर्वं श्रुतं मया इदानीं परिष्टुमिह केनात्र वाधिकारि
तम् नारद उवाच दीक्षायां अधिकारितमाप्नोति गुरुस
वकः द्विजानामनुपनीताने स्वकर्मोपापनादिषु ५

यथाधिकारो नास्तीह सन्धोपसनकर्मसु तथा सदी
 तितानोतु मेव तेनार्चनादिषु नाधिकारोऽस्त्यतः कुर्या
 दात्मानेशिवसंस्कृतम् अतएव हि दीक्षां सर्वज्ञगुरु
 माश्रयेत् सत्वरः समुत्तमः स्वच्छसलभीवहतेन वित्तश्रमे
 शयः संशयच्छिन्निरपेक्षो गुरुर्मतः वेदवेदंगवेदोत
 सिद्धोतज्ञानपारगः वामनः कायचित्तेष्वविस्मोः सश्रुषे
 एरतः विसृतेनानुसंधायी विस्रविज्ञानवेदकः विसौ
 समर्पकः सम्यक् विविधोत्पातकर्मणि सन्मतः सतस
 दंतश्च मेवार्थज्ञानपारगः सट्चक्रभेदकुशलः सउध
 ज्ञानपारगः पिण्डपेदेतथारूपेण पीतीति विवेचकः सं
 ध्यात्रयविशेषज्ञोऽधसट्केचविशोधकः मंत्रचैतमवि
 ज्ञाता गुरुकः स्वयम्भुवा नमोः स्वगुरवे तस्मै प्रपत्ता
 ययराजया मृदभस्मदारुदृशदः फलत्पविफलं फलं
 पंचाम्नायविशेषज्ञो निग्रहानुग्रहतमः शिष्यस्य संशय
 छेत्ता गुरुर्भवति नापरः वैष्णवान्वयसिद्धोत विताम
 णिरिवापरः आश्रमी ज्ञानकुशलो गुरुर्भवति नापरः
 मेव तेनार्थचैतन्यकुण्डली गतिवेदकः मंत्रसिद्धोत वि
 धिवद् गुरुर्भवति नापरः स्वहृमपि गंतव्ये यथास्माय
 विदो ज्वनाः तेऽपि स्तुत्या नमस्याश्च सेव्या साभीष्टमिच्छ
 ता एवं वियोगुरुर्ज्ञेयस्त्वमथा शिष्यः उदः शिष्यः क
 लीनः शुद्धात्मा पुरुषार्थपरायणः अधीतवेदकुशलः
 पितृमातृहितैरतः धर्मविदुर्मकर्ता च गुरुश्च शुषणे

रतः सदाशास्त्रार्थतत्त्वज्ञोदृढदेहोदृढाशयः हितैषी प्रा
णिनो निमं परलोकार्थकर्मकृत् वामनः कायवसभि
गुरुशुश्रूषणोरतः अनिमकर्मणस्पाणी नित्यानुष्ठानत
त्परः जितेन्द्रियो जितालसो जितमोहो विमत्सरः गुरु
वदगुरुपुत्रेषु तत्कलत्रादिषु भक्तिमान् पवस्विथो भ
वेच्छिष्यस्त्वितरो गुरुदः त्वदः वर्षकेण भवेद्द्वयो ग्याविप्रः
सर्वगुणान्वितः वर्षद्वये त्वराजमो वेशपस्तवत्सरे सिद्धिः
चतुर्भिर्वत्सरेः श्रूयः कथिता शिष्ययोग्यता यदा शिष्यो
भवेद् योग्यः कृपया सदगुरुस्तदा कृपया परया सम्यग्
दीक्षाया विधिमाचरेत् मंत्रारम्भस्तु वैत्रेयात् समस्तगुरु
सार्थदः वेशा विरत्नलाभः स्याज्जैष्ठे त्वमरणं भुवश्चासा
देवन्मुनाशः स्यात्पूर्णायुः प्रावणे भवेत् प्रजानाशो भ
वेद्भोद्रे आशिवने रत्नसंचयः कार्तिके मंत्रसिद्धिः स्यात्सार्ग
शीर्षतथा भवेत् पौषे त्वशत्रुपीडा स्यात्माघे मेधाविवर्द्धनं
फाल्गुणे सर्वकामः सुर्मलमांसविवर्जयेत् पंचांग
शुद्धिदिवसे स्त्रोदये चन्द्रसूर्ययोः गुरुशुक्रोदये चैव श
स्यते मंत्रसंस्क्रिया त्रैलोक्ये सिते सोमे कर्तव्यं बुधशुक्र
योः शुक्लपक्षे शुभादीनां कृत्स्नं स्यात्पंचमासविद्वाद्
शेषा सर्वथा कार्या वामलायां शुभेः नि कृत्स्नप्रियाद्वादशी
सा कृत्स्नदीक्षाप्रवर्तिनी उत्तरात्रयोरोहिणी रोहिणी पुष्यवा
सरे धनिष्ठा वायुमित्रा शिवपित्रं तद्विचित्रैर्ऋतं ऐश्वर्यं वै
सवहस्ता च दीक्षायां तत्तुभावहाः आश्विनी रोहिणी स्वा

तीविशावाहस्तभेषुचक्रसोत्तरात्रयेष्टेवं कुर्यात्संज्ञाभिषे
 चने शुभयोगेषुसर्वेषुदीक्षासर्वशुभप्रदा शुभानिकर
 णान्माहृदीक्षायाचविशेषतः शकुन्मादीनिविहिंचविशे
 षेणविवर्जयेत् चरःसर्वविषयः स्यात्स्थिरराशिषुसो
 ल्यदा विषडायगताः पापाः शुभाः केन्द्रत्रिकोणगाः दी
 क्षायाचशुभाः सर्वरन्ध्रस्थाः सर्वनाशकाः शिष्यसज्जन
 संक्रांतोविषुवेष्यतेतथा अन्तेषुपुण्ययोगेषुग्रहणे
 चन्द्रसूर्ययोः शिष्यानुकूलकालेवादीक्षासर्वशुभावहा
 सूर्यग्रहाणकालेषुनामदत्तोसतेभवेत् तत्रयद्यत्
 कृतंसर्वमनेतफलदंभवेत् विनायोसत्संज्ञस्यसिद्धि
 भवतिनामया भूमेःपरिग्रहंकुर्याद्दद्यावदायतनेभ
 वेत् शुक्रस्तस्त्राचयाभूमिर्वास्तीसापरिकीर्तिता त
 त्रियारक्तस्तस्त्राचहरिद्वेषाप्रकीर्तिता कृष्णाभूमिर्भ
 वेत्शूद्राचतुर्दीपरिकीर्तिता ब्राह्म्यासर्वाथसिद्धिः स्या
 त्तत्त्रियाराज्यदामता धनधान्यकरीद्वेषाशूद्रातनि
 दितामुने ततोभूमिंपरीक्षितवास्तुज्ञानविशारदः शस्त्रा
 दिप्रोथनेंकुर्यात्संज्ञादीनिहरयेत् एतस्याकरणेमे
 जीनकिंचित्फलमाप्नुयात् विप्रशिष्यावेदद्योषेर्मंगला
 चारएवके वास्त्रोर्मण्डलकेंकुर्याद्दद्याशोभेतथावि
 धि पूर्वापरायतेसूत्रेवित्यसेडुस्त्रामानतः तत्तथेकिं
 विदालक्ष्यमतस्मैहोपरितोलितेत् तयोर्मध्येस्थिते
 सूत्रेवित्यसेदतिणोत्तरं हाभ्योतथाग्राभ्योकोणेषुमकरा
 हाभ्यो

मो.
ते.
१२

नलिवित् मतस्य मध्यस्थितायाणि तत्र सूत्राणि पातयेत्
चतुरसंभवे तत्र चतुष्टोत्रसमन्विते ईशानाद्राक्षसंयाव
दद्यावदयेष भजने एवं सूत्रद्वये दद्यात्कर्णसूत्रं समा
हितः ब्राह्मणं पूजयेद्दोदो मध्यकोष्ठं चतुष्टये दिक्चत
ष्टेषु पूर्वादियजेदावाससत्तमः विवस्वते ततो मित्रे मही
धरमनंतरं कोणाङ्गे कोष्ठद्वन्द्वेषु वज्रादिय रितः पुनः सा
वित्रं सवितारं च शक्रमिन्द्रजये पुनः रुद्रं रुद्रजये विद्वा
नाय चाप्ययं शकं ततः कर्णसूत्रं भयतः कोष्ठद्वन्द्वेषु
देशिकः शर्वगृहे चार्यमणं जातं के पिलि पिच्छं के चरकी
चविदारी च पूतना मर्चयेत् क्रमात् अर्चयेदित्पूर्वादिसा
दीयष्टपदे हिमान् अष्टावष्टविभागेन देवतादेशिको
त्तमः क्रमादीशानपर्यन्तो जयेतः शक्रभास्करौ स्योत
षोतरी लोचदिशि प्राच्यां व्यवस्थिताः अग्निः पुषा च वित
थो यमश्च गृहहरस्तकः गन्धर्वो भृगु राजश्वरगोदत्तिरा
दिगगताः निर्ऋतिर्द्वौ वारिकश्च सग्रीववरुणो ततः
पुष्यदन्ता सुरौ शोषयोगो प्रत्यग्दिशि स्थिताः वायुर्ना
गश्च कृकरः सोमो भन्नाट एव च अकलाद्यादित्यदिती
कुबेरस्य दिशि स्थिताः भक्तानामपि देवानां पादामा पूर्य
पंचभिः रजोभिस्तेष्टुषोतेभ्यः पायसोत्रैर्वलिहरेत्पाय
सैर्मथुरैः सर्वान् संयजेत्तथुगवितान् तत्र द्रव्यैर्वा मति
मान् पूजयेद्दोषशान्तये पायसोदनलाजैश्च युक्तं धूपप्रभू
लकैः अत्रादिभिरसंयुक्तं मासभक्तादिमणितम् ।

गृहाणेमेवल्लिब्रह्मन्वास्तुदोषेप्रणाशाय गन्धादि
शर्करापूर्वपायसोपरिसंयुते आर्यकात्प्रगृहाणेमे
सर्वदोषेप्रणाशाय चन्दनाद्यर्चितेनाथकर्पूरागुरुम
णितेविवस्वन्वेगृहाणेमेसर्वदोषेप्रणाशाय सगुडं
पायसंनाथपुष्पादिषुसमन्विते गृहाणेमेवल्लिहृद्यं
नित्यंशान्तिप्रयच्छमे माषादनसमांसवगन्धादितीर
संयुते गृहाणेमेमहीभृत्सर्वदोषेप्रणाशाय एवम
येतसंयुज्यैशानादिवलिहरेत् तीरेखण्डसमायुक्तं
पुष्पादिभिरलेकते गृहाणेमेवल्लिहृद्यमापच्छान्तिं
प्रयच्छमे दधीदगुडसंयुक्तगन्धादिभिः समंस्कृतं
गृहाणेमेवल्लिवतसविन्नमवप्रणाशाय पुष्पादिपुष्पा
पानीयशर्करागुरुवासितं सावित्रवेगृहाणेमेशान्ति
मत्रप्रयच्छमे पिष्टुकसगुडंनाथरक्तगन्धादिशोभितं
गृहाणेमेवल्लिसूर्यविन्नमत्रप्रणाशाय शितमन्त्रे त
थापुष्पकुङ्कुमादिसमन्विते गृहाणेमेवल्लिहृद्यंश
क्रदेवनमोस्तुते आदनं हृतसंयुक्तं वस्त्रगन्धादिमण्डि
ते गृहाणेमेवल्लिहृद्यमित्जयतेमोस्तुते पक्कापक्कमि
दंमांसं वस्त्रपुष्पादिसंयुते गृहाणेमेवल्लिहृद्यंरुद्रदेव
नमोस्तुतेसमांसं हृतसंयुक्तं गन्धपुष्पादिसंयुते गृहा
णेमेवल्लिरुद्रजयस्वस्तिप्रयच्छमे रक्तपुष्पसमांसंवे
गृहाणेमरतोविन्नविनाशाय पित्तरक्तास्थिसंयुक्तर
क्तगन्धादिमंडितं गृहाणेमपुतनेतरतोविन्नविनाश

गो-
ते-
१३

यस्य सत्ते मां सभक्तं च वस्त्रगन्धाय लेकते वलिं गृहा
णा शर्वं मे रत्नो विघ्ने विनाशाय मां स पुष्पादिसंयुक्तं मा
सभक्तो परिस्थितं गृहाणे मे वलिं स्फुटं रत्नो विघ्ने विना
शाय मां संपिष्टं कैशुं कं पक्कं मां सोदकान्वितं अर्चनम्
वे गृहाणे मे रत्नो विघ्ने विनाशाय रक्तं मां सोदने मतसं
गंधं पुष्पसमन्वितं जन्म कते गृहाणे मे रत्नो विघ्ने वि
नाशाय सत्ते चालते नेत्र वस्त्रगन्धाय लेकते गृहाणे
मे वलिं स्फुटं रत्नो विघ्ने विनाशाय मां संपिष्टं कैशुं कं
पक्कं मां सोदकान्वितं अर्चनम् वे गृहाणे मे रत्नो विघ्ने
तीश वास्तु दोष प्रहारकं उत्पले पापं सैशुं कं वस्त्रादि
क समन्वितं गृहाणे मे वलिं हृद्यं भास्कराय नमो स्तुते
वितानं धूम्रवर्णं भोगन्त्यादिक सुशोभितं वस्त्रं पुक्तं
गृहाणे मे वलिं सघोनमो स्तुते इदं तु मां सभक्तं वै वस्त्रगन्धाय
दिष्टं जितं गृहाणे मे वस्त्रं वलिं वास्तु दोषं प्रणाशाय इदं तु
शाहू लं मां सैने वेशादिक संपुक्तं गृहाणे मे वलिं हृद्यं वी
मशो तिप्रपच्छ मे सुवर्णं पिष्टं चाय वस्त्रगंधादिभिर्भु
ते हृता न्वितं गृहाणे मे सप्रजिह्व नमो स्तुते तीरे लाजा
नो स पुक्तं रक्त पुष्पादिसंयुक्तं गृहाणे मे वलिं हृद्यं एष दे
वनमो स्तुते दधिगन्धाय दिभिर्भुक्तं पीत पुष्पसमन्वितं व
लिं प्रगृह्यतां सोम सर्वदोषं प्रणाशाय ओदने हृतं संमिश्रं
गन्ध पुष्पसमन्वितं गृहाणे मे वलिं हृद्यं भस्माटकनमो
स्तुते माघात्रं तत्तत्ताभ्यक्तं गंध पुष्पादिमण्डितं गृहाणे

मंवल्लिह्यं शुर्गलाख्यनमोस्तुते पुलिकोमयुसंमिश्रा
वसुगंधादिसंयुता गृहाणिमंवल्लिह्यं देवमातर्न
मोस्तुते तीरं वा एउसमायुक्तं नाना पुष्पोपशोभितं दे
त्यमातर्गृहाणिमंसर्वदोषं प्रणाशय स्वर्गपातालम
ध्ये च ये देवा वास्तु देवताः गृह्णन्ति मंवल्लिह्यं तृष्ठायां
तस्वमन्दिरं मातरो भूतवेताला ये चाप्येवल्लिकोत्तिणः
विष्णोः पारिषदा ये च ते पि गृह्णन्ति मंवल्लिह्यं तृष्ठायां
पालेभ्यो वल्लिह्यं प्रकामतः अभावे रक्तसूत्रे शुकुश
पुष्पादिभिर्धजेत् इति गोतमीयतंत्रे सर्वतंत्रोत्तमीत
मे पंचमोऽध्यायः ॥ पातयेत्तत्प्रणतः चतुरस्रं
चतुष्कोष्ठं भवेदतिमनोहरं कोणसूत्रद्वयं दद्यात् प्रमा
णे तेन रत्नयेत् चतुरस्रं भवेत् कुण्डं सर्वलक्षणलक्षितं
ब्राह्मणैः तत्रियैर्वैश्यैः शूद्रैश्च समनुष्ठितं सर्वकर्मक
रं प्रोक्तं शांतादिषट्सकर्मसु अनेन जनयेत् सर्वकु
ण्डानि मनुजैः ततः कुण्डं खनेन मन्त्री यथाशास्त्रं
विधानवित् तत्कासर्पस्य गान्धर्वशिरोदेशं प्रयत्नतः
शिरोयाताद्भवेत्तत्तुः पितृपुत्रिण्युपि एउचातनं पुच्छे च उलः
संभूतिः क्रोडं सर्वायसाधनं यावान् कुण्डस्य विस्तारः
खननं तावदीरितं कंठमेको गुलित्पक्वामेखलासिख
एव हि कुण्डस्य गुलमानेन वेदाग्निनयनो गुलाः चत
रस्रं भवेत्पुलाचतुरस्राः सुशोभनाः होतुरग्रे योनिवा
सां कजराय रसनिभां षट्चतुर्थं गुलायामो विस्तारो

16

त्रतिशालिनीषडंगुला भवेदीचीचतुरंगुलविस्तृता
 द्वंगुलाचोत्रतायोनिर्विनालतणालतिता स्थलादा
 रभनालेस्यात्सरंभीयोनिमध्यतः सूत्राग्रंस्थूल
 मूलं च सरन्ध्रं नालमीष्यते योम्यामध्यविलंकुर्घ्या
 तदासयाहिंस्रकं कुण्डमप्येभवेत्त्राभिः पञ्चवाच
 त्रस्रकम् द्वंगुलं चोत्रतंतत्रचतुरंगुलविस्तृतम्
 अर्द्धांगुलंतयोम्याग्रं कुर्घ्या दीषदधोमुखम् पवदय
 प्रमानेन कुण्डेषु न्येषु वर्द्धयेत् कंठस्तद्वंगुलंतत्रव
 र्द्धयेत् कुण्डमानतः चतुरस्रस्य कुण्डस्य एकहस्तमित
 स्य च कर्णसूत्रप्रमाणेन द्विहस्तं कुण्डमुदरेत् सर्वकु
 ण्डेषु सर्वत्र वर्द्धयो द्विधिना मुना कुण्डतः प्रकृतिः सूत्र
 स्मा सर्वलक्षणलतिता उभोपादौ कौतस्य भवेत्को
 णचतुष्टयम् उदरं कुण्डमित्युक्तं योनिः कारणरूपिणी
 तेन तत्रैव हव्यानां निधास्तु तन्मयेततः फलं चित्तुते
 सम्पगम्यथा विफलायते १ चतुरस्रं समं कृत्वा पंचभा
 गैकभागकम् वर्द्धयेत् पुरतस्तस्य मध्यसूत्रसमानतः
 कर्णात् कर्णगतं सूत्रं कृत्वा भागचतुष्टयम् भागेनैके
 न कोणाद्वै संस्थाप्य भ्रामयेत्ततः आमध्यसूत्रादामध्या
 त् सूत्रं पुनर्गते तोमसेत् तन्मानाहृदि पर्येतमेवं स्थायो
 निसन्निभम् २ तत्र रसीकृतं तत्रैव तर्द्धां भेदिते तथा भा
 गमेकं न्यसेत् पूर्वपश्चिमैकभागकम् मध्ये सूत्रं समा
 दाय तन्मानाद् भ्रामयेत्ततः दक्षिणाद्वै नाद्वै च तद्मेवं स्थात्

सुमनोहरम् ३ समस्य चतुरस्रस्य अथः सूत्रस्य पार्श्वयोः
अंगुलवितपे दद्याद्दंडं दद्यात् षडे गुलं मध्यसूत्रसमा
नेने सूत्रगुणं ततो मयेत असं कुण्डमिदं प्रोक्तं पूर्वान
नमभीष्टदम् ४ अष्टधा भेदितं तैत्रेयं परिकल्प्य समान
तः एकैकभागं मध्यस्य पार्श्वयोः परिकल्पयेत् मध्ये
सूत्रं तसंस्थाप्य तन्मानाद्भ्रामयेत्ततः वर्तलं कुण्डं भवे
दतिमनोहरम् ५ पंचासं कुण्डं विभज्य सप्तधा तैत्रे
वेदास्यैकभागकम् तद्वह्निर्न्यस्य सूत्राग्रं पूर्ववत् तसं
प्रसार्य च तन्मानाद्भ्रामयेद्दत्तं भूयाः पितृ चतुरस्रकं
गुणं श्रीकृत्य लोकोंशौ स्तद्वह्निं पूर्वमादितः पंचधा वि
हितं कृत्वा विद्वाच्चिद्वा विचक्षणः भूयश्च पंचसूत्राणि स
म्यगास्फालयेत् क्रमात् पतत् पंचासं कुण्डं स्थात सप्त
कोणमिहोच्यते ६ अष्टधा भेदितं तैत्रेयं मध्यसूत्रसमान
तः वर्डेयेद्भागं मेकैकं चतुर्दित विचक्षणः चतुर्दंशां
गुलं चाथ डंडं स्तन्मानं ततो मयेत यथा मध्ये भवेत् मध्ये
सूत्रं च त्रिंशदंगुलम् षड्सूत्रं लाङ्घनात् तत्र जायते तस्य
स्वकम् ७ पूर्वोक्तं चतुर्दंशं सप्तकोणं च मेखलोपरि षोड
शाति सरम्पाणि पञ्चपत्राणि सलिले तत्र अञ्जकुण्डमि
ति ज्ञेयं वेदवेदांतपारंगैः ८ अथ सप्तासं कुण्डं दशां
श्रीकृत्य वेदास्यैककोशं वैववा सतः मध्यं प्राक् सूत्रं पूर्वा
ग्रं वर्डं यित्वा ते देशिकः तन्मानाद्भ्रामयेद्दत्तं भूयाः पि
चतुरस्रकम् चतः षष्टि विभागेन विभज्य त्रिंशदंशकैः

सत्रिविकैश्चरेखायां सप्तधा लोचयेत् सधीः विद्वाद्भि
विद्मन्तदीर्घं सप्तसूत्राणि पातयेत् सप्तकोणात्मकं कुण्डं
भवेदेवं मनोहरम् ५ चतुरस्रं समेते त्रेकोणे कृते गुरुः
मध्यसूत्रं समादायेत् त्रैकोणं परिकल्पयेत् मध्ये सूत्रं
संस्थाप्य कोणार्धं स्थापयेद्बुधः ततोऽतिरिक्तं यत्कोणे
तदार्धं दिशि वर्डयेत् अथैतन्नैव मानेन चतुरस्रं वा द्वि
भवेत् वसस्पचतुरस्रस्य द्वादशो गुलमानतः अष्टादि
तत्तिपैत् सूत्रमष्टासं कुण्डमुत्तमम् ६ हतं वा चतुर
स्रं वा अष्टासं वा गुरोर्भवेत् एवम्विधानि कुण्डानि प
रिकल्प्य समेततः ११ सात्त्विकी मेखला पूर्वा द्वितीया
राजसी स्मृता तृतीया तामसी ज्ञेया इत्युक्तं कुण्डलत
णम् मण्डपस्योत्तरे भागो शालो पूर्वा परोत्ततो गूढां कु
र्वा दयथा शोभो सर्वदृष्टि मनोहरम् पूर्वा परायतेत
त्रयं च सूत्राणि पातयेत् मध्ये मध्ये विलम्बे च तस्या द्वाद
शकोष्ठकम् पंचवर्णं रजोभिस्तपदानि तानि पूरयेत्
पालिकाः पंच मुख्याश्च सरावाणि च पातयेत् द्विषड्
चतुर्विंशति श्रितानि यथाक्रमम् तावन्मात्रं मुख्या
मूर्धे पदानि परिकल्पयेत् तन्निभागो गुलिमुर्वि वि
स्तृतानि प्रकल्पयेत् नारायणमहेशानं ब्रह्मरूपाणि
तानि च पालिकाः पंच मुख्याश्च सरावाणि ततः परम्
प्रक्षालितानि मंत्रेण पुण्यानि तानि चैव निचैव हि संवे
ष्टितानि परितः त्रिगुणैः शुभतेतुभिः सद्बालकाकरी

येश्च पूरितानि समंततः समर्चितस्वदेवश्चणश्चिमा
दिक्रमेण च विन्यस्य पालिकाश्यामा कप्रियं गुफलस
र्षणान् मुदगमासौ तिलशिखीकुलस्येवाद्कीन्तथा
प्रत्तालितानि शुद्धेन जलेन तदनेतरम् अभ्यर्चितस्वदे
वानिमूलमंत्रार्चितानि वै विप्राशिषायंच चोषेः सहनिः
सार्यतानथ विषिष्यत हरिद्राभिर्नमस्य च पुनः पुनः
वसनेन समाच्छाद्य नवीनेन ततः परम् शुद्धाभिरद्
भिः सिद्धाय साये प्रातर्मुहुर्मुहुः इत्येवं सप्त रात्रे वान
वरात्रमथापि वा स्थापयेद्वापयेच्चैव रात्रिषोषे वलिं
निशि लाजतिलहरिद्राश्च शक्नुवूर्णतथा दधिपतैः
प्रथमरात्रौ च भूतेभ्यो वलिमुत्सृजेत् द्वितीयायां ति
थे द्वात्रिंशोऽपि तृतीयायां च वसेभ्यः स
लजादधि शक्नुभिः चतुर्थ्यां रजसां दद्यात्त्रागेभ्यश्च पु
नर्वलिम् नारिकेलोदकैर्मिश्रं शक्नुवूर्णमनोहरम्
पश्चात्ततः ब्राह्मणैश्च पंचम्यामुत्सृजेद्द्वलिम् सप्त
मने भागाय षष्ठ्यामथो समाहरेत् गुडीदने विस्रवे
च सप्तम्यां विचरेद्द्वलिम् अष्टम्यां मातृकाभ्यश्च द्वात्रिं
शोऽपि सैश्च पतिभिः मीनैस्तथा च मधुभिर्गह्वरेद्द्वलिमुत्त
मम् तिलोदने विस्रवे च नवम्यां माहरेद्द्वलिम् प्रण
वादि चतुर्थ्यं तं स्वनामचनमोऽन्नकम् वलिमंत्रस्तथैव
स्यादावाहन विसर्जनम् विविधानां च पत्राणां परितो व
हिरेव च अष्टदिक्षु च सदैवास्त्रौकपालेषु यत्नतः पोक्ते

पुतेषु पात्रेषु विसृज्य ह्यनयेजेत् सुदगप्रियं तु निष्ठा
वेवायुरग्निः कुलस्य के आचार्यो रत्नसंविताच्छेषं सि-
द्धात्रके तथा प्राणपतिशालिगजे देवो वेवस्वतस्तिले इ-
न्द्रः श्यामे राजमासे वरुणश्च तथा मुने वसुत्वणे इन्द्र
वधा किंचित् किंचिद्व्यवसिषेत् उद्वयमामद्वितये सम-
तीते च वापयेत् वीजानां देवतं सोमः सरात्रौ कान्तिमान्
यतः तस्मादाह स वीजानि निशायामेव वापयेत् प्ररु-
ढान् कुशाण्येव नादीक्षेत कदाचन आचार्य एव प्रविशे-
त् तच्छिष्यो वा तदाज्ञया प्ररुद्धै रं कुरेः कर्तुं निर्दिशेच्च
शुभाशुभम् श्यामेः क्लृष्टै रं कुरेः श्वश्र्वहानि श्वडः खवा-
न् कुजेर्यने विप्ररुद्धै रं ति कुर्यान्न संशयः आचार्यः का-
रयेच्चैव प्रलपहीत्ययत्नतः शान्तिके सर्वथा कुर्यात् क-
र्तुरीक्षितसिद्धये इति श्रीगोतमीये महातेजो जमो जमेष-
ष्ठोऽध्यायः ६ अथ दीक्षो प्रवक्ष्यामि सर्वसिद्धिप्रवर्तिका-
म् यां विना नैव सिद्धिः स्यात्तत्रो वर्धशतैरपि तदंगं कथितं
पूर्वमिदानीं कथ्यते शृणु ददामि दिव्यभावं चेत् शिष्या
तथाप संततिः पारमेः शिष्यः स्नातः संवेशश्च सर्वद्वयस-
मन्वितः आचार्यं ह्यणयाद्भक्त्या वस्त्रालंकारभूषणैः कु-
र्यान्नादीमुखं प्राड्वाह्येणान्नपरितोषयेत् गोभूहिण्य-
वस्त्राद्यैस्तोषयेत् गुरुमात्मनः यथा ददाति संतुष्टः प्रस-
न्नवदनो मनुज इदानीं पूर्वकृत्यं च प्रसंगात् कथयामि ते
यत् कृताधिकारितायातिमंत्रयंत्रार्चनादिषु येन विना

सिद्धिः स्यात् नरकं च प्रलभ्यते ब्राह्मे सुहृत्तैश्चोत्थाय वि
तयेद्गुरुदेवतम् स्वमूर्द्धनिसहस्रारैकस्माद्विपरिवि
डके शशांकायुतसंकाशां वराभयलसत्करम् शुक्ला
स्वरथं श्रीमच्छक्कमाल्यानुलेपनम् वामोरोवहृपात्रा
चयुतैकस्माद्विमव्ययम् शिवे नैकं समुच्चीय ध्यायेत्तप
रगुरुं धिया मानसैरुपचारैश्च संतर्प्य मनसा स्रयीः
लोत्रैः स्तनानमस्कुर्यान्मंत्रदेवप्रामर्शयेत् अज्ञानति
मिरान्यस्य ज्ञानं जनशालाकया चत्वरुन्मीलितं येन त
स्मै स्वगुरुवे नमः श्रवणमात्रलाकारं व्याप्तं येन च राव
रम् तत्तपदं दर्शितं येन तस्मै स्वगुरुवे नमः मूलाधारे
त्रिकोणाद्विकोटिसूर्यसमत्विषि ध्यायेत्कुण्डलिनी
नित्यं कामवीजोपरिस्थिताम् श्यामां सूक्ष्मां च विष्णुस्य
सृष्टिस्थितिलयात्मिकाम् विष्णातीतां ज्ञानरूपां चितये
द्दृढवाहिनीम् चक्रषट्कं विनिर्भीज्य प्रापयित्वा परेशि
वे तदभेदसमापन्नमना कुलमनाः स्मरेत् प्रापयित्वा
स्रयां पूर्वज्ञावयेच्छाक्तिमण्डलम् तेनैव चक्रभेदेन मू
लाधारे समापयेत् अनेन ध्यानयोगेन मंत्राः सिध्यन्ति
नामघा वैरिपक्षे स्थिता ये च ब्रह्मायौवनगर्हिताः ये च
न्यादास उष्ट्राश्च सिध्यन्त्येव न चात्मघा परेण च स्वमात्मा
नैकस्माद्विनविभावयेत् अहं कस्मै न चात्माः सित्रलै
वाहं न शोकमाक सविदानत्वरूपीः हं नित्यमुक्तः स्वभा
ववान् तमेवाहमहंतं च सच्चिन्मात्रवपुर्भवान् आवयो

गो.

१७

रंतवाकस्मनश्चत्वाज्ञावलात्तम अहेतीर्लीभवंचौरंकुसं
किंचित्रमेऽस्ति हि तथापि देहिमेनाथ आज्ञातवनिषेवणे
जानामिधर्मं न च मे प्रवृत्तिर्जानाम्यधर्मं न च मे निवृत्तिर
याहूषीकेशहृदि स्थितेन यथानियुक्तोऽस्ति तथा करोमि
एवं संप्रार्थ्य मनसा कुर्यात्तपोर्वाहिकी क्रियाम् कुर्यात्
पौर्वाहिकी दीप्तिरस्य विधानेन तथा च ब्रह्मचारिणाम्
वाणप्रस्थास्थितानां च शोचादि हि गुणा क्रियासंन्याशि
नां विशेषेण कृत्यं च तर्गुणं भवेत् आचमविधि ठं मंत्री
शुचौ देशे च सा तिष्ठेत् तथा प्रातस्संती सन्या कुर्याद्गु
हनिषेवकः जलसंप्लवनीर्था निविहारं मूलमंत्रतः सिद्धा
भूमौ कुशाग्रेण सप्रथमं मूर्डिणसे चयेत् वामे जलं समा
धाय मंत्रेण दक्षिणेन तत्पुनर्वामेन तं सिद्धामूर्डिणसिंवे
दिवारकम् गुरुणा चोपदेशेन मुद्रया दिव्यं संज्ञया ईड
या कृष्या ततो यं लालितं तमले पुनः दक्षिणार्धे स्थिता च
अशिलायां प्रोक्षयेच्च तत् अस्त्रमंत्रेण विधिवत् पुनराव
मनं भवेत् अथ मर्षणमेतद्वि सर्वपापनिहंतनम् तोयां
जलिं पुनः सिद्धा सूर्या मण्डलमध्यगाम् गायत्री भाव
ये देवी सूर्या स न कृता श्रयाम् तद्वददित्यसंकाशं पु
स्तकाक्षकं स्मरेत् कृष्णा जीनाम्बरं ब्राह्मी ध्यायेत्तार
कितेवरे उत्थाय कृष्ण गायत्री तदभेदशतं जपेत् कृष्णा
यविग्रहे इत्युक्ता दामोदराय धीमहि तन्नो विष्णुः प्रचोदया
द्गायत्री या प्रकीर्तिता तेन कृष्णाय विग्रहे दामोदराय

धीमहि जज्ञोविष्णुः प्रचोदयात् सर्वदेवमयी सर्वपावना
वरदायिनी सर्ववेदमयी ति पाठः प्रणवाद्यामुक्तिकरी
श्रीबीजाद्यावभोगदा हृल्लेखाद्यामहासिद्धीकरी सर्ववशं
करी वाग्भवाद्याचरेषु प्रणवकामायाजनरेजनी एवं ते कथि
तामंत्रसन्ध्यामंत्रफलाप्तये न कुर्यादयदि मोहेन नदीत्ता
फलमाप्नुयात् सैतेऽसन्ध्यामथवा कुर्यात्तंत्री सशक्ति
तः सायंप्रातश्चमथ्या हेतुं सन्ध्यां त्रामंत्रं जपेत् इति सन्ध्या
त्रयंप्रातंकर्मणो सिद्धिदायकम् सन्ध्यायां पतितायां वा
पतितायां वा गायत्रीं दशधा जपेत् यथा प्राणं यथा ज्ञानं
यथा कुर्यादतन्द्रितः घटयत्कृतं मंगलार्थं ततश्च कुर्यात्
तथा तथा आदर्शदर्शनं कुर्याद्दत्ततस्पर्शचकज्जले
मत्पोष्यपोषणार्थाय ते मंत्रयोगं च चिंतयेत् स्वायाच्चक्रं
सहजार्थं नयोदौ विमले जले पूजाचपंचधा प्रोक्ता तासां
भेदान् शृणु मे अभिगमनमुपादानं योगः स्वाध्याय ए
व च इत्यादि पंचप्रकारां च क्रमेण कथयामि ते तत्राभिगम
नं नाम देवतास्थानमार्जनम् उपलेपननिर्मूल्यहरीक
रणमेव च उपादानं नाम गन्धपुष्पादिचयनं तथा इत्या
नाम चेष्टा देवपूजनं च यथार्थतः स्वाध्यायो नाम हस्त
क्षोणात्मानुपूर्वको जपः सूक्तस्तोत्रादि पाठश्च हरिसंकी
र्तनं तथा तत्त्वादिशास्त्राभासश्च स्वाध्यायः परिकीर्तितः
योगो नाम सर्वदेवस्य स्वात्मनैव विभावना इति पंचप्रकारा
न्वीकथिता तव सवत सामीप्यसारूप्यसादृश्यसायुज्यफल

मो.
ते.
१५

१५

शक्रमात्र प्रातःकाले वामपार्श्वे स्नानार्थं तीर्थमाश्रयेत्
स्नाने तद्विविधं प्रोक्तं मंत्रादीनां विभेदतः अनंतादिभ्यः
काशं वा सदेवं च तर्जुनम् शोखचक्रगदापद्ममुकुटं वन-
मालिनम् तत्पादौ दक्षजं धारं नियतं त्रींस्वकांतनुम् त-
या संतालयेत् सर्वमंतर्देहं गंतमलम् तत्क्षणाद्विर-
जो मवरं चोत्तसीर्थं कोटिपाताधिकम् योगिनां स्नानमे-
तद्विकथितं परमाद्भुतम् वासस्नाने तथा कुर्याद्दयया-
शांस्त्रिविधानवित् मलप्रक्षालने स्नाने स्वशांतिं कंसमा-
चरन् मंत्रस्नाने ततः कुर्यात्कर्मणां सिद्धिहेतवे अस्ते-
णालो ज्यमुत्स्रावे विभागं तोतु कारयेत् जले चैकं द्वादश-
योत्रिः तिथेदस्त्रमुच्चरन् एकं मूर्द्धादिनां घंते पठन् मूलं वि-
लेपयेत् शोषपादादिनां घंते तथैव प्रविलेपयेत् गंगे च
यमुने चैव गोदावरिसरस्वति नर्मदे सिन्धुकावेरि जले-
स्मिन् सत्रिंशं कुरु आवाहयामि देवि त्वां स्नानार्थं मिह स-
त्वरि एहि गंगे नमस्तुभ्यं सर्वतीर्थसमन्विते एवमावा-
सविधित्वमूलमंत्रेण मंत्रयेत् आमं ग्राम्भसि संयोज्य सो-
मसूर्याग्निमाण्डलम् विहितं मंत्रोक्तं तन्मध्ये निमज्जेत् मूल-
मुच्चरन् उज्याया च मृतं तत्पश्चात् षडंगं गंगा संयुतम् आ-
त्मानं दशधा सिंचेत् सुद्रया कलसा व्याया सप्तकृत्वाऽभिषि-
चेद्दामनुनामंत्रितैर्जलैः वामहस्तकृता मुष्टिर्दक्षहस्ते-
न वेष्टयेत् कलसा व्याभवेत् सुद्रा सर्वपापहरा शुभा शाल-
ग्रामशिला तोये तलसीदलमिश्रितम् कृत्वा शोखे प्रा मय

न विनिःसिपेन्नमूर्डनिशालशोमशिलातोयंमपी
त्वा यस्तमस्तके प्रतेपणंप्रकुरुतेब्रह्महासनिगद्य
ते विस्रुपादोदकान्पूर्वविप्रपादोदकंपिबेत् विरु
डमाचरन् मोहादात्महासतुगयते पृथिव्यायानिती
र्यानितानितीर्यानिसागरे सागरेयानितीर्यानिपदे
विप्रस्पदेलिणे ससागराणितीर्यानिपदेविप्रस्पदलि
णे इतिवापाठः ततःसंतेपतोदेवान्मनुष्यास्तर्पये
त्पितृन् पीडयित्वास्वरतोयम् प्रक्षाल्याचम्यवाग्य
तः धारयेद्दाससीशुडेपरिधानोत्तरीयकोशच्छिन्ने
सदृशेषुक्लेशावामेत् पीठसंस्थितः उडपुण्ड्रवत्
नेनकृत्वासन्यासमाचरेत् पूर्वतुकथितासन्ध्याया
येदेवींसमहितः श्यामवर्णावतुर्वाहंशोखचक्रल
सत्कराम् गदापद्माथरोदेवीसूर्यासनकृताश्रया
ध्यात्वाजलाजलिकृत्वातर्पयेत्कृमव्यायां गुरुपेकिं
पुरातर्पयेत्तर्पयेदिष्टदेवतम् नारदपर्वतजिह्वनिश
ठोडवदारुकम् विष्णुकसेनेचशैलेयंगुरुंश्रुतर्पये
त्विशः पंचविंशतिस्त्यावादशधावाविधापिवा॥
मूलमंत्रंस्मृत्वाय श्रीकृष्णतर्पणाम्यहम् नमोः नोयंम
नुःप्रोक्तस्तर्पणेविधितत्परैः स्त्रीश्रीकृष्णतर्पणामिन
मः सायाहे वरदोदेवीगायत्रीसंस्मरेद्यतिः शुक्लाशु
क्लाम्बरथगंधमासनकृताश्रयाम् विनेत्रावरदोपाश
मूलचन्द्रकरोदिकाम् सूर्यमाण्डलमथस्याध्यायन्

गो-
ते-
१५

गायत्रीमभ्यसेत् ललाटे च गदाकार्या मूर्द्धि ए चापे श
रंतथा नन्दकंचैव हृन्मथेषां विचक्रं भुजद्वये शोखच
क्रां कितो विप्रः समशाने स्थिते यदि प्रयागे या गतिः प्रो
क्ता सा गतिस्तस्य गौतम पूजार्थं जलमादाय सूर्ये तीर्था
नियोजयेत् ब्रह्मज्योतिर्मयं विसृज्य गायत्रीमनसा स्मरन्
शतावृत्त्या जपेत् तं तथर्मकामार्थसिद्धये सर्वपापक्ष
यं याति ज्ञानमुत्पद्यते विरात् मूलमेतदहं हि स्मृत्वा या
यां हे यागपण्डितम् हस्तौ पादौ च प्रक्षाल्य आचम्य वाग्य
तः स्रुथीः सूर्यं पूजात् ततः कुर्याद्दिशो घाते नदी तितः पु
नर्हस्तौ च पादौ च प्रक्षाल्य विधिना घनिः आचमन्त ततः
कुर्याद्दिशो घाते स्मवात्यये केशवाद्यैस्त्रिभिः पीत्वा द्वाभ्यां
प्रक्षालयेत् करौ द्वाभ्यां मोष्ठे च संस्पृज्य द्वाभ्यां मृज्यान्मुवि
ततः एकेन हस्तौ प्रक्षाल्य पादावपि तथैकतः संप्रोक्ष्ये
केन मूर्द्धाने ततः संकर्षणादिभिः आस्पृश्या सासिकर्णा
श्च नाभिरुदरकं भुजौ एवमाचमन्तं कृत्वा सात्तात्रारायणौ
भवेत् केशवाद्याः पुरा प्रोक्ता वक्ष्ये संकर्षणादिकान् संक
र्षणो वासुदेवः प्रद्युम्नश्चानिरुद्धकः पुरुषोत्तमाधोत्तज
त्सिंहाश्च तथा च्युतः जनार्दनो पेन्दु हरिर्विष्णुवो द्वादशे
रिताः इति श्री गौतमीयतंत्रे सर्वतंत्रोत्तमोत्तमसप्तमोऽ
ध्यायः ७ अथ द्वादशमुदितं वै सुवानां इहोच्यते गृहो
पसर्पणं चैव तथा नुगमनं हरेः भक्त्या प्रदत्ति ए चैव पा
दयोः शोधनं पुनः पूजार्थं पत्रपुष्पाणां भक्त्यैवोत्तोलनं

हरेः करयोः सर्वशुद्धीनामियं शुद्धिर्विशिष्यते तत्राम
 कीर्तनेनैव गुणानामपि कीर्तनम् भक्त्या श्रीकृष्णदेव
 स्यवचसः शुद्धिरिष्यते तत्कथाश्रवणं चैव तस्योत्तमं
 निरीक्षणम् श्रोत्रयोर्नैत्रयोश्चैव शुद्धिः सम्यगिहोच्यते या
 दौदकस्य निर्माल्यमालानामपि धारणम् उच्यते शिर
 सः शुद्धिः प्रणामस्य हरेः पुनः श्रावणं गन्धपुष्पादेर्निष्का
 ल्यस्य च गौतमं विष्णुः स्यादनेन तस्य श्रावणस्यापि विधीय
 ते यत्र पुष्पादिकं यच्च कृष्णपादयुगार्पितम् तदेव पाव
 नं लोके तद्विषयं विप्रो धयेत् हृत्पावनं ततो ध्यायेत् सर्वो
 क्तैर्नैव वर्त्मना तन्मथोस्वर्गभूमिच ध्यायेत् त्रवरुहं ततः
 पूर्वद्वारं ततो गत्वा सामान्यार्चं विप्रो धयेत् अस्त्रेण शं
 खेन ताल्यकृष्णमंत्रेण पूरयेत् मंत्रयेत् प्रणवेनैव सा
 मान्यार्थमिदं स्मृतम् द्वाया वासयजेत् तत्र सर्वविघ्नोप
 शांतये नन्दः सुनन्दश्चाप्यप्रचाडो बलपवच प्रबलो
 भद्रनामा च स भद्रो विघ्नवैश्रवाः द्यौर्द्वौ विघ्नौ प्रतिहारे
 पुरतो विनतास्तम् प्रणवादिनमोऽन्नेन नाम मंत्रेण
 पूजयेत् ततोऽक्षतान् समादाय दत्तेनाराचमुद्रया प्र
 तिपेदस्त्रमंत्रेण गृह्णात विघ्नशान्तये अप्सर्पेत् तत्तैभूता
 ये भूता भुवि संस्थिताः ये भूता विघ्नकर्तारस्ते नश्यन्त
 शिवाज्ञया भूतसंचान् समुच्चार्य दक्षपादपुरःसरम्
 ध्यायेद्दिह गृह्णाभ्यंतः प्रविशेन्न तत्कन्धरः यजेत्तत्रैव
 ब्रह्माणं वास्तुदोषोपशान्तये प्रांशुखः संयतात्मा च सं

गो.
ते.
२-

विशेद्विहितासने तथा मृदासने मंत्री पटाजिन कुशोत
रे काष्ठासने भवेद्वेदो गोवंशो वंशतये भवेत् शैलासने च वा
शायः पल्लवे मतिविभ्रमः थरणपाडः खसंभूतिः पीडनं
राजने भवेत् विस्रुः कालात्मकश्चात्मा ततः पूर्वमुवाभ
वेत् गन्धपुष्पादिपत्राणि स्वदत्ते च निवेशयेत् दीपं वलिं
च नैवेद्यं तन्दरं पुरतो न्यसेत् सवासिताम्बुसंपूर्णं वा मङ्ग
मंसं शोभनम् एष्टु देशे पात्रमेकं करत्ता लनाय संस्पृशे
त् पद्मासने स्वस्तिकं म्वाश्रातार्यो विधिना विशेषत् उगुरु
परिवित्य स्य सम्पकपादतले उभो पद्मासनमिदं प्रोक्तं यो
गिनो हृदये गमम् जानुर्वोरंतरे कृत्वा सम्पकपादतले
उभे ऋजकायो विशेषयोगी स्वस्तिकं तत् प्रचक्षते मंग
लां कुरपात्राणि च तर्दित्वा निवेशयेत् आशीर्वागभिर्हि
जातीनां वैस्त्रयं यागमारभेत् शिष्यश्च ह्यष्टायादभक्त्या
श्रावार्थं भक्तितत् परः वा सोऽलंकारविभवैर्वितशाख्य
विवर्जितः ऋतिजं ह्यष्टायातत्र दशपंचत्रयं तथा पुष्पाहं
वाचयित्वा च पंचवोषधपुरःसरम् भूतशुद्धिततः कुर्यात्
सर्वार्थं तद्विष्णुदये कृत्वा जलपरो भूत्वा वामे गुरुत्रयं य
जेत् गुरुं च परमादि च परापरगुरुं तथा दत्तपार्श्वे गणे
शं च मूर्ध्नि एदेवं विभावयेत् ततो मण्डपमधो च स्थण्डि
लं गोमयामुना उपविश्य यथायायंतस्य मध्ये निधापये
त् सूत्रं प्राक्प्रत्यगग्रं च विप्राशीर्वाचनैः सह गुणितो ना
भितो मतस्यो मध्यारभ्य प्रवित्यसेत् तत्तद्व्यस्थितयाम्भो

दग्येसूत्रं निधापयेत् ततो मध्यात्रसे उस्तमानमा
 त्रं दिशं प्रति सत्रेषु मकरात्रस्ये त्तत्स्थानं वा न्यतमः पु
 मान् सूत्राग्रमकरेभ्यश्च न्यसेत् कोणेषु मत्स्यकान्
 कोणमत्स्यस्थिता ग्राणि दित्सूत्राणि पातयेत् ततो
 भवेच्चतुर्कोणे चतुरस्रं तम एउलम् तत्राग्निमारुते सूत्रं
 निर्ऋते शतं पातयेत् प्राग्याम्यवरुणो दीव्यसूत्राग्रम
 करेषु च विहिता ग्रंथं सूत्रं चतुर्ध्वं प्रतिपादयेत् कृत
 हस्तं भवेद्युक्ते कोणे कोष्ठेषु मत्स्यकाः पञ्च प्राग्वरुणो
 याम्यो दीव्यानि च प्रपातयेत् षट्पंचाशत्पदानि सु
 रयिकानि शतद्वयात् यदा तदोयो विभजेत् पदानि
 क्रमशः सुधीः पदेः षोडशो केर्मध्ये पञ्च हतत्रयं भित्ते
 तेरष्टचत्वारिंशद्दीराशिः स्याद्दीपशोभितम् सहादशैः
 शतपदेः शोभायाः सप्ततृषदाः चतुषदाश्च शोभाः
 सः षट्पदं कोणकं भवेत् हतवीर्यावारचयेत्मध्ये
 सूत्रं चतुष्टयम् प्राग्याम्यवरुणो दीव्यं तद्भवेद्दश
 माउलम् कर्णिकायाः केशराणोदलस्योदलस्य च
 दलाग्रहत्तराशीनां वीर्याः शोभा पशोभयोः हतानि
 चतुरस्राणि व्यक्तं स्थानानि कल्पयेत् भवेत्माउलमध्या
 कः करेण चतुरंगुलः शृंगुलाः केशराणि सः संध्यं
 चतुरंगुलम् तथा दलानां माता दंशं शृंगुलान् भवेत्
 श्रंतराल एष्यग्रहत्तत्रये शृंगुलमुच्यते ततश्च राशिच
 क्रं स्यात्स्वस्ववर्णविभूषितम् वामे माउलकं कुर्यात्

गो-
ते-
२१

षडभिरष्टभिरेववाद्वाविंशदंगुलेसेतत् परत्वात्ताव
दिष्यते हतंचक्रमुशोत्पेकेचत्तरसंततद्विदः यदिवा
वर्तलंचैववास्र्हादशराशयः तस्यःपिपीलिकाम
धामातलंगुनिभाश्रपि चक्रंचत्तरसंचेत्त्रयद्वादश
राशयः भवेष्टुःपंकजदलनिभावाकथिताबुधैः तद्
हीरुचिरान् कुर्याच्चत्तरःकल्पशाखिनः जलजैःस्थल
जैश्चपिस्मृतोभिःसमन्विताम् हेससारसकाराण्डशु
कभ्रमरकोकिलैः मधुरचक्रवाकाधैरारूढविटपा
ततान् सर्वेषुनिवृत्तिकरान्विलोचनमनोहरान् तद्
हिःपार्थिवंकुर्यान्मण्डलंरुक्मकोणकम् मण्डलानि
चतत्तत्तोरपपस्तान्येवकारयेत् नामावल्पत्रचयेत्
प्रमाणदन्त्यमण्डलम् आवासदेवतायस्यामर्चयेत्
न्यदेवताः उभाभ्यांलभतेशायेमंतीतरलडुर्म्मतिः का
लात्मकस्यदेवस्यराशिवाग्निमज्जानता कृतंसमस्तम्
र्थस्यादात्तावज्ञानमानिना तस्मात्सर्वप्रयत्नेनराशी
नसाधियतीन्क्रमात् श्रवणम्यानुरूपानिण्डमण्डलानि
नचान्यथीः उपक्रमेद्वैयित्तंहोतुवा सर्वदेवताम् र
जोसिपंचवर्णाणि पंचद्रव्यात्मिकानिचपीतशुक्लारुण
प्रणामरुक्मस्तान्येतानिभूतले हारिद्रंस्यात्तथापीतंताण्डू
लंचसितंभवेत् तथादोषायवत्तारसंयुक्तरक्तमुच्यते
रुक्मदग्धपुलाकोष्णप्रणामं विलदलादिकम् सितेन
रजसाकार्यासीमारैवाविपश्चिता अंगुलोत्सेधविस्त्रा

प्रशस्ता सर्वकर्मसुपीता स्यात्कर्णिका शुक्लपीतर
 काश्चकेशराः दलान्यज्जस्यातलं प्रणामचूर्णेन पूर
 येत् सितरिक्तासितेर्वर्णे ह्येतत्रयमुदीरितम् नाना
 वर्णविचित्राः सुस्त्रिंशत्काराश्चवीच्यः द्वारशोभोप
 शोभाः सुःश्वेतरक्ताहरिद्रकाः राशिचक्रावशिष्टा
 निकोणान्यद्विस्तृत्यानि वै पीठपादानितानि सरसिता
 न्यरुणानि वा अथ वारुणानि च दलानि तथा दलं सधि
 रसितवत् असिता वारुणाश्च रजसा विहितान्यपि कथ
 यंत्यपरे इति श्रीगौतमीये महातंत्रे सर्वतंत्रोत्तमोत्तमे
 अष्टमोऽध्यायः ८ पंचगव्येन तद्गोहं मण्डले च विशेषो
 थयेत् पलमात्रेण गव्यभागं गोमूत्रं तावदिष्यते हतं च प
 लमात्रेण तद्गोमयं तोलकद्वयम् दधिप्रस्तुतिमात्रेण
 त्पंचगव्यमिदं स्मृतम् अथवा पंचगव्यानां समानोभा
 गरिष्यते मूलमंत्रेण संमंत्र्य कुशाग्रेणो वेशार्थं यत् ते
 न सर्वविशुद्धिः स्यात् सर्वपापनिर्कृंतनम् महातिघात
 कान्येव कृत्वा गव्यपिवेद्यदि नाशयेत् पानमात्रेण
 तूर्त्तुर्वेदवेदिनः भूतशुद्धिततः कुर्याद्ध्येनपूर्णफलं
 लभेत् ॐ नमः सदृशं नायेत् सुक्तास्तेणो वेदेशिकः ता
 लत्रये सन्निदध्याहृडो हं वसमाहितः दिग्वत्पतं ह्ये
 टिकाभिर्दशभिः कारयेत् सुधीः ततस्तेनेव जनितं ते
 नैरत्तति तस्मिन्नेत विनिधाय कुर्यात्स्वाकं उत्तानोपरि चि
 तयेत् हंकारेण समुत्थाप्य शक्तिं साधारं संस्थिताम् मू

गो.
ते.
२२

लाभारमण्यस्वाधिष्ठानेवमणिपूरकम् अनाहतविशु
उच्यते अज्ञातचक्रं च विनयेत् गुदे च धनमूलचनभो हृद
यपवचकं ठे तथा भ्रुवोर्मध्ये यथाक्रममनुस्मरेत् वि
नयेत् पुनर्गद्यारं कतकाजं च तदं लम् तन्मध्ये विनये
द्वयोर्नि चन्द्रार्काग्निसमयुतिम् तदेतन्मिन्नयेत् नञ्जीजी
वात्मानं समाहितः जवावंधुकसदृशं तदित्कोटिप्रती
कांशं च त्दकोटिसुशीतलम् प्रदीपकलिकाकारं कुण्ड
लिमासने तथा सप्तभ्रावर्तनासो हः मिति मंत्रेण योज
येत् सहस्रारं शिवस्थाने परमात्मनि देशिकैः तथैव यं
चुभूतानि संसारक्रमः तस्य वाक्पादपाणिपादप
स्थवचनादानमेव च गतिर्विसर्गं नन्दप्रोत्रतकचत्
रसनाः पुनः नासाशहस्तथास्पर्शरूपरसोऽपि गत्य
कः तन्नाम्येतानि पंचविंशत् पुरुषेण च योजयेत् अहं
कारं मनो बुद्धिं चित्तं तत्रैव योजयेत् जीवभावेन लीला
ति सर्वाणि परि विनयेत् भूर्मवर्णं ततो वायुवीजं षट्
विन्दुलाङ्कितम् पूरयेद् दीङ्गावायुसुधीः षोडशात्रया
मात्रया च चतुःषष्ट्या कुम्भयेत् सप्तभ्रावर्तना द्वाविंशत्मात्र
यामंजीरे च येत् पिंगलाधना पूरयेद् दनयां चैव संवि
नीलमारुतम् रक्तवर्णं वद्विबीजं त्रिकोणं स्वस्तिकानि
तम् तेन पूरकयोगेन मात्रया षोडशात्रया चतुःष
ष्ट्या मात्रया च निर्दहेत् कुम्भकेन च वामपाशं स्थितं पा
पपुरुषं कज्ज्वलप्रभम् ब्रह्महत्याशिरस्कं च स्वर्णलेप

यभुजहृदयम् सगणानहृदायुक्तं गुरुतल्पकटिहृदयम्
ततसंसर्गिपदहृदमंगप्रसंगपातकं उपपातकरोमा
णरक्तश्मश्रुविलोचनम् खड्गवर्मधरंक्रुरंक्रुडः कुलोवि
चिन्तयेत् मूलाधारोत्थितेनैववह्निना निर्देहचतम् एवं
संदसपरितोद्वात्रिंशन्मात्रया ततः भस्मना सहितं मंत्री
रेचयेत् पिंगलाधना वामनाज्ज्योचत्स्वीजं कुन्दे नृपुतस
प्रभम् भालिनुवीजं संयोज्य ततः षोडशमात्रया सप्तत्रया
चतः षष्टिमात्रया वीजमेतद्वम् ध्यात्वा ततमयी हृष्टिं पवा
शद्वर्णरूपिणीम् तया देहे विचिंत्यैवं मनसापि कुला
धना द्वात्रिंशन्मात्रयामंत्रीलं वीजेन दृढं नयेत् स्वस्थाने
हे स मंत्रेण पुनस्तेनैव वर्त्मना जीवेत् तच्चानिवाणीयस्व
स्थाने स्थापयेत् ततः इति कृत्वा भूतशुद्धिमात्रकामा समा
चरेत् गौतम उवाच भूतशुद्ध्या वद ब्रह्मन् कस्य शुद्धिः प्र
जायते नात्मनः सर्वशुद्धीनां कारणं सत्तु कथ्यते न जी
वस्य ब्रह्मण च सहेकं तस्य निस्पृहाः न देहस्य तदारभ्य
निस्पृता तस्य कथ्यते मनसा वापि बुद्धेश्च कस्य स्यात् कु
रुवीक्षणम् इत्यादि संशयं छित्ति त्वं हि ब्रह्म समः स तः
नारद उवाच शरीराकारभूतानां भूतानां यद्विशोधनम्
अथ यद्ब्रह्म संयोगाद् भूतशुद्धिं रियं मता श्रेतः करणम्
थेत्येति रात्मा प्रवर्तते लिङ्गदेहे ततः प्राहुर्योगिनस्त
त्वेदिनः तस्य शोधनमात्रेण सर्वशुद्धिः प्रजायते तदे
व विश्वजनककारणं जन्मकारणम् तद्वियोगो भवेत्

गो-
ते-
२३

सुनीत्यथाजन्मकोटिभिः इत्येतकथितं सर्वपुरुषार्थस्य
निगमे योगाद्यभ्यासयोगेन मंत्राभ्यासेन नाशयेत् भूतशु
द्धिविधायै संयोगस्तु देशिकोक्तमः न्यासं देहस्य सत्रां ह वि
देधीतानुपूर्वकम् भूतशुद्धिर्मातृकाचक्रेशवाद्या तथा च
सा तत्रत्यासं तथा कुर्यात्तत्राणायामस्ततः परम् नजीव-
स्पृश्लणा च ससैकं तस्य नित्यं नः देहस्य तदारभ्य नित्यं
ता तस्य कथ्यते मनसो वापि बुद्धेश्च कस्य स्यात् कुरुवीत
एवम् इत्यादिसंशयं छिन्नितं हि ब्रह्मसमः स्मृतः नारद उ
वाच वर्णन्यासं तथा कृत्वा दशतन्त्रं तथा वरेत् विसृज्यं जर
नामानमिषुक्तः क्रमसंग्रहः तथार्च्यस्यापनं कुर्याद्य
था वदनुपूर्वशः स्ववामाग्रिचतुरसं मेडले परिचिंतयेत्
पुष्पैरभ्यर्च्य तं मंत्री तत्राधारं प्रतिष्ठयेत् मंत्रं हि मेडला-
यनं मंत्रोऽयं तस्य चेष्ट्यते हृताकारेण तत्रैव वहेद्देशक
लायजेत् हृताकारेण तत्रैव कलाद्वादश पूजयेत् कंभं
तापिनैरसुक्तां त्वेतापि निका तथा गंफं उच्चार्य धारिण्यै
पुष्पां च परिपूजयेत् चंपं मरीचिमभ्यर्च्य उन्नैज्वलिनिकां
तथा चंथं रुचिं देवैव सुपुष्पां पूजयेत् दगुरुः जंथं च भो
गदो मंत्री पूजयेत् कुसुमास्तैः कंते विप्रवामभ्यर्च्य श्रं
णं च बोधिनीं न्यसेत् तं च धारिणीं तद्वत् तं च लमां च पू
जयेत् नमोऽत्रैव मंत्रेण च तृतीया प्रत्यया त्विता एवं शोचं
समभ्यर्च्य कलासौरेर्यनपदाः विलोममातृक्रान्तां स्वास्त्रं
ष्टमंत्रं तथा सतीः पाथसातीर्थं जेनेव पूरयेद्दिमलेन च

उंकारेणैवमंत्रेण च तत्र प्र पूजयेत् अमृतमानस
 पूषासृष्टिः पुष्टीरतिरुतिः प्राशिनीचन्द्रिकाकांति
 ज्योतिस्त्राष्टीः प्रीतिरुदित्वा पूर्णापूर्णामृतावेतिषो
 उशला मदीः धीउशावरयीमेननमोऽत्रेन प्र पूजयेत्
 तत्रातनानि पुण्याणि सहर्वाणि विनितियेत् वामे
 नाच्छायहस्तेन घटं गंदलहस्ततः दशकृतोजयेत्
 लंगालिनीशिवयामसेत् करौ प्रसार्य वामोऽसं
 पुटक्रमयोगतः प्रयोऽदक्षिणागुष्ठतथा वामकनि
 ष्ठया वामयादक्षिणागुष्ठं मुद्रयेत् गालिनीमता अर्च
 स्वफलदाप्रोक्तां शाखस्यापरिचालिता गंधादिभिः
 समभ्यर्च्य कृत्वा त्वंधामयोजयेत् अस्त्रादिभिः सुसं
 रक्षयेत् नृयोगीप्रदर्शयेत् तदक्षिणेतुं शाखेवातां
 वापार्थिवंतथा पात्रमेकं निधाया ततश्चातोयेन पूरयेत्
 ताभ्रपात्रं च विप्रर्षे विसोरतिप्रियं मतम् तथैव सर्वपात्रा
 णामुत्प्रेक्षं विप्रकीर्तितम् मृतपात्रं च तथा प्रोक्तं स्वर्णं
 वागजतंतथा पंचपात्रं हरेः सुंदनामृतत्रनियोजयेत्
 तेनामृतेन सर्वत्र दत्तं मेव मयं भवेत् ततो धर्मादिभि
 र्मन्त्रीणां त्रीणि विन्यसेत् गंधालतैः कुसुमुकैः पवि
 त्रैर्ज्वलयोजितैः इति पीठं समभ्यर्च्य ध्यायेत् तत्रात्मदेव
 ताम् मूलादिब्रह्मरंभांते विषतंतत्स्वरूपिणीम् कुण्ड
 लं त्रिविधां तत्र तथा वीजात्तरं त्रिधा तुरीयां कुण्डलीम्
 दिङ्मासदेवं तुरीयकम् ओंकारं मूलदेशे च द्रवत्स्व

मो-
ते-
२५

एनिभंस्मरेत् मूलादिहृदयेयावत् वह्नि कुण्डलिनी
तथा हृदये कामवीजे च सूर्यायुतसमप्रभम् सूर्यकु
ण्डलिनी तत्र सूर्यकोटिसमप्रभम् हृदयाकुलपर्य
तेषां ये दनाकुलः सधीः शुभधा हस्तरन्ध्रांते मायामि
दुशुतप्रभम् चन्द्रकुण्डलिनी तद्वत्सवेदस्तविग्र
हाम् विदुना देमयं वासुदेवं विद्वोत्तरीयकम् देशका
लायवच्छिन्नसर्वतेजोमयं स्मरेत् तर्प्य कुण्डलिनी त
द्वत्केवलं ज्ञानविग्रहम् एवं ध्यात्वा पुनर्वीजं संपूर्ण
मनसा स्मरेत् विद्वान्दमयं स्वच्छं पक्वचित्तया गुरुः
सुधाहृष्टा निपतेत्यातर्पयेत् परं देवतम् ध्यात्वा ध्यात्वा
पुनर्ध्यात्वा सहजानन्दविग्रहः विदुस्तुतसुधाभिरुत
र्पयेच्च पुनः पुनः अंतर्ध्यागदतिप्रोक्तो जीवतो मुक्तिदा
यकः सुनीनां च सुमुत्तूणामधिकारोऽत्र केवलम् अथ
वामानं सेइव्यैः प्रकटेनापि पूजयेत् ध्यात्वा हृत्पद्म
ध्यात्वा वासुदेवं यथोदितम् स्वागताद्यैरुपचरेत् पाद्या
द्यैः स्नानभूषणैः गंधपुष्पाभ्युपदीप्यैर्नैवेद्यविधिना
विना पुष्पांजलीन्ततो दद्यात्तद्वह्ममालां निवेदयेत् अ
थ वाह्यतमं भूतेः प्रकटैरर्चयेत् प्रभुम् स्वागताद्यैर्निवे
द्यां तैरात्मभेदेन पूजयेत् चन्दनागुरुनिष्पन्दवर्चितांगः
स्वयंगुरुः विस्मयंजरं मंत्रेण तजत्स्थाने विधानवित्
रचयेत्तिलकं भस्माप्रदीपकलिकां निभम् पुष्पांजलिं
च कृतो विधिवत्तनुयाद्गुरुः तुलसीपुगलं वामपादे

दक्षिणकेतश्चाहयारियुगलं पार्श्वद्वये गन्धाद्वयात् तितं
यद्ययुगं मूर्द्धिणदेशे मूलेन दत्तवामके सङ्गभिः सर्वत
नौत्सत् पुनः सर्वे स सर्वतः एवं पुष्पाजलिप्रोक्तो हरि
सात्रिधकारकः श्रीत्वां दक्षिणे दद्यात् तसितपुष्पेण स
युतम् वामे च चन्दने दद्यात् तथारक्तेन संयुतम् सर्वपुष्पा
जलो दद्यात् सर्वगन्धसमन्वितः दक्षिणं वासुदेवाख्यं स
ख्यं चैतन्मम यम् वामे च रुक्मिणीनित्यारत्नकारजो य
एणत्विता तेन सत्त्वरजोरूपेणात्मानं विन्तयेदगुरः मूल
मंत्रं जपन् बुद्ध्या सप्तपुम्ना मूलदेशके मंत्रार्थे तस्यैव न
मन्त्री ज्ञेयात्वा पुनः पुनः उदयादिलया तं च मन्त्रमेव स
मभ्यसेत् उदयः प्रातः रूपश्च लपश्चात्मा प्रकीर्तितः ज्ञा
नाज्ञानविभागेन तत्तयो भवोगेतम मनः सहस्रं संशो
चं नौमं मंत्रार्थं विन्त नम् अथ यत्नमनिर्वंदोजप स
म्यतिहेतमः एवं ते कथितं सम्पक्व विविधं यजन क्र
मम् यान् कृत्वा सम्पदायेन मन्त्री वाञ्छितमश्नुते ॥
अथ मण्डलमथेत पूजनं वासुदेवो चरम् आरभेत् प्र
कटैर्द्रव्यैर्नाना रससु विस्मरेः पाशार्घ्या च मनीषाति
पात्राणि च सदक्षिणे संस्थाप्य तत्र द्रव्यैश्च पूरितानि च
देशिकः अर्घ्या सत्रीणि पात्राणि पायसा पित्रयं भवेत्
तथा वावमनीयनिपात्राणि च विभागशः तथा करण
दीर्घा देवकमेकं प्रशास्यते पूरयेद्विधिना मन्त्री मण्ड
लं शुभं तं उलेः शुद्धैरेवास्तकेः सम्पगयावत् पंकजं

विलोममातृकोज्जातथासंवेप्रपूरयेत् काशोदके
 र्वाडग्नेर्वीपूर्वात्केर्वाप्रपूरयेत् तेजस्यकलाःभ्या
 म्प्रणवाणापनपूर्वके आवाहनादिकंकृत्वाकलाप्
 केकशाःक्रमात् संपूज्यविधिवद्विद्वान्देवसात्रिथ्यहे
 तवे प्रणवाणोद्भवःसम्पक्कलास्तत्रप्रपूजयेत् स्थाप
 नांतेतसंयोज्यगन्धपुष्पादिभिर्यजेत् एकैकस्त्वप
 रंस्तत्रतत्रतत्रजपंतिपेत् पाथस्तेजोमायंतत्राथोजये
 द्युरुसतमः प्रथमे प्रकृतेहेसःप्रतद्विस्तरनेतरं
 अम्बकंचतृतीयेस्पातद्विप्रासाचतृष्टये विसृष्टोर्नि
 कल्पयेत्तपंचमंपरिकीर्तितं ऋकपंचकमिदंप्रोक्तं
 प्रणवाणस्वरूपकं तारस्पपंचभेदेनेपंचाशहर्णागाः
 कलाः सहस्रैरुद्विःस्रतिर्मथाकोतिलत्मीश्रुतिःस्थि
 रा स्थितिसिद्धिरितिप्रोक्ताःकचवर्गगताःक्रमात्प्र
 काराद्वल्लरगोतपत्रातमचामीकरप्रभाः पताकरथ
 तातस्रकपेकजह्वकुण्डिकाजराचपोलिनीशंगति
 रीश्वरीरतिकामिके वरदाह्लादिनीप्रीतिदीयाःसु
 श्रतवर्गगाः उकाराद्विस्वनीतपत्रास्तमालदलस
 त्रिभाः अभीतिदवचक्रेष्टवाहवःपरिकीर्तिताः ती
 ल्णारोप्रीभयानिशतंप्रीत्तमंधनीक्रिया उत्तकारी
 मत्सुरेतःसुःकथिताः पयवर्गकाः वज्रेणनार्णाउ
 तपत्राःशरच्चन्द्रनिभाप्रभाः उहहंत्यभयंमूलकपाले
 वाहभिर्वरं इश्वरेणोदिताविशोपीतप्रवेतारुणासि

मो.
ते.
२६

ताः श्रुताचयकवर्गस्याजवाकुसुमसन्निभाः श्रभये
हरिण्टेकंदधानावाहुभिर्वरे निवृत्तिः संप्रतिष्ठा
स्याद्विद्याशांतिरनेतरं इतिकादीपिकाचैदरोविकामो
विकापरा सूत्मासूत्मासूताज्ञानासूताचाप्यायनीत
या व्यापिनद्यामरूपाः सुरतगास्वरशाक्तयः सदाशिवेन
संजातानादादेताः सितषिषः अतस्तकपुस्तकगुणक
पालवरतर्जनी तत्रतकलाः समावासकताप्राणस्यस
यमं संप्रज्जागंधपुष्पायैस्तस्यातेजलमर्पयेत् कुम्भेते
जस्यकलाश्रष्टविंशजपत्ततः जपेत्तकलाश्रष्टपंचाश
त्प्रणवांश्चसमुद्भवाः पुनश्चपंचश्रुतकजप्तामूलमंत्रे
जपेत्ततः चतुर्नवतिमंत्रोः यंदेवसान्निध्यकारकः न
वरत्नेतद्वदेवनिःसिपेन्मातृकांजपत् नवरंथ्रमयंवा
यान्नवरत्नेतदात्मकं वज्रभोक्तिकपुष्पाख्यविदुमे
पद्मरागकं नीलामकरतंचैवमाणिक्यंस्वर्णपवचनव
रत्नमितिप्रोक्तंसर्वदेवाश्चममहत् स्यापयेत्तत्सुविमे
शीवपकंफलसंपुते विष्टुरंतत्सुविदत्त्वादत्ताचपंचप
ल्लवं शुडेनसौमधुमेननिर्मलेनांशुकेनवा वेष्टयेदि
यिनामंश्रीसर्वाश्चर्ययथाभवेत् वह्मालाततोदया
त्तगंधं चसुमनोहरं हरिमावाहयेत्तत्रह्मयायांकल्पशा
स्त्रिनः इतिश्रीगौतमीयमहामंत्रेनवमोऽध्यायः अथप्र
ष्टाजलिकरः समायतनभस्यलः हृतपद्मसंस्थितंतेजः
कुंडल्यासहमे लयेत् विद्वाननन्दयनंशुडेसर्वतेजोमयंसार

षट्चक्रभेदनेनैव उत्सर्गसहयोजयेत् जीवान्
 तदमयं तत्तत्प्राप्तं नैव वर्यमदुते आराध्यमानं सैर्देवै
 र्वहनासापुटं क्रमात् करस्य मातृकाम्भोजे चैतस्य
 योजयेच्च तत् कुम्भमध्ये मंत्रमुक्तावावाहपरिपूजये
 त् क्लृप्तकृष्णमहायोगिन् सर्वसत्त्वहृदि स्थिते सर्वत्र
 सर्वगत्रात्मनः कृपया सन्निधीभव मंत्रेणानेन संस्था
 प्यतत्तत्सुद्राप्रदर्शयेत् उर्दीजलिमयः कुर्यादियमा
 वाहनीमवेत् सैयं तद्विपरीतास्यात्सुद्रास्यापनक
 र्मणि वाह्यागुष्टद्वयं मुष्टीनुशास्यात्सन्निधापनीं श्रे
 गुष्टगर्भिणी सैव सुद्रास्यात् सन्निरोधनी श्रेयोऽस्य त
 त्विनीयामभ्रमणादवगुंठनी आवासं पंचमुशभिः प्रा
 णस्यापनमाचरेत् पाशाकुशपुटाशक्रिलतोऽहंस
 मनुवदेत् क्लृप्तस्य प्राणा रुद्रप्राणाः क्लृप्तस्य जीवश्च
 हृत्स्थितः तस्य सर्वेन्द्रियाणि च वामं नृश्चतुरित्यथ रु
 द्रागत्यसंविचिरं तिष्ठेत्स्वाहया युते श्रेयं प्राणमनुः
 प्राक्तः सर्वजीवप्रदायकः श्रेयं न तद्विहितार्थे र्मन
 वो निर्जीवितामताः रुद्रस्यैव स गुरुतंस्तत्र तो जान
 वैभवे किं न सिध्यति विप्रैर्देवैः शिकस्य न चामथा
 मातृकां केशवाख्यां वतत्वं सत्यस्य येन वै करोगद
 शतत्वा निर्यासनात् सन्निधिर्भवेत् सर्वात्मा सर्वगो
 देवो मण्डलाधारयिष्ठितः शालग्राममणो यंत्रम
 एतत्प्रतिमासु च नित्यं पूजाहरेः कार्या न तत्केवल

गो-
ते-
२३

भूतले गाडकाश्वेकदेशेचशालग्रामस्थलेमहत्तण
षाणंतद्वयतत्तशालग्राममितिस्मृतं शालग्रामशि
लास्पृशात्कोटिजन्माचनाशाने किंपुनर्यजनंतत्रहरेः
सात्रिधकारकांशालग्रामैकयजनाच्छतलिंगफलं
भेत् वहभिर्जन्मभिः पुण्यैर्यदिहृत्सुशिलालभेत् गी
ष्यदेतच्चविहृतंतेनसमाप्यतेजनुः कामक्रोधादिदोषा
स्पसर्वदुःखनिपेवणात् एवंमिताहरेतस्मिन्देवः
प्रीणातिपूजितः पद्ममष्टपलांशवचत्तरसंसलत्तण
चतुर्द्वारसमायुक्तं कामगवितकर्णिकं सामास्यं
मुदिष्टमष्टादशाक्षरंशृणुचत्तरसंचतुर्द्वारं पद्ममष्ट
दलान्वितंषट्कोणमध्यैकामांख्यसप्तदशाक्षरंवेष्टि
ते षट्क्षरंमनुवरंषट्कोणविलिवित्ततः एतद्वयं
महाभागकृपयाकाथितंतव अस्मवित्तानमात्रेणक
क्षात्मासाधकोभवेत् आत्माएडमाउलाकारेव्याप्रविश्ये
विजृम्भते सर्वदेवमयंयेनतेनमाउलमुच्यते प्रतिमा
कृत्स्नदेवस्ययत्नतःकारयेत्सुधीः शिल्पिनाकृत्स्ना
भक्तेनविश्वकर्माक्रजानतो दशपंचांगुलामुखा
मध्यमाद्वादशांगुला अष्टांगुलाधमासातुसुनाधि
कंपनकारयेत् अज्ञानेनापिमाहेनयदिकुर्यान्नराधमः
प्रतिष्ठाविफलानस्पृजनात्रफलंभवेत् मानांगुल
विहीनासाप्रतिमायत्रतिष्ठतिराजानंपीडयत्येवग
हस्थानरकं व्रजेत् मानांगुलेनसाकार्यानापथाम

निसत्तम काष्मरीज्ञानदाप्रोक्तास्वर्णजापितमुक्तिदा
सम्पत्तिदातुशिलजाराजतीवहमुक्तिदा तेजोजादा
रुजायाचरेत्तिकीषात्रुनाशिनीताश्रीधर्मविद्वडिवक
रोतिवहसोख्यदा मदेवमहामयीप्रोक्ताप्रतिमा शुभल
क्षण भोगदा मोक्षदासानुप्रतिमा कथितातवल्लणा
सेखादिधासापिप्रतिमापरिकीर्तिता पर्वताग्नेनदी
तीरेचतुरंगोष्ठभूमिषु ससुन्दकुलेऽप्येवामानहीना
ब्रह्मण कृष्णप्रतिकृतिं कर्णदिव्यापंशास्वचिद्रतांता
तंसस्थापयेन्मन्त्रीदृष्टेवागोष्ठमध्यतः समाहितस्ततो
मन्त्रीपूजयेत्तुपचारकैः षोडशोपचारमन्त्रेणायमनाख्ये
नसिद्धये यस्यदर्शनमिच्छेत्तिदेवावल्लहरादयः कृप
यादेवदेवेशमदग्रेसत्रिधीभव उच्यतेपरमेशानस्वा
गतंस्वगतंभवेत् कृतार्थः नुगृहीतोऽस्मि सफलंजी
वितं तनेयदागतोऽसि देवेश चिदानन्दमया व्यय श्रान्ता
नादाप्रमादाद्धानैकः स्यात्साधकस्य च यदपूर्णे भवे
त्कृत्यं तथाप्यभिमुखो भव पाद्यं प्रणामाकरुण्यार्कवि
स्रक्ताभिरिष्यते यद्वर्त्तिकेले स सम्पर्कात्परमानन्द
संप्रवः तस्य ते परमेशानपाद्यं शुद्धाय कल्पते जातील
वेगकक्कीलेर्दद्यादाचमनीयकं स्वधामन्त्रेण मतिमाम्
स्तत्वावेदतिणकरं वेदानामपि वेदाय देवानां देवता
त्मने श्रत्वा मं कल्पामीषां शुद्धानां शुद्धिहेतवे गन्ध
पुष्पास्ततयवकुशाग्रतिलसर्षपान् उर्वाभिर्देवशिरसि

गो.
२८

शिरोमसेण चार्पयेत् पतदर्थमिदं प्रोक्तं तृष्टये शार्ङ्ग-
यत्वनः तापत्रयहरं दिव्यं परमानन्दलक्षणं तापत्रय-
विमोक्षाय तवाच्यं कल्पयाम्यहं हृतदधिमधुभिस्त म
धुपर्कं स्वधात्तुना सर्वकल्मषहीनाय परिपूर्णं स्वधात्तु
कं मधुपर्कमिमं देव कल्पयामि प्रसीद मे सुखे च त्वमनं
दद्यात् केवलेन जलेन च उच्छिष्टेऽप्यशुचिर्वापियस्य स
रणमाव्रतः शुद्धिमाप्नोति तस्मै ते पुनरावमनीयकं च
तद्वचनं काशमीरजलैः स्नाने विधीयते परमानन्दो
धाधिनिमग्ननिजमूर्जये सांगोयोगमिदं स्नानं कल्पय
म्यहमीषाते पीताम्बरयुगं दद्याद्दयशाशक्यापरिष्क
तं मायाचित्रपटाच्छत्रनिजयुक्तौ काते जसे निरावरण
विज्ञानवाससे कल्पयाम्यहं उत्तरीये ततो दद्यात् सोऽहं
नियमाति ते यमाश्रित्य महामायाजगत्सन्तो हनी स
दा तस्मै ते परमेशाय कल्पयाम्युरजरीयकं यज्ञसूत्रं
तो दद्याद्दयवास्वर्णनिर्मितं यस्मिन् शक्तित्रयेणोदं प्रो
तमविमं जगत् यज्ञसूत्राय तस्मै ते यज्ञसूत्रं प्रकल्पये
त् हारायाभरणं दद्यात्सवर्णांश्च समन्वितं स्वभावस
त्वरंगाय सत्यासत्याश्रयाय ते मूर्ध्नि निवि विज्ञानिक
ल्पयाम्यमराक्षितं अर्च्यं तितजलं दद्यात्पचारांतं गंतरे
समस्तदेवदेवेश सर्वदृष्टिकरं परं ब्रह्माण्डानन्दसंष्ट
र्णाग्रहाणजलमुत्तमं च तदनागुरुकर्पूरमिश्रो गत्यह
होच्यते सर्वार्थलेपयेत्तेन तापत्रयप्रशांतये परमा

नन्दसौरभपरिष्कर्णदिगंतरं गृहाणपरमेगन्धं कृ
पयापरमेश्वरं पंचपुष्पांजलीन्दयात्पूर्वोक्तेनैव
वर्त्मना तात्पर्यान्मपि वयोग्यानि पुष्पाणि वैस्त्रिमनौ
कमलेकरवीरेहेतलस्योजातिकेतकी कङ्कारचम्प
कोत्तपलकुन्दमन्दारनागकेशरपावेती नद्यावर्तन
माल्लिकापुष्पीनवमालिकासौगन्धिकंवकोरकं को
रणलोकसर्जनविल्वार्जनमृनिपत्रकं पञ्चममलकं
शुङ्कर्णिकारंतथाशुभं पलाशादिपशालाभंगोविह
यसमर्पयेत् मलिनैर्भूमिं सृष्टं किमिकेषादिहवि
ते पशुषितानि पुष्पाणि वर्जयेद्देवतार्चनेति षेदिन
त्रयं शुङ्गपद्ममामलकंतथातलसीसर्वथाशुडात
थाविल्वदलानि च दिनैकं करवीराणि योग्यानि च त
पोधन तृतीयगुणसम्पन्नानागुणमनोहरं आनन्द
सौरभं पुष्पगृह्यतामिदमुत्तमं मंत्रसंपुटितोत्तमस्यमा
तृकोदेववर्षाणि तत्रासमस्यलेतांस्तानुगन्धपुष्पात्
तैर्यजेत् पंचात्मिकायादीतायांगणेशादिक्रमाद्व्यजे
त् यदा मध्ये तगोविन्दे नैर्ऋत्यांगणनायकं आग्नेय्या
हंसमभ्यर्च्यैशान्यां शिवमर्चयेत् वायव्यामर्चयेद्देवी
भागमोक्षफलामये गन्धादिभिरथाभ्यर्च्य सङ्गस्या
र्च्य नंततः शक्तौ तत्र दस्मि सर्वमन्यथा केवलं यजेत्
विंशत्कृतोजपेनैत्रेन मस्तु तसमापयेत् तत्र दमे
षडंगानि वत्समाणेन वाजयेत् आग्नेय्यां शिवकोणे च

गो.
ते.
२५

चराचरसेवाप्रकोणके मध्येदित्तवपूर्वादिश्रंगघटके
समर्चयेत् हारस्फाटिककालाञ्जनमुक्तावह्निरोचिषो
ललनाश्रमयवरोचनहस्ताप्रधानतोऽङ्गदेवताः क
र्त्तिताः एवमभ्यर्च्यमतिमानदेहेतदेतौयजेत् शुक्
स्थवेण्येयंयत्पूजयेत्सुसमाहितः वर्णवनमस्त
स्यमंत्रोऽयं समुदीरितः कौस्तुभहृदयेरत्नसूर्यायुत
समप्रभं कौस्तुभायनमस्तितस्यमंत्रउदीरितः तद
धोवनमालां च चन्द्रायुतसमभं प्रणवे पूर्वमुच्चार्य
वनमालायेन निवेदेत् वनमालामनुः प्रोक्तः सर्वपा
पौघनाशनः कौस्तुभोर्देवश्रीवत्संचन्द्रायुतसम
प्रभं श्रीवत्सायनमस्तितमनुस्तस्यमहर्षिभिः सह
सूर्यसंकाशेकर्णे मकरकुण्डले मकरकुण्डलाय
नमस्तस्यमनुदीरितः किरीटमस्तयेदीप्तसूर्यायु
तसमप्रभं सूर्यायुतसमाभासकिरीटायनमोवेदेत्
प्रणवादि रयंप्रोक्तः किरीटस्यमहर्षिभिः पूर्वादिदि
शमारभ्य प्रादक्षिण्यक्रमादयजेत् दामसुदामवसदा
मकिंकिणीगन्धपुष्पकैः श्रुतः करणरूपा लेहस
स्यपरिकीर्त्तिताः आत्माभेदेन ते पूज्या यथा क्लृप्तस्त
थैव ते प्रणवादिनमोऽस्त्येवमंत्रैस्तान् परिपूजयेत्
नवांगमुक्ते देवस्य भोगांगं शृणु गोतमप्रष्टो महिषो
देवस्य पुरश्चादिप्रपूजयेत् प्रदक्षिणक्रमेणोवरुक्ति
ण्णायामस्तामताः रुक्मिणी सप्तभामाचलतण्णव

सललणा कालिन्दीऋतजानश्रजित्पाव्यावसनदका
दुतहेमसमप्रव्यारुक्मिणीरुद्धयौवना सितवस्त्रप
रीधानासर्वाभरणभूषिता देवस्यवदनाम्भोजमिलिता
तिमधुवतावराभयकरोपोता भक्तायमुक्तयेसतोऽयं
लक्ष्मीःपराशक्तिर्विष्णुग्रहरूपिणी कलायकुसुम
श्यामासर्वाभरणभूषिता पीताम्बरहृच्छीणीसत्या
धरणिस्तता रत्नसूकरावामेदतिरोचवरप्रदा श्रमा
गौराःश्यामाभाःक्रमेणपरीकीर्तिताः पीताम्बरपरीथा
नादेवार्पितमनोमुखाः तद्वहिर्वस्त्रदेवचयशोदादेव
कीर्तनः वस्त्रदेवोहेमगौरवराभयकरस्थितः देवकी
श्यामसुभागसर्वाभरणशोभना सितवस्त्रपुगाद्या
वसर्वेसितफलप्रदा यशोदाहेमशंकासासितवस्त्र
पुगप्रदा सर्वाभरणसन्दीपाकुण्डलाद्रासितानना
रोहिणीच यजेन्नवनन्दंगौरंसमर्चयेत् वरदाभयसं
भुक्तंसमस्तपुरुषार्थदे वलदेवतथाचैव पूजयेत् कु
न्दसन्निभं हालालोलेकुण्डलिलहेमवतंस्मरेत्तथा त
तोयजेत् सभद्रांचश्यामलेरुद्धयौवनातद्वहिर्वस्त्रयः
सर्वेगोपंगोपीशमर्चयेत् इन्दनीलमुकुन्दाद्यान्तद्व
हिः परिपूजयेत् इन्दनीलेमुकुन्दचतथाचानन्दकच्छ
पौपुष्करेशोवपयौचनिधायाष्टोप्रकीर्तिताः तद्वहिः
कल्पहृताम्बरदादीस्तद्वहिर्यजेत् इन्दमैरावतारुद्धं
श्यामेवजुधरं तथा साधियं सपरिवारं वतद्वहिः परिपू

जो.
ते.
१-

30

जयेत् अग्निं हेमसमाभासं शक्तिं तोमरधारिणं मेघारू
टं शाक्तिं पुष्पं तेजसां पतिं मर्चयेत् दक्षिणे पितृदेवं वसु
देवोपरि संस्थितं पञ्चेदण्डधरं चैव यमं पित्राधिदेवतं
राक्षसाधिपतिं तद्वैश्वदेव्यां त्रिगधारिणं त्रिगावस्थि
ते देवपरिवारेः समर्चयेत् पाश्चात्पुष्पं शुक्लं मकरा
रूटं मुज्जलं अयोपतिं पाशधरं परिवारैः समर्चयेत् वाय
व्यावायुदेवचक्राणाधिपसमाह्वयं दक्षहस्तां कुशमेण
वाहनं परिपूजयेत् शरदिनुसमाभासं कृपणाशशा
लाक्ष्मणे सोमं सोमदिगधीशं नगरारूढं समर्चयेत् ईशा
नेश्वरं भारूढं चन्द्रायुतसमप्रभं रुद्राधिपं मूलहस्तं
गन्धमुखिः पूजयेत् इन्द्रेशानमध्यदेशे ब्रह्माण्डं
सवाहनं हेमगौरं चतुर्वक्त्रं पद्महस्तं समर्चयेत् रत्ना
वरुणयोर्मध्ये विस्त्रेचक्रधरं यजेत् नागाधिपं सप
णस्थं विस्रोः पारिषदानयजेत् वज्रादीनामुधान् भ
द्रान्तेषां च वहिरर्चयेत् यथासित्युसमुद्रुतातरंगा
भिन्नतां युयुः तथा कलसमुद्रुतापतेतदायतां ययुः
तज्यानेन च तमेयं साधकेन शुभं पुनायवे समाहतिम
ये देशिकः कलसमर्चयेत् धर्माधिकाममासाश्च करेतस्य
सुनिश्चितं अथ वांगदिकपतिभिस्तदसैरपि चार्चयेत् प
वंचास्वर्चयत् कलसकाममुत्पेयाः सभाजने ययत इयजना
शक्तः कलसाष्टकेन पूजयेत् श्रीकलसावासदेवश्च नारायण
समाह्वयः देवकीनन्दनः श्रीवासीयसुदनेतरं असुरा
तकभारहारी धर्मसंस्थापकः सरतः अयं वा पूजयन् कलसा
यथावितानुसारतः इह भुक्ता वराभोगानेते तद्गतिं व्रजेत्

अगुरुशीरगुग्गुलुसिताज्जमधुचन्दनैः सारज्ञौ वैरि-
 निसिन्धौर्नासाधोमधुमर्पयेत् वनस्पतिरसोत्पत्रोग-
 न्यालो गन्धउत्तमः श्रोत्रेयः सर्वदेवानां भूषोऽयं प्रति-
 गृह्यतां वर्णाकर्षणगर्भिण्यसर्पिषा तिलजेन वा सं-
 स्थापयत्त पात्रोदो सुदीप्तशिखया ततः अधो देकन सं-
 स्क्रुतपनन्दजायनिवेयेत् उजाय्यं दृष्टिपर्यंतं चंदो वाम-
 दिशि स्थितो वा दयन् वामरुस्तेन दक्षरुस्तेन वापयेत्
 सप्रकाशो महातेजाः सर्वत्र तिमिरापहः सराशा भ्यंतं
 ज्योतिर्दीपोऽयं प्रकाशो महातेजाः सर्वत्र तिमिरापहः
 सराशा भ्यंतं ज्योतिर्दीपोऽयं प्रतिगृह्यतां स्वर्णवाताम्र-
 पात्रे वारौ प्ये वापं कजेदले शितोपदेशशाल्यत्रं सगुडं
 मधुना पुतं दधि उग्य चूतोपेतं कदल्यादिफलान्वितं
 आनीय देवपुरतः पंवी जेन विनिसिपेत् अस्रमंत्रेण
 विधिवद्देनुमुद्रं प्रदर्शयेत् चन्द्रवीजं चासुसंस्पृचत्
 दृशस्वरान्वितं नादविनुसमापुतं वीजं तदमृतात्मकं
 परायेति च संप्रोच्य अनिरुद्धं वदेत् पुनः नैवेद्यं च तथै-
 मुक्ताकल्पयामिनमो वदेत् प्रीतो नैवेद्यमंत्रोऽयं अने-
 न च निवेदयेत् अमृतोपस्तरणमसिखाहेति जलमर्प-
 येत् अन्वाहार्ण्यं य प्राणाय स्वाहेति प्रथमाहृतिः अंगु-
 ष्ठा नामिका मध्या प्राणा व्यामुदिका मता आहवनीया-
 य अपनाय स्वाहेति च द्वितीया कनिष्ठो गुमुनामा च-
 मुद्रातत्परिकीर्तिता गार्हपत्याय व्यानाय स्वाहेति तृती-

मो.
ने.
३१

31

याहतिः तर्ज्ज्येगुष्टमध्याभिलुक्तद्रापरिकीर्तिता
सत्यायचउदानायस्वाहयाचवतुषिका मध्यमानामि
कोगुष्टवतुषीचकनिष्ठिका आवसत्यायसमानायस्वा
हावपंचमीतथा सर्वाभिरंगुलीभिलुक्तद्रापरिकी
र्तिता प्रणवाद्यैरेभिरेवदेववत्के हेनदगुरुः ॐ निवेद
यामिभवतेगृहाणेदंहरिर्हरे निवेद्यार्पणमंत्रोऽयं स
पर्णसुप्रकीर्तितः तणंविस्मयमतिमान्दद्याद्गण
षकंततः श्रुतेनायस्तरणमसिस्वाहेतिजलमर्पयेत्वि
श्वकसेनायवेदयाच्छेषं नैवेद्यमुत्तमं उच्छिष्टभोजिनो
सेतेपतेषामवधारय शिवेचण्डेश्वरायेतिविश्वोविश्व
कसेनायच शक्त्याच्छिष्टंशेषकायेदद्यादक्षुन्नसिद्धयो
प्रत्यथानैवसिद्धिः स्यादक्षुन्नकोनरकं व्रजेत् नैवेद्यजात
मुद्धृत्यस्थानशुद्धिविधायच आचमनीयजलेदद्यादंत
शोधनमेववाहस्तलेपंततोदत्त्वापुनः पानीयमर्पये
त् सूक्ष्मवस्त्रद्वयंदत्त्वादद्याच्चस्वर्णपादके पूजास्थाने
समानीयवक्रमालांतथार्पयेत् दिव्यगन्धंततोदद्या
त्तामूलेशशिशुसंयुतं स्तोत्रैः स्तुत्वावविधिवत्कृत्वाप्र
दत्तिणंहरिं वेदविज्ञायनेदत्त्वायत्फलंलभतेनरः
तत्फलंलभतेभक्त्याकृत्वाकृत्वाकृत्वाकृत्वाकृत्वाकृत्वा
थरादत्त्वावेदविज्ञामहामुने तत्फलंलभतेभक्त्या
कृत्वाकृत्वाकृत्वाकृत्वाकृत्वाकृत्वाकृत्वाकृत्वाकृत्वाकृत्वा
रसाहृष्टावचसामनसावेतिप्रणामोऽष्टांगैरितः भू

मो निपत्यः कुर्यात्कृष्णः शृंगनतिः सुधीः सह
सजन्मजं पापं त्यक्त्वा वैकुण्ठमाश्रयात् नवीननीरद
श्यामं नीलेन्दीवरलोचनं वल्लरीनन्दनं वन्दे कृष्णो
पालरूपिणं स्मरहं हृदलोहदनीलकुं वितमूर्धजं क
दम्बकुसुमोद्भवमालाविभूषितं गण्डमाण्डलसं
सर्गिचलत्कांचनकुण्डले स्थूलमुक्ताफलोदारहा
रोद्घोतितवत्तसं हेमांगदत्तलाकोटिकिरीटोज्ज्वल
विग्रहं मन्दमारुतसंतोभवलगिताम्बरसंचयं रु
विरोष्ठपुटन्यस्तवंशीमधुरनिस्स्रवैः ललदेगापालि
काचेतोमोहयंतं मुहुर्महः वल्लरीवदनाम्भोजमधु
पानमधुव्रतं तोभयंतं मनस्तापं संस्मराणां गवीत
णोः यौवनीद्वित्रदेहाभिः संसक्राभिः परस्परं विविज
म्बरभूषाभिर्गोपनारीभिरावृतं प्रभिञ्जन् कालिन्दी
जलकैलिकलोत्सुकं योययन्तं कविद्विगोपानव्याह
यंतं गवांगणं कालिन्दीजलसंस्पर्शिशीतलानिलक
म्पिते कदम्बपादपच्छाये स्थितं हृन्दावने कवितर
न्मधुधरसंलग्नरत्नासनपरिग्रहं कल्पपादपमध्य
स्थहेममाण्डिकागतं वसंतकुसुमामोदसरभीक
तर्हिमुखे गोवर्धनगिरौ रम्ये स्थितं वासरसीतसुकं
सद्यहस्ततलन्यस्तगिरिवर्ष्मातपत्रयं खण्डिताख
ण्डलोन्मूकमुक्तासारचनाचनं वेणवाद्यमहीक्षास
कृतहंकारनिस्स्रवैः सवत्सैरुन्मत्तैः शशदेगापातै

रभिवीसिते क्लृप्तमेवानुगायद्विल्लेष्टाचशवर्तिभिः द
 एषाशोचतकरैर्गोपालैरुपशोभिते नारदोद्योर्मनिवरे
 वेदवेदंगपरिगोः प्रीतिसस्त्रिगुणावावास्त्यमानेपरात्
 परं यएवंचिंतयेदेवंभक्त्यासंस्तौतिमानवः त्रिसन्ध्यतस्य
 तेषां सौददातिवरमीक्षिते राजवल्लभतामेतिभवेत्
 सर्वजनप्रियः अचलां प्रियमाप्नोति सर्वांगी जायते भुवं
 अथ सुदोषप्रदर्शनाथप्रति संस्कारमाचरेत् मोदनात् सर्व
 देवांश्चावणात्पापसंततेः मुद्रास्ताः कथिताः सद्भिर्देव
 सात्रिभ्यश्चायिकाः गोतम उवाच भगवन्नेतया मुद्राः स
 चितानप्रकाशिताः कथं विरचनेतासां कारुण्यद्वयं हि
 मेगुरो नारद उवाच कनिष्ठांगुष्ठकौशक्तौ करयोरितरे
 तवे तर्जनीमध्यमा नामाः संहता भुवर्जिताः मुद्रेषा
 गालिनी प्रोक्ता शास्त्रा गोपाल पूजने वनमालाभिनयवत्
 कराभ्यामागलादयः जानुपर्यंतमित्येषा मुद्रा स्याद्वन
 मालिका ओष्ठे वामकरांगुष्ठौ लघुस्तस्य कनिष्ठिका दत्ति
 णांगुष्ठसंयुक्ता तत्कनिष्ठाप्रसारिता तर्जनीमध्यमा
 नामाः किंवित् संकोच्य कालिताः वेणुमुद्रा ह कथिता स
 गुप्तोपयसीहरेः अंगुलीः संहताः कृत्वा करयोर्वामदत्त
 योः वामनासा समाश्रुत्वा दत्तपाणि कनिष्ठिका दत्तस्य
 मध्यमाक्रांता वामहस्तस्य तर्जनी वाममध्यमयाक्रांता
 दत्तहस्तस्य तर्जनी संपुत्तौ कारयेद्दिहानंगुष्ठावुभयो
 रपि येन मुद्रा निगदिता गोपिता सायकोत्तमैः करौ सं

पुटितो कृता वामपाणि कनिष्ठिका निष्पीड्य दक्षपा-
 णि स्य दक्षिणगुलिभिर्दृष्टं तथा वामगुलिभे वैरतिगा-
 दं निपीडयेत् इतीये विल्वमुद्रा स्नात्प्रशस्ता कृत्स्न
 ने कायेन मनसा वाचा बुद्ध्या बुद्ध्या च परकृते इह जन्माने
 पूर्वस्मिन् अथ वा पापसंचये इमं जानन्नप्योजनं तन्मव-
 ता सुन संशयः देवाः सर्वे नमस्यंति प्राणम्यंति तथा जनाः
 काममुच्चार्य विधिवन्निति पेहृदयोपरि कृते तरे करं वा
 मे कृता सम्पकसमंगुलीः अथोत्पद्यु करयोर्मध्यमा
 नामिका गुलीः वामकनिष्ठया दक्षकनिष्ठौ च निपीड्य
 च वामानामिका दक्षतर्जनी च निपीडयेत् वामगुल-
 त्रयोपरि कुर्यादक्षिणहस्ता गुलित्रयं एकत्र योजितं कृ-
 त्वा मुद्रा स्नात्कोस्तुभात्मिका दक्षिणमणिवन्धे च वामा-
 गुष्ठे नियोजयेत् मुद्रये कोस्तुभाद्योक्ता दर्शनीया प्रय-
 त्ततः कृते तरे करं वा मे कृता सम्पकसमंगुलीः तर्ज-
 न्युपरि वामे च न्यसेत् करतले ततः अंगुष्ठौ चालनीयो-
 च मत्स्यमुद्रे च मीरिता करो संपुटितो कृता मणिवन्धो
 सयोजितो अंगुष्ठे च कनिष्ठे च प्रविधाय सयोजिते शेषा-
 अंगुलयः सर्वा उभयोर्वा मभंगुरः परस्परमसंलग्ना भू-
 न्यमध्ये च कारयेत् उक्ता कलसमुद्रये गोपालाद्या वि-
 योमुभा कृते तरे करतले अंतराजलि संयुते अथोत्प-
 मति संलग्ने अंगुष्ठान्तरमाहिते कथिता कूर्ममुद्रयं
 सर्वतंत्रेषु गोपिता आकुर्वितं ततः कृता वामगुलि च

तृष्टये प्रसार्य च तदंगुष्ठे दत्त हस्तेन वेष्टयेत् प्रसार्य त
र्जनीं दत्तां तदंगुष्ठे च मंत्रं वित् शोखमुदेयमुद्रितादर्श
नात् पापनाशिनी इति गोतमीये महातंत्रे दशमोऽध्या
यः ॥ अथाग्निजननं कृत्वा हस्तमंत्रानुसारतः धर्म्मार्थ
काममोक्षाणां यत् कृत्वा फलमश्नुते गोमयांतः समालि
प्य कृत्वा सर्वत्र मंत्रं वित् सामान्यार्च्यं प्रकल्प्याथ पंचगव्ये
न संचयेत् त्रिकोणं तद्दहिः षट्कोणं च पञ्च प्रकल्पयेत्
चतुरस्रं च तद्द्वारमेवं वा वह्निमण्डले कृत्वा स्तोत्रभागे
च त्रिरेखां हस्तमात्रकं दक्षिणोत्तरतस्तद्वत् कुर्याद्देवा
त्रयेषु भे अर्च्यादिः प्रोक्त्य सर्वं हि पंचशुद्धिं समाचरेत् वी
त्तणं मूलमंत्रेण कवचेनाथ लेपयेत् अस्त्रेण रक्षितं
कृत्वा वेदः संस्कारमाचरेत् पाषाणं भवमग्निं च अथ वा
योनिं सन्भवः श्रोत्रियाणां गृहोत्थं वा वनस्थं वा यवाह
रेत् यदृच्छालाभसंप्राप्तो योग्योऽयं होमकर्मणि निर
ग्निब्राह्मणाल्लब्धोऽर्थलाभकरो भवेत् तत्र वन्यश्च त
र्थी शफलं दद्यादुताशनः वैश्यात् शूद्राश्च विफलं जाय
ते होमकर्मणि तस्मात् सर्वप्रयत्नेन वाह्निमुक्तं समाह
रेत् आनीय कोषपपात्रं स्य कृत्वा दोशं परित्यजेत् क्रव्या
देभ्यो नमस्कृत्य प्रणवाद्यो मनुर्भवेत् रेखाणां मुद्रांश
णां ब्रह्मवैवस्वते तद्वत् प्रागग्र्याणां च रेखाणां मुकुटैः शत्रु
रत्नराः ततो वनैर्योगपीठमर्चयेत् कर्णिकोपरि धर्म्म
ज्ञानं च वैराग्यं मेष्ठ्य मादितो यजेत् पूर्वादिदित्वा पूर्वा

न तथा धर्मादिकान्यजेत्मध्ये च पूजयेद्देहेन प्रश
कीर्तिधानवित् पीताम्बुता रुपा कृष्णा भूषाती वासु
लिङ्गिनी रुविगज्जालिनी प्रोक्ता कृष्णा नीलवशा क्रयः
अमर्कमण्डले पूज्यं सोममण्डले यजेत् मन्वद्भिर्मण्डले
तद्वद्वयेद्गन्धपुष्पकैः वागीश्वरी मत्स्यस्तातो नीले
दीवरसन्निभा वागीश्वरेण सहिता मुपचारेः प्रपूजयेत्
शक्तिप्रणवबीजाभ्यां तयो रश्चनमीरितं वागीश्वरी मत्स्य
मतीं पुरुषाधिष्ठितां स्मरेत् वह्निं संस्कृत्य पात्रस्थं रंवी
जेन तमंत्रयेत् चैतन्यं प्रणवेणैव योजयन् तं प्रपूजये
त् आत्मनोऽभिमुखे वह्निं जानुष्वष्टमहीतलः शिववि
जयिद्या देव्या यो नो वने विनितिपेत् ततो देवाय देव्यै वद
द्यादावमनीयकं गर्भनाज्याभृतं ध्यायेद्बह्निरूपं परं गु
रुः पश्चाद्गर्भे स्वरत्नार्थं प्रदद्याद्दर्भकं कणं भूषाभिभू
षयो दवीं त्रैलोक्यात्पतिमात्तु कां रेफवापुषदस्वरेषु
नादविन्दुविभूषिताः सादिष्टां ताश्च जिह्वा नो मनवः परि
कीर्तिताः पायो लिङ्गे तथा नाभौ हृदये कंठमूलतः लम्बि
कायां भ्रुवोर्मध्ये जिह्वा ज्वाला रुचौ त्र्यसेत् हिरण्यकनका
रत्ना कृष्णा व्यासप्रभामता वह्निरुपातिरक्ता च जिह्वा क
पीटयानिनः सहस्रार्चिः स्वस्तिपूर्णोऽस्थितः पुरुषस्तथा
भूमव्यापि सप्त जिह्वा धनुर्धर इति स्मृतः षडंगमेवावहरे
श्च प्रणवाद्यानमोऽन्तकाः हृदयादिक्रमेणैव मस्तव्या
श्रेण देवताः भूर्दिणस्कन्धे तथा पार्श्वकस्यां त्रिकटिपांश्च

गो.
ते.
३५

३५

के स्कन्धे मूडिण च विन्यस्य प्रादक्षिण्यक्रमेण तज्जातवे
दाः समजिह्वो हव्यवाहन संज्ञकः श्रमोदरज संज्ञोऽस्यः
नर्वेष्टानराह्वयः कोमारतेजा विष्णुमुखिः त्रैदेवमुख
स्तथाप्येवं विन्यस्तदेहः सन्ज्वालयेन्मनुना मुना चित्पि
गलस्तद्वयंदरुद्वयं तथापि च सर्वज्ञो ज्ञापय स्वाहं मंत्रो
यं समुदाहृतः श्रमिप्रज्वलिते वदे जातवेदं ह्युताशनं
सुवर्णवर्णममलं समुदं सर्वतोमुखं समिद्धेन वमंत्रेण
त्रिभिर्मंत्रैर्ह्युताशनं ज्वालयेन्मतिमात्मन्त्री अथ यथा वि
फलं भवेत् दर्भे रगर्भेः पुष्टे श्च मूलमध्याग्रह्यादितैः
संस्तरे द्विधिवत्तं त्री प्रदक्षिणवशादथ एवं संस्तरणं
कुर्याद्दर्भे यित्वात्मनो दिशं यत्तत्तत्ताद्वै स्तद्वत्काष्ठेषु
परिधि त्रये मध्यस्थमेव लायांत संस्तरे तंत्र विज्ञमः श्र
यचेत् स्थण्डिले मंत्री भूमौ सर्वपरिस्तरेत् गत्यादिभिः
समभ्यर्च्य वद्विदेवं विभावयेत् त्रिनयनमरुणा भवद्
मौलिं पुष्पा मूजां पुष्पकमरुणमणिं काकल्यमम्भो संस्थं
श्रमिमतवशात्किं स्वस्तिकाभीतिमुद्धेर्मरकतकमलमा
लालं कृतांशं कृशानं सुवर्णवर्णममलं लसत्स्वर्णं
पवीतकं चतुर्भुजं द्विशिरसं हव्यकव्यद्विनासिकं कम
ण्डलतालहंतशक्तिस्वस्तिकधारिणं चतुःश्रोत्रं शङ्खा
यमानमुत्तमं एवं वामनसाध्यायेच्छातिकादौ गुरुतमः
हस्तं हस्तं संगते ह्येणं ध्यायेत्तारणकर्मणि मूर्तिरष्टौ स
मभ्यर्च्य षट्कोणे तस्य उगको मध्ये जिह्वा यजेत् षट् देवैर्हि

तन्मनुनायजेत् वैश्वानरपदं पूर्वजातवेदमनेतरं
लोहितात्ततश्चोक्ता इहावहततः परं सर्वकर्मणि
देहिमे स्वाहा मनुः स मृद्धिदः आ मस्याली समानीयता
लयेदस्त्रमुचरन् कुण्डः इग रान् समुत्तोल्य त्वसेतत्रांग
मंत्रतः तस्यामां विनितिप्य जानीयात्तापने हिते प्रजा
त्य कुशगुच्छं तत्रां विनितिप्य जानीयात्तापने हिते प्रजा
त्यक्तं सर्वत्र सर्वकर्मसु पुनः कुशान् समुज्ज्वात्य निति
पेदाग्रमथ नः मूलमंत्रेण मतिमानां संस्कार ईरितः
अभिमे अं च मूलेन रत्तयेदस्त्रमुचरन् प्रदर्शयेत्तु योनी
च आं जपेत्तदस्त्रात्मकं सकस्त्रे वीच समादाय विधिना
निर्मितो गुरुः त्रिंशः प्रतापयेद्दहौ पुनः प्रत्ताल्य वारि
णा पुनः प्रतप्य तौ मेत्री स्यापयेत्तौ स्वदत्तौ प्रादेश
मात्रं स ग्रस्यिदं भुलं चृतेति पेत कृता भागो शुक्लं
स्त्रपातौ स्त्र तातुता उिकाः वामदत्तमाथ भागोष्ठी उायाः
संस्मरेत्ततः श्रुवेण दत्तिणा द्वाणा दग्रये स्वाहया मुना जु
ह्वा दक्षतमादाय वहेद्दत्तिण लोचने वामतस्तददाय
सोमाय स्वाहया ततः मंत्रेणानेन जुह्वा दग्ने वामविलो
चने मथ्या तदस्त्रमादाय अर्धं भां लस्य लोचने जुह्वा द
भि सोमाभ्यं स्वाहेति मनुना मुना ह्मन्मंत्रेण श्रुवेणा ज
भागादादाय दत्तिणा त जुह्वा दग्रये स्त्रिंशं तत्त्वा हेति
तन्मन्त्रे इत्यग्नेर्नैव वत्काणां कर्षा उच्यते न गुरुः पुनश्चा
हतिभिर्हृत्वा जिह्वां गं मूर्तिं तोहनेत् वैश्वानरेण मंत्रेण

गो-
तं-
३५

३५

त्रिवारं जह्यादगुरुं संस्कारार्थं ततो वहेद्गुनेत्रवनवा
हृतीः प्राणवायुमतिमान् स्वाहोतेन तउच्चरन् गर्भा
धानं उंसवने सीमं तोत्रयने तथा जातकर्म तथा नाम उ
पनिष्क्रमणं तथा चूडोपनयने भुयो वेदाध्यायने मेव च
गोदानं च विवाहं च संस्काराः शुभकर्मणि शुभमेमरणा
नां ते प्रपन्नास्तत्र वेदिभिः ततश्च पितरो वहेः संपूज्य ह
दयेन येत् वह्निमंत्रेण विधिवद्वाहृतिपंचकं समिधः
पंचजह्यान्मलाग्रघृतसंस्तुताः गुरुर्हृदयमंत्रेण वि
धिवत् स्वाहया विना महागणेशमंत्रेण हुने देकादशा
हृतीः सामान्यं सर्वदेवानामेतदग्निमुत्विस्मृतं वह्निरूपा
या च जिह्वा यामावा स परमेश्वरं गन्धादिभिः समभ्यर्च्य ज
ह्यात् षोडशाहृतीः मूलमंत्रेण विधिना वैष्णवे स्तोत्री
करणान्तिदं पुनस्तेनैव जह्यादाहृतीः पंचविंशतिं ना
डीस्थानमुद्दिष्टं वह्निदेवनयोरपि श्रृंगादिपरिवाराणां
मेकैकामाहृतिं हुनेत् पुनर्याहृतिभिर्हता होमं कुर्या
दयथाविधि तिलेनाग्नेन जह्यात् सहस्रादियथा वि
धि अनुक्रेत हविर्द्रव्ये तिलांज्ज हविरुच्यते जह्यादक्त
पमेवामधुरत्रयसंयुतं पायसं मधुरोपेतं जह्याद्वायथा
मतिः श्राप्यन्तर्जह्याद्दह्नेः पण्डितः सर्वकर्मसु वधि
रत्वेकं होमेनेत्रे तत्पतमाश्रयात् नासिकायां मनः पी
डाशिरो होमी हि मत्सुदः यतः काष्ठे ततः श्रोत्रं यतो धूमोः
यनासिका यतोऽल्पज्वलनेनेत्रं यतो भस्म ततः शिवः यतः

प्रज्वलितो वह्निस्तत्सुखं जातवेदसः एवं होमं समाप्या
थ मतिमान्प्रपद्ये चरुं पात्रेनाममये शुद्धं गन्धं नका
पिलेनैव शुद्धं तण्डुलसंभूतप्रसूते विंशतिं लिपेत् च
तथा राततो दद्याद् दद्यात्स्त्रियो भवेच्चरुः श्रावतार्यत
तो विद्वान्भागत्रयमथाचरेत् अथाचरेत् भागमेकं स
मादाय नित्यं होमं समाचरेत् कुण्डे वा स्यात् एते होमं त्रीं स्थ
ले वा शोयिते तथा एकहस्ता मिते देशे कुशा पुष्पा मुखे
लिते वह्निं तत्र समाधाय जातवेदो मतोर्जपात् मनुजपे
त् व्याहृतिभिस्ततो हत्वा कृत्वा समावाप्तभक्तिः गन्धा
दिभिः समभ्यर्च्य मूलेन यंच विंशतिं श्राहतीं जह्यान्म
त्रीषडंगं होममाचरेत् नतांगश्च ततो भूतानमस्त्रुत
चमंत्रवित् विसृजेद्द्विदुर्गेष्वस्त्रिनिर्त्य होमोऽयमीरि
तः स्वर्गसौ क्रविधानेन वलिं वैश्वमथाचरेत् भागद्वय
मथ चरुं कृत्वा यविनिवेदयेत् एकभागं स्वयं भुक्त्वा शि
ष्टं शिष्यसमर्पयेत् शयीतः संयतः शिष्यकम्वले पला
ले वा कुशाक्षरे भूतेश्वरस्य मंत्रेण स्वश्राप्तिं वाचन्ययेद्
गुरुः ततः शयीतं ताराविमथि वा सोऽयमीरितः इति गो
तमीये एकादशोऽध्यायः ११ ततः प्रातः समुत्थाय कृत
नित्यक्रियो गुरुः कृतकृत्योऽपि शिष्यस्तु निषीदेद्गुरु
सन्निधौ कथयेद्वा ब्रह्मतां तेषु भवाय दिवा शुभं सुमं
गलीतिर्नारीभिः सह संभोजनं मिथः गिरिशृंगारो हणं
चरुस्य श्वरश्च रोहणं श्रोहणं सोऽथ गेहे देवो तसवनि

गो.
ते.
३६

रीक्षणं मंगलं च स्ववामोऽङ्गदृष्टिर्न स्पर्शने तथा मंत्रसि
द्धयलिंगानि प्रोक्तानि तव सुव्रत अनाकुलानि कथये
शृणु नित्यानि सर्वतः क्लृप्तवर्णैर्भटैः स्वमप्रहारे स्नेहले
पने विप्राणां रोषवादे च परस्त्रीणां निषेवणं सिद्धिविघ्ना
निवोक्तानि अस्मानि निहितानि च एवं दोषं समाज्जायत
एतत् परिहरेद गुरुः होमं कुर्यात् सहस्रादि द्रव्यैः कल्पा
कदर्शितैः सांगं सपरिवारं बहुतावलि मया चरेत् मण्ड
लस्य वह्निर्भागो लोकेशादिव लिङ्गं चरेत् न तत्राणां सवाराणां
सराशीनां यथाक्रमं गन्थाद्यैः सम्यगभ्यर्च्य तत्र नैवेद्यं स्तुतं
त्रवित् शुद्धात्रेण तद् दद्याद्दलिंगान्य पुष्पाभूषणदीपकमादरा
त् ताराणामभिसिन्धादीनां राशिः पादाधिकद्वयं मेघादिभु
क्तानि तत्र संज्ञा पूर्वमनंतरं देवताभ्यः पदं प्रोक्त्वा दिवान्
क्तं वदेत् तथा चरेभ्यश्चाप्यसर्वभ्यो भूतेभ्यश्च नमो वदेत् प
वंशशीतलसंपूर्णं तस्मिन् स्रजं दत्वा प्रयोजयेत् तथाराश्याधि
पानां च ग्रहाणां तत्र तत्र तमीने मेघांतराले तत्करणानां
वलिं वदेत् मेघस्य ह्यश्विकस्मारः शुक्रो ह्यषतलाधिपः
बुधो वै कन्यकानाथश्चन्द्रश्च कर्कटाधिपः सिंहाराश्याधि
पो भानुश्चापमीनाधिपो गुरुः मकरस्यापि कुम्भस्य मन्दो
राश्याधिप इमे लोहद्राघेयादिविस्मयारिस्तदमर्चयेत् तथा
दद्याद्दलिं दिगीशेभ्यो विधिनश्च गुरुजमः ॐ आशिनी देव
ताभ्यो दिवान्क्तं चरीभ्यः सर्वभूतेभ्यो नमः भरणी कृत्ति
कापाददेवताभ्यो दिवान्क्तं चरीभ्यः सर्वभूतेभ्यो नमः

कृत्तिकात्रिपादरोहिणीदेवताभ्योदिवानकंचरीभ्यः
सर्वभूतेभ्योनमः कृत्तिकात्रिपादरोहिणीदेवताभ्योदि
वानकंचरीभ्यः सर्वभूतेभ्योनमः रोहिणीमृगशीर्ष
पूर्वाषाढादेवताभ्योदिवानकंचरीभ्यः सर्वभूतेभ्योनमः
मृगशीर्षाजिह्वादेवताभ्योदिवानकंचरीभ्यः सर्वभूतेभ्यो
नमः आर्द्रापुनर्वसुत्रिपाददेवताभ्योदिवानकंचरीभ्यः
सर्वभूतेभ्योनमः पुनर्वसुपादपुष्यदेवताभ्योदिवान
कंचरीभ्यः सर्वभूतेभ्योनमः अश्लेषादेवताभ्योदिवा
नकंचरीभ्यः सर्वभूतेभ्योनमः मघादेवताभ्योदिवान
कंचरीभ्यः सर्वभूतेभ्योनमः पूर्वाफलगुण्यनराफल
गुणीपाददेवताभ्योदिवानकंचरीभ्यः सर्वभूतेभ्योनमः
उत्तराफलगुणीद्विपादहस्तादेवताभ्योदिवानकंचरी
भ्यः सर्वभूतेभ्योनमः हस्ताचित्रादेवताभ्योदिवान
कंचरीभ्यः सर्वभूतेभ्योनमः हस्ताचित्रादेवताभ्यो
दिवानकंचरीभ्यः सर्वभूतेभ्योनमः चित्राजिह्वादेवताभ्यो
देवताभ्योदिवानकंचरीभ्यः सर्वभूतेभ्योनमः स्वातीवि
शाखात्रिपाददेवताभ्योदिवानकंचरीभ्यः सर्वभूतेभ्यो
नमः विशाखापादानुराधात्रिपाददेवताभ्योदिवान
कंचरीभ्यः सर्वदेवताभ्योनमः ज्येष्ठादिदेवताभ्योदि
वानकंचरीभ्यः सर्वभूतेभ्योनमः मूलादिदेवताभ्यो
दिवानकंचरीभ्यः सर्वभूतेभ्योनमः पूर्वाषाढाज्येष्ठा
दापाददेवताभ्योदिवानकंचरीभ्यः सर्वभूतेभ्योनमः

गो.
ते.
३०

३७

उत्तराषाढश्रवणादेवताभ्यो दिवानक्तचरीभ्यः सर्व
भूतेभ्योनमः श्रवणाथनिषाडदेवताभ्यो दिवानक्त
चरीभ्यः सर्वभूतेभ्योनमः थनिषाडशतभिषगदेवता
भ्यो दिवानक्तचरीभ्यः सर्वभूतेभ्योनमः शतभिषक
वर्भाद्रपदत्रिपाददेवताभ्यो दिवानक्तचरीभ्यः सर्वभू
तेभ्योनमः पूर्वभाद्रपदोत्तरभाद्रपददेवताभ्यो दिवा
नक्तचरीभ्यः सर्वभूतेभ्योनमः रेवतीदेवताभ्यो दिवा
नक्तचरीभ्यः सर्वभूतेभ्योनमः मघाश्विनीभरणीकृ
त्तिकापाददेवताभ्यो दिवानक्तचरीभ्यः सर्वभूतेभ्योन
मः वृषभक्तिकात्रिपादरोहिणीमृगशिरः पूर्वाडदेव
ताभ्यो दिवानक्तचरीभ्यः सर्वभूतेभ्योनमः मिथुनमृग
शिराद्रीपुनर्वसुत्रिपाददेवताभ्यो दिवानक्तचरीभ्यः
सर्वभूतेभ्योनमः कर्कटपुनर्वसुकेकादपुष्याश्लेषदे
वताभ्यो दिवानक्तचरीभ्यः सर्वभूतेभ्योनमः सिंहमघा
पूर्वात्तरापाददेवताभ्यो दिवानक्तचरीभ्यः सर्वभूतेभ्यो
नमः कर्कटपुनर्वसुत्रिपादहस्तचित्राडदेवताभ्यो दिवानक्त
चरीभ्यः सर्वभूतेभ्योनमः तलाचित्रोत्तराडस्वानीविशा
खात्रिपाददेवताभ्यो दिवानक्तचरीभ्यः सर्वभूतेभ्योन
मः वृश्चिकविशाखापादानुगयाज्येष्ठादेवताभ्यो दिवा
नक्तचरीभ्यः सर्वभूतेभ्योनमः धनुर्मूलपूर्वाषाढोत्तरा
षाढपाददेवताभ्यो दिवानक्तचरीभ्यः सर्वभूतेभ्योनमः
मकरोत्तराषाढत्रिपादश्रवणाथनिषाडदेवताभ्यो दिवा

नक्तंचरीभ्यः सर्वभूतेभ्योनमः कुम्भधनिष्ठोत्तरार्द्धश
तभिषक्पूर्वभाद्रपदादेवताभ्योदिवानक्तंचरीभ्यः
सर्वभूतेभ्योनमः मीनपूर्वभाद्रपदउत्तरभाद्रपद
देवताभ्योदिवानक्तंचरीभ्यः सर्वभूतेभ्योनमः आवर
णादेवताभ्योनमः शुक्रदेवताभ्योनमः बुधदेवताभ्यो
नमः चन्द्रदेवताभ्योनमः आदित्यदेवताभ्योनमः ह्यह
स्यतिदेवताभ्योनमः शनैश्चरदेवताभ्योनमः सिंहदेव
ताभ्योनमः व्याघ्रदेवताभ्योनमः वराहदेवताभ्योनमः
खरदेवताभ्योनमः गजदेवताभ्योनमः ह्यसभदेवता
भ्योनमः कुक्कुरदेवताभ्योनमः हरदेवताउर्गागुरुवि
श्वत्राल्लक्ष्मीधनाधिपाद्धारदेवता इत्युक्तातेभ्योवलि
हरेदगुरुः इत्यवलिविधिः प्रोक्तः सर्वविघ्नोचनाशनः
गोपुच्छमधिकं त्यक्त्वा त्रैलोक्यं भवेत् नमो रंकलि
हस्तं च त्यक्त्वा चैथांसि कल्पयेत् शुद्धसिन्धुवालार्कवर्णो
वह्नेः सशोभनः भेरीवादित्रगम्भीरशब्दावह्नेः शुभप्रदः
चन्द्रचन्दनकुन्दाभभूमः सर्वार्थसिद्धिदः खरवायसव
च्छन्दोवह्नेः सर्वविनाशकृत् कृष्णः कृष्णातेर्वर्णो राज्ञे
चापि विनाशयेत् पूर्णाहुतिं ततो दद्यात् सन्धिश्चैव विधा
नवित् ॐ भूर्भुवः स्वः ॐ भूर्भुवः स्वः ॐ भूर्भुवः स्वः
यवेचां त्रीलाय च दिवे च महते च स्वाहयाततः स्वस्त्य
मसे दिग्भ्यश्च नक्षत्रेभ्यः स्वाहा ॐ भूर्भुवः स्वः ॐ भूर्भुवः स्वः
नक्षत्रेभ्यश्च दिग्भ्यश्च महते स्वाहा सुक् सुवोच समाहा

गो.
नं.
३६

य ह्येतेनाख्यं तौ पुनः होमद्रव्याणि निलिप्य नाभो सं
स्थाप्य तौ पुनः ब्रह्मार्पणं नमभुना दद्यात् पूर्णाहुतिं पु
नः इतः पूर्वप्राणबुद्धिदेहधर्माधिकारतो जाग्रत्स्वप्न
सुषुप्त्यवस्थासु च मनसा वाचा कर्मणा हस्ताभ्यां पद्भ्यां
मुदरेण शिखायत् स्मृतं यत्कृतं यत्कृतं तत्सर्वं ब्रह्मा
पणं भवतु स्वाहा ब्रह्मार्पणं नमः सोऽयं ब्रह्मार्पणवि
धौ स्मृतः इति श्रीगौतमीये द्वादशोऽध्यायः एवं होम
विधिं कृत्वा कुण्डस्थगिडलदेवताः दिक्पालदेवताश्चा
पि शंकरार्पणदेवताश्चानयेत् कलसेवापि क्लृप्तौ कंभा
वयेद्गुरुः क्लृप्तं स्वयापुतेनीत्वा शिष्यमारूपतंत्रवित्
वाससाने त्रेव मीया त्रेत्रमंत्रेण यत्रतः पापघित्वा पंचाग
व्यं मंत्रास्तमयं शुभं सृष्टुं तंत्रमंत्रजोऽध्वसदकं वि
शोधयेत् विस्मृतत्वा निसंशोध्य अभिषेकं गृह्णयेत्
वर्णः कलापदंतं त्रैमंत्रो भुवनमेव च अध्वसदकमिति
प्रोक्तं मुनिभिस्तत्र वेदिभिः वर्णाधावर्णशंखचक्रफला
ध्वाषडभिरीरिता पादाध्वापदसमूहः स्यात्तत्त्वाध्वापंच
विंशति षट्त्रिंशदेवं तत्त्वानि इति तत्त्वविदो विदुः मंत्रा
ध्वा मंत्रराशिः स्यात्ते हि वैदिकतांत्रिकाः भुवनाध्वेतिक
यिता भुवनानि चतुर्दश शोधयाम्यमुमधानममुकस्य
हि पर्वतः वेदगर्भो नमश्चांते मन्त्ररधविशोधने नवाहु
तीर्गुरुः कुर्यात्पक्वेकाधविशोधने हस्ते गृहीत्वा तं शि
ष्यमभिषेकं गृह्णयेत् निवेश्य मातृकायंत्रं सेचयेत्क

लसामेतैः कृष्णानुभवपूर्णताश्चाचार्यश्चानयेद्वचं
गोरोचनापल्लवानिकल्पवृक्षधियामसन् शिषोः शि
रसिसंयोगविलोममातृकाजपत् मूलमंत्रतथाजप्ता
कुर्यादेवाभिषेचने कृष्णात्मकं ततोयं शिवश्चादिप
दावधि अभिषिचयेन मंत्री कृष्णात्मा भवति भुवं न तोष
धिकलाभिश्च जलं कृष्णात्मकं भवेत् तेन तत्संकमात्रे
ण शिषुः कृष्णो न चान्यथा एवं यः कुरुते भक्त्या आत्मानं
विस्मयं कृतं इह भुक्ता यथा कामं देहं तेन तत्पदं व्रजेत्
चतुर्नाले पिता गच्छति जाशीर्भिश्च संयुतः कृष्णात्मकं
देशिकं तं प्रणम्य च पुनः पुनः निर्षीदत् स त्रिधौ तस्य
नियतो विनयात् त्वितः मासजालं तस्य देहे गुरुः साम्प्र
यत्नतः दत्तकर्णो वदेत्संवेत्ति वारं पूर्णमानसः गणेशा
दिमनुचोक्ता समयात्कथयेद्गुरुः मंत्रार्थं मंत्रवीजे
चतच्छक्तिं तत्कलापि च आत्मानं दर्शयेत् साक्षात् स्व
नाम्ना तन्मयेततः मंत्रकुण्डलिदेवानामेकार्थं तं प्रका
शयेत् सिद्धो ते वै सर्वं यत्नाद्वाधयेत् कृपया गुरुः
एकं चोपदिशेच्छिष्यं यथा तन्मयतां व्रजेत् यथा ग्राम
शतं तोयं विष्ठादिमूत्रहृषितं गंगायां मिलितं तत्तंगे
व भवति भुवं यथा मातृसाममेयत्र पातीतो भवेच्छिष्यः
शिष्योऽपि पूर्णतां ज्ञाता गुरुं यत्नेन तोषयेत् गुरवे दत्ति
णां दद्याद्विशिष्टं भक्तिं तत्परः तदर्थं वा ततो दद्याद्य
था शक्त्याथ भक्तिः वित्तपाह्यं न कुर्वीत कृतेनार्थं स

माहरेत् गोभूहिरण्यवस्त्रादीन् गुरवेऽथ निवेपयेत् गुरु
पुत्रेऽपितत् पत्न्यै ताच्छिष्योऽपि स्वशक्तितः वस्त्रालंकर
णंदद्याद्भोज्यमिष्टं पथारुचि अतिगर्भोदसिणोदया
द्ववस्त्रालंकारभूषितं सात्वतांतर्पयेद्भक्ष्यायथाविभववि
स्मरात् ततः प्रभृतिमंत्रजोगुरुणासनसंस्थितः यथामं
त्रे तथा देवेयथा देवे तथा गुरो पश्येद्भेदतो मंत्रीपदे भ
क्ति क्रमो मुने अभक्तिं जनयं लोकै देवता क्लेशदायकः
विदिने निवसेद्भक्ष्यासिद्धये गुरुसत्रिथो अमृतात्तद्वत्
तेजो गुरुमेतित्तसंशयः इति श्रीगोतमीये त्रयोदेशोः
ध्यायः ११ चैत्रे मास्यतवा कृत्वा शुभर्से गुरुणा सनात्
हादश्यां शुक्लपक्षे च मायवे मासिततिथौ आरभेद्भक्ष
लायां वेपुरश्चर्यां सुसिद्धये जपहोमौ तर्पणं च सेको वा
ह्मणभोजनं पंचांगपासने लोके पुरश्चरणमुच्यते आ
दौ पुरसक्रियां कर्त्तव्यं कुर्याद्भूमेः परिग्रहे स्विच्छाचारविहा
राय ततः ऊर्ध्वं नलचयेत् जीवहीनो यथा देही सर्वकर्म
सुनतमः पुरश्चरणहीनोऽपि तथानस्यात्फलप्रदः
पर्वताग्रे नदीतीरे गोष्ठे देवा लये तथा पुण्यारण्ये महा
तीरे समुद्रस्य निजैरुहे तलसीकाने रम्ये विल्वमूले
च शास्यते विसृजेत्त्रे च विधिवत् सिद्धये जपमारभेत् पु
रश्चरणकृतं मंत्रीभक्ष्याभक्ष्यं विचारयेत् अमृताभोजना
दोषात् सिद्धिहातिः प्रजायते सत्कुलस्थानजातानि
शुचीनां श्रीमतां सतां गृहस्थानं वदामानां भीताशिनोः

अथ जन्मनां भुञ्जानो वा हविष्यान्नेषां कंच विहितं तथा फलं
लंक्रमुककेतूनां वर्जयेत् विहितं मुने पयोदधिफलं
वापिनारिकेलं यथोदितं हविष्यं वा तथा श्रिया तृणां कंच
वसमुद्रं रम्भाफलं तित्तिङ्गीकं कमलानागरंगकं फलं
लायेनातिभोज्यानि पषामत्यानि वर्जयेत् पेलवं वर्जयेत्
मन्त्रीशर्करैस्तव वर्जितं लवणं तारमम्लं चरुं जनेकांश
मेव च तामूलं च विभक्तं च उः सभाय प्रयत्नतः श्रुतिस्मृति
विरोधं च जपे गौत्रे च वर्जयेत् भूषण्योत्रं चारितं मोने च
पनसूयतां नित्यं त्रिसवनं स्नानं तद्वत्कर्म विवर्जितं
नित्यं पूजानि सदानं देवतास्तुति कीर्तनं नेमिजि कार्त्तनं चै
व विष्णोः गुरुदेवयोः जपनिष्ठा द्वादशोत्तम्यर्मा सुर्मर्मा
सिद्धिदाः नित्यं सूर्यमुपस्थाप्य तस्य चाभिमुखो भवेत् दे
वता प्रतिमादी च वन्द्यो वा भर्त्तु तन्मुखः अनिर्वदस्तथा
व्यग्रः शास्त्रोक्ताचारणालकः स्नानपूजा जप ध्यान होमत
र्पणततपरः निष्कामो देवतायो च सर्वकर्म निवेदकः
एवमादींश्च नियमान् पुरश्चरणमुच्यते शक्तो त्रिसवनं
स्नानं श्रम्यथा हिः सकृत् तथा अस्नातस्य फलं नास्ति न च
तर्पयतः पितृन् श्रमे ध्यसम्भवं देहं जलादिन्द्रियशुद्ध
ता तस्मान्मुखं जलस्नानं सर्वेषां मुनिभिर्मते नवीत्ये
त्पतितं ब्राह्मणं पिशुनं वेदनिन्दकं तथा नाश्रमिणे विप्रः
विस्तृतस्य विनिन्दकं ऋतुकालं विना मन्त्री स्वस्ति यं नापि
संस्पृशेत् मेषु नेतत्कथालापं तद्गोष्ठीं परिवर्जयेत्

मो-
ते-
ध-

६०

पर्वते सिन्धु तीरे वा पुण्यारण्ये नदी तटे यदि कुर्यात् पुरश्च
र्यात् तत्र कर्म न चिंतयेत् ग्रामे वा यदि वा वासो गृहे वा ते च
चित्तयेत् दीपस्थानं तथा चोक्तं सुखं पृष्ठं च मंत्रिणः दीप
स्थाने भवेत् सिद्धिनी मया कोटि जायतेः पूर्वोत्तर विभागे
न चतः सूत्रे निपातयेत् नव कोष्ठं भवेदेतत् कर्म देह म
नुजं पूर्वदिदिशि मंत्रजः प्रदक्षिण क्रमेण तं का दिवर्ग
न लिखिद्विद्वानपेक्षं पंच विभागशः या दिवर्गं शा दिवर्गं
लक्ष्मी शेषं संलित्व कर्म स्थाप्य कर्म वक्र कुर्याच्छा
भायथा भवेत् सगणो पुग्म पुग्मं च मध्ये चाष्ट सदित्तव
एवमष्ट गवान् कर्मः सर्वेषां सिद्धि दीपकः दीपनाथं लि
खित्मध्ये पूजयेत् विभावयन् यस्मिन् दिशि पतेदग्रामा
यत्नरेट् पतेत् तथा कर्म वक्रं च जानीयात् तत्र सिद्धिरनुत्त
मा वक्र पार्श्वे च कोष्ठे द्वे कौ कर्म स्प विद्वि मध्ये कुली
उभे ज्योतिषा दोहो शेष पुच्छं कं एवं कर्म विजानीया दीप
चक्र विवेचकः सुखे सिद्धिर्भवेत् नूनं मध्ये सुडि श्रजायते
उदासीनः करस्य श्रु कुलिस्योडः त्वमाश्रयात् पादस्य पी
ज्यते मंत्री वेधनोच्चाटनादिभिः पुच्छे मृत्युर्भवेत् नूनमेव
कर्म स्प संस्थितिः मंत्रात्तरेण मंत्रं चेत् कर्म नाम्ना भवेद्
यदि साधकस्य च नाम्नाय किं न सिद्धि मंत्रिणः पंचा
शद्वर्ग रूपेण ते त्रेषा विश्व विग्रहाः तस्माच्च सगुणं ते त्रं
सिद्धये स्यात् तत्रा मया द्विगुणं चेत् त्वस्योः पिकोष्ठे न सिद्धि
माश्रयात् तस्माच्च क्रे विचार्ये वं मित्रं चेत् सर्व सिद्धिं देयस्मि

नृदेशोदीपयतिः सगुणं नाम मंत्रयोः तत्र यत्नेन गंत
व्यं सपीठोऽर्लभो मतः रुद्राक्षैरपि भद्राक्षैः प्रत्न जीव
कुचन्दनेः स्फटिकैश्च प्रवालैश्च कुशग्रंथिभवेत्तथा॥
तथा मलकसम्भूते लूलसीकाद्यनिर्मितैः पभिश्च मा
लिकां कुर्यान्मतिमान् नैवेद्यमनो रुद्राक्षसम्भवाया
तश्च नैत फलदामता पुण्डरीकाभवा माला गोपालम
नुसिद्धिदा जीवपुत्रभनाया तपुत्रं वितनुते विरात् कुच
न्दनभवा माला राज्यभोगा पर्वगदा प्रवालनिर्मिताया
तु सर्वसत्त्ववशं करी कुशग्रंथिभवा माला धर्महृदिक
रीमता तलसी सम्भवाया तमोत्तं वितनुते विरात् अष्टौ
जरशोते माला निर्मिताया तमालिका राज्यं वितनुते
नृणां देहोते मोक्षदायिनी मोक्षार्थी पंचविंशत्या पुत्रार्थी
विंशता जपेत् चत्वारिंशन्मणिभवाश्च भिचाराय केवलं
पंचाशन्मणिभिर्माला सर्वकर्मप्रसाधिका अकारादि
तकारोता वा तमाला प्रकीर्तिता तान्ते मेरुपुत्रे तत्र कल्प
येन्नुनिसत्तम अनया सर्वमंत्राणां जपः सर्वसमृद्धिदः
नित्यं जपं करे कुर्यात्तत्र काम्यमवोधनात् आरम्भाना
मिकामूलात् परिवर्ते नैवेद्यमात् तर्जनीमध्यपर्य्यंते
जपेदष्टसु पर्वसु गोपालतंत्रमंत्राणां करमाले यमीरि
ता कार्या समम्भवं सूत्रं पुण्यस्त्रीभिर्विनिर्मितं अथवा प
टसूत्रेण स्वर्णसूत्रेण वा तथा अणिमादिकमोक्षोताः सि
द्धये स्वर्णसूत्रके पटसूत्रं वेशकरं धनपुत्रविवर्द्धनं कार्या

गो-
ते-
ध।

ससम्भवेसूत्रं धर्मकामार्थमोत्तदा विगुणं विगुणीक
त्यग्रययेच्छिष्यशास्त्रतः सुविशुद्धं तसंयोज्यप्रच्छेपुच्छे
नियोजयेत् गोपुच्छसदृशीमालायद्वासर्पाकृतिः शुभाः
एवं निर्मायमालां वैशोध्ययेत् नृनिसत्तम अश्वत्थपत्रनव
कैः पद्माकारं त्रकल्पयेत् तत्तद्येष्ट्यापयेत् मालामाल
कामूलमुच्चरन् नित्यं नैमित्तिकं कृत्वा सामान्यार्थविधा
पव तालयेदीशसूक्तेन लिम्पेत् तत् पुरुषेण त्र गन्धे रत्न
स्यैर्मतिमान् अचोरेण त्र भूपयेत् अचोरेणैव सूक्तेन श
तामुने त्र मंत्रयेत् वामदेवेन सूक्तेन शमीकुर्याद्विचल
णः एकैकमालामादाय ब्रह्मग्रंथि प्रकल्पयेत् एकैकमा
तृकावर्णान् ग्रथनादौ त्र संजयेत् तत् सजातीयमेकात्
मेव च त्रिः प्रकल्पयेत् एवं संश्रितो माला पुनः पञ्चोपरि
मसेत् तत्रावाप्तये जेदेव यथा विभवविल्लरेः मंत्रयेत् सू
लमंत्रेण क्रमेण तत्क्रमयोगतः तथैव मातृकावर्णैर्म
त्रयेत् मंत्रं तत्र वित् तालयेत् पंचगव्येन पुनरीशेन सूक्ततः
पुनर्विलिप्य गव्येन जपेत् मंत्रं यदृच्छया नाम मंत्रं जपे
त् मंत्रीकभये त्र विधुनेयत् कम्पनात् सिद्धिहा निः स्यात्
भूतने वहडः विहृत् शब्दे जाते भवेद्दोगः करभ्रष्टो विना
शकृत् छिन्ने सूत्रे भवेत् नृत्तलस्मादपत्रपरो भवेत् जपे
ते कर्णदेशे वा उच्चस्थाने च विमसेत् त्र माले सर्वदेवानां
सर्वसिद्धिप्रदामता तेन सत्येन मे सिद्धिं देहि मा तन मे ॥
स्तुते इत्युक्तापरिस्त्रयाणोपयेद्यत्र तोयती मालां मे

उचपशुभो न प्रकल्पयेत् प्रकाशनि कार्या हानि-रित्
 कंतेत्रविदिभिः श्रंगुष्ठतर्जनीभ्यां च जप्ताच्छतगुणं भ
 वेत् तर्जन्यंगुष्ठयोगेन शत्रुघाटनकारकः श्रंगुष्ठमध्य
 मायोगात्सत्रसिद्धिः सुनिश्चिता श्रंगुष्ठानामिकायोगाद्
 घाटोत्सादने मते ज्येष्ठा कनिष्ठयोगेन शत्रुणो माशानं मंते
 इति ते कथितं विद्वन्मालायाः परिनिर्णयः शास्त्राविस
 वने स्नानमन्यथादिः सकृत्तथाविसत्यं प्रजपेत्संज्ञं पूजने
 तत्समं भवेत् एकदा वा भवेत् पूजान जपेत् पूजने विना
 प्रातःकालेः यवा पूजा जपंते वा यजेद्द्विप्रातःकाले स
 मारभ्य जपेत्संध्यादिनावधि पशुभावे संध्यादिनावधि
 पशुभावे स्थिता मंत्राः केवलावर्णरूपिणः सोषु मन्त्रसु
 च्छिरिताः प्रभुत्वे प्राप्नुवन्ति ते मंत्राक्षराणि विच्छेद्य क्रोशोक्ता
 निपरिभावयेत् तामेव परमव्योम्नि परमास्तु हृदि ताः
 दर्शयेत्पात्तसम्भारं पूजा होमादिभिर्विना मनःसंस्त
 विषयान्मंत्रार्थगतमानसः न द्रुतेन विलम्बेन जपेन्मोक्ति
 कपंक्तिवत् जपः स्यादक्षरा ह्यतिर्मानसोपांशुवात्तेकैः
 थियायदक्षरश्रेणीवर्णस्वरयदात्मिका उच्चरेदर्थमुद्दि
 श्यमानसः सजपः स्मृतः जिह्वोष्ठौ चालयेत् किं विदेव
 तागतमानसः किं विच्छेदवणयोग्यः स्यादुपांशुः सजपः
 स्मृतः मंत्रमुच्चारयेद्वाचा वा विकः सजपः स्मृतः मानसा
 दिविभिर्भेदैः कथितं जपलक्षणं मानसः सिद्धिकामाना
 मुपांशुः पुष्टिमिच्छता वा विकामारणेशस्तः कथितं ज

गौ-
ते-
५२

पल्लवणं एवं जपे पुरा कृता ते जोरूपं समर्पयेत् देवस्य
दत्तिले हस्ते कुशा पुष्पा र्चवारिभिः सजपे तद्दिभा व्येवं
प्राणायाम उच्यते चरेत् जपस्यादावयचांते त्रितये त्रितये च
रेत् नमूनेनाधिकं वापि जपे कुर्यादिनेदिने यदि कुर्या
त्प्रमादात्ततदा तेष्टमवाप्नुयात् नमूने नमूनां गोदोषः स्या
दधिकं वाधिकं गकं यथा विधिकृतानां हफलं तिताम
यत्रतः जपेते प्रत्यहं मेत्री होमयेत् दृष्टां शातः तर्पणं
सैकमिमेवेतत्तदृष्टां शातो मुने प्रत्यहं भोजयेद्दिशान्
मूनाधिकं प्रशांतये विप्रभोजनभात्रेण व्यंगं सांगं भवे
द्भुवं गोषु सुश्रूषणं कुर्याद्देवताभ्यां यथाः प्रदः गोषु
पि प्रियमाणा सगोपालाः यं प्रसीदति कर्मो ते संस्मरेत्
कस्मै श्रेतः करणमुदयेनाम संकीर्तने विस्मोः सर्वविघ्न
निहंतने अथ बाललक्षणं च होमादिकृत्यमाचरेत् स
पूर्णयां प्रतिज्ञायां तर्पणादितथाचरेत् विस्मोर्निवेदि
तात्रेयश्चात्रोभुंजेदकुत्सयन् तदत्रा देवतायस्य तदत्रः
पुरुषो भवेत् प्राचीत कुशा शय्यायां कस्वले वा कुशास
रे एवं प्रतिदिने कुर्याद्द्यावत्सांगं ब्रतं भवेत् होमं च प्र
वेवत् कुर्यात्पायसे रथवा मुजेः होमाभावे जापे कुर्या
डौमसेत्वा चतुर्गुणं षड्गुणं चाष्टगुणं तं यथा संख्यं
दिजातयः शूद्रस्य विप्रभृतस्य तत्पत्नी सदृशो जपः हो
मस्य स्य विप्रस्य योजपः सतततत्सिंघः दृष्टात्तरे मनुवं
रे सिद्धये दशलक्षकं जप्त्वा तदेते होमोऽपि विधिना कर्म

वाचरेत् दशाक्षरं जपेत् कंठी सहस्रदशकं जपेत् प्रत्य
 हं मुखात्कल्याः येश्रमे मूनमुदाहृतं अष्टादशाक्षरं मनु
 वरं यंचलत्ते जपेत्ततः कृत्यमेवं समुद्दिष्टमन्यतः क
 ल्यसंग्रहात् तर्पणं च ततः कुर्यात्तीर्थं दैत्यत्र मिश्रितैः
 जले देवं समावाह्य पाद्याद्यैरुदकात्मकैः संपूज्य विधि
 न दत्त्वा परिवारसमन्वितं एकैकमेकं जलितोयं परिवा
 रान् प्रतर्पयेत् ततो होमदंशो शेन तर्पयेत् पुरुषोत्त
 मं आदौ मंत्रं समुच्चार्य श्रीपूर्वकृष्णमित्यपि तर्पयामा
 ह मित्युक्तानमोः न सप्तर्षिणो मनुः तर्पणस्य दंशो शेन
 अभिषेकं तथा चरेत् त्यासानशेषान् कृत्वा तदभेदेन
 प्रसृजयेत् कृष्णात्मानं स्वमात्मानं ध्यात्वा रात्रि समन्ति
 तं कुसुमेतोयमेकं च सगन्धिपरिमिश्रितं जलं जलिस
 मादाय मूलमुच्चार्य साधकः श्रीकृष्णमभिषिञ्चामि न
 म इत्यभिषिञ्चने अभिषेकदंशो शेन ब्राह्मणान् परितर्प
 येत् क्षीरावाण्डादुभोज्यैश्च बहुमानपुरःसरं विप्रभोजन
 मात्रेण व्यंगं संगं भवेद्भुवं सर्वथा भोजयेद्दिप्रान्ते च
 कृष्णतनुयतः यत्र भुंक्ते हि जल्लुप्या तत्र भुंक्ते हरिः स
 यं यत्र भुंक्ते श्रियः कांतस्तत्र भुंक्ते जगत्त्रयं गुरवे दक्षिणे
 दद्याद्भोजनाच्छादनादिभिः गुरुसंतोषमात्रेण भवति
 डिर्भवेद्भुवं गुरुमूलमिदं सर्वमित्याहुस्तत्र वेदिनः मि
 ष्ठात्रे बहुसत्कार्यं भुंजीत वह्निभिः सह एवं सिद्धुम
 नु मंत्रं साधयेत् सकलेष्वितं एवं नित्यं क्रमं कृत्वा नैमि

निकमयाचरेत् कृतेनैमित्तिके विप्रनित्यस्पर्शाभाभ
वेत् अन्यथा नैव सिद्धिः स्यादनुष्ठानशोतेरपिमपुरायां
महासेवेव सन् क्लृप्तसमर्चयन् लतमात्रं जपेन संव्रमा
लादीक्षितं भवेत् मन्दरस्य महारण्ये सरलदुमकानने पु
ष्पैर्वन्यसमुद्भूतैर्दग्धाशीविजितेन्द्रियः लतमात्रं जपन् भ
क्त्या क्लृप्तपशपतिचतुष्पाहृन्दावनगतो मंत्री द्वाविंशाष्टा
नमाश्रितः लतं कृत्वा जपेद्भक्त्या श्रणिमादिगुणाल्लभेत्
समुद्रगासरिन्मध्ये कुटिमे निवसन् यती उग्राहारोजपे
ल्लतपापं कोटिभवेद्भवं नाशयेत्त्रात्र सन्देहो वा कसिद्धिं
वापि विन्दति पर्वताये यजेत् क्लृप्तं शाकमूलफलाशनः
लतं तत्रापि संजप्य विचरी मे लनं भवेत् समुद्रगानदी
तीरे तु लसीकानने वसन् लतमात्रं जपान्नत्र कोटिजन्मा
यनाशनं पुण्डरीकवर्कैः क्लृप्तं मासमेकं समर्चयन् य
र्माद्यं काममोलाणि करस्यानिलभेदभुवं तुलास्ये भास्क
रे पद्मे हीमये दृष्टा सहस्रकं लक्ष्मीस्थिरा भवेत् स पुत्रपौ
त्रानुयायिनी श्रीपुष्पे ज्जह्नुया त्रितयै वैशाखिमासि दुग्धयः
सर्वपापक्षयकरः सर्वसिद्धिप्रवर्द्धकः देवाः सर्वे नमस्ये
ति भक्त्या तं पुरुषं भवेत् श्रीजले स्तर्पयेत् क्लृप्तं मत्स्याणी
चन्द्रसंयुतैः श्रेष्ठैः तरुणां कृत्वा पूजयेत् भक्तिं तत्परः म
ण्डलात् लभेत् सिद्धिं सुतरं स्वकवर्त्मना यद्यत् कामयते
मंत्री श्रनाया सा लभेत् तत् उग्राध्याजलेर्नित्यमष्टोत्तर
शतं शतं तर्पयन् विमानकामान् लभेत् मोक्षं च विन्दति

कृशप्रभेः समभ्यर्च्य मासमात्रे निरामयः यशसेयमर्च्ये
व ब्रह्मचारी ब्रते स्थितः ह्यारिकुसुमेः शुक्ले मण्डलादौ कि
ते भवेत् तथारक्ताश्वमोरणाश्रवलाभूतिमाश्रुयात् तथा
द्वाभ्यां समभ्यर्च्य भुक्तिं मुक्तिं च विन्दति गोशुभक्तिः सदा का
र्या गोशुकराण्यन तथा गोशुनि सं प्रसन्नसंगपालः संप्रसी
दति ब्राह्मणो नोत्तविद्याणां वैष्णवाणां शेषजनानां स्त्रीणां
चैव महावाहो नैमित्तिकमिदं स्मृतं एतेषां चैकमात्रे त
कृताकाम्यानि कारयेत् इति श्रीगोतमीये चतुर्दशोऽध्या
यः त्रिकालाभ्यर्चने वक्ष्ये गोविन्दस्य यथाविधि मंत्रयो
रुभयोः कार्यं मन्त्रेषां च तदात्मनः कलायकुसुमश्यामं
नीलेन्दीवरलोचनं वार्षिकं च शिशुं मुग्धमासीनं पद्मवि
ष्टये भोगविदुमविम्बाभकरपादाधरोद्भवं गुडालकच
पाच्छन्दमुखेन्दुग्रहसंज्ञितं कुन्दे तु काशसंकाशाहार
भासितदिं मुनिं राजकुन्दद्वयाभासनिहितानेकमौक्ति
कं महाम्भराश्रिसंकीर्णसवर्णानेकभूषणं स्वपुष्टं पूष
रागंचयेनुभुलीचयोत्थया गोपगोपीगवां हृदे वीक्ष्य
माणं सविस्मितैः ब्रह्मणाशंकरेणापि प्रमोतकं ठातस
वीक्षितं पुरन्दरमुखे देवैर्मुनिभिः संस्तुते परं एवं ध्यात्वा
यजेत् कृष्णाय जेद्वक्तिभरानतः श्रुतेरिद्विषवजायैरा
हृत्तिव्रितया त्वितं तीरत्वा एताम उग्यं च कदलीनवनीत
कं चोवारम्भाफलं चाऽपि श्रुत्वा लप्रियं च यत् न पंचाष्ट
सहसं च कृत्वा कृष्णं प्रसादयेत् सोत्रेर्नानाविधेर्भक्तान

मो-
ने-
धध

मस्कारप्रदलिंगोः उग्रबुध्याजलेरष्टशतं संतर्प्य मंत्रवि
त् आत्मानं तत्कलाम्भोजैश्चलभ्यः सनमसमर्पयेत् ब्रह्मा
र्पणाख्यमनुनाततोत्पस्पृहं नयेत् पूर्वैर्किनक्रमेण
यशोषमस्य समापयेत् हृतशोषं निशाशीवपकाकी
च निशानयेत् य एवं मा समात्रे त भक्त्या क्लृप्तं समर्पयेत्
सृज्यो लोकैः कविर्वाग्मी लक्ष्मी प्राप्ता नुयायिनी पुत्रैर्मित्रै
श्च सत्पुत्रैः प्रयासं ते परंपदं मध्याह्ने वा सुदेव ते राजम
ण्डलमध्यगं हारावत्प्रासहस्राकी दीपिते भवनांतरे क
ल्पवृत्तसमाकीर्णेषु पण्यपतिनिनादि ते यमोत्पलादिक
हृदयैः संकीर्णभिरलंकृते तस्मिन् सुपुलिने रम्ये स्त्रिया
या कस्पच रत्नसुभे रत्नदीपैर्मृत्तादामविभूषिते ना
माविविज्रंत विर्तनशतसंकुले तत्पार्श्वरचनं ध्यायेत्
पुत्रागकेशरैः सह तथानानाविधैर्हृदयैः पाटलेष्वम्पका
दिभिः वकुलैः सरलैर्वृक्षैः कुरुवकैर्वृष्टै रपि सर्व
तैर्जुसमोपेतैः पुष्पावनतशाखिभिः रत्नसिंहासना
सीनं पुण्डरीकदलेक्षणं दृष्टु रस्त्वं सुपुष्पांगं राजमगण
मोहनं पुण्डरीकनिभं नाभिपुण्डरीकाक्षमव्ययं सुभूल
लाटवदनं पुष्पहासं सलोचनं सुकपोलं सुताम्रोष्ठं
मलं मेगलाश्रया नीलकुंचितकेशांतं विवित्राम्बरभूष
णं कमण्डलीवत्सविस्तीर्णं कोरुभोद्भासितं महावली
महोरस्कं महाभुजचतुष्टयं वलीवन्धुरमध्येन राजदध
रशोभितं प्रदत्तिगता श्रीमदुवनाभि विभूषितं समोरु

जानुजं चाभिः स्वस्तिको विष्णुगात्मकं तं गरत्रनखं वि
त्रैतंगपादंगुरीयकं अनेकविधरत्रादिपीताम्बरपुगा
वृते स्फुरितोरस्कवन्धेन शोभितं वनमालया रत्नहा
रैश्च सोवर्णैर्द्रव्यैकविभूषितं केयूरमणिसमप्रभं
दुजवत्तदृष्टं विचित्रकटकैर्मुक्तनूपुरैः पादशोभितं
नानारत्नमयैर्हैमैर्गुरीयेर्विराजितं अनंतरत्नसंस्तुत
स्फुरन्मकरकुण्डलसौवर्णनाभिरुचिरनानावित्रविचि
त्रितैः लोलदुमरसंस्तुतैः प्रसूनैर्मुकुटोज्ज्वलैः पाण्डु
क्रगदापद्मधरं शांतमुवित्तणं दिव्यलक्षणसम्पन्नं दि
व्यभूषणभूषितं दिव्यमालाम्बरधरं दिव्यगन्धानुलेप
नं ललाटहृदयेकुल्लोकं ठवाहोष्मणार्चयोः विराजितो
र्यपुण्ड्रश्च तदनेन विभूषितं महीभारभुतारातितर्जयै
तं मुहुर्मुहुः उडवादिममंत्रिवरैर्मंत्रयंतं मुहुर्मुहुः
तेषां निपातनाद्यैव धर्मा र्थनीतिपुक्तिभिः एवं मथा
हणसंश्रमिकाले ध्यायन् जगद्गुरुं आवासविधिवद्
त्वापूजयन् पुनवारकैः श्रंगैर्ध्वजैर्द्विष्टैः पूर्य आदिप्रपू
जयेत् रुक्मिणीसप्तभामां च कालिंदी च सल्लक्षणं ना
ग्रजीतिं जाम्बवतीं मित्रविन्दं सशीलिको रम्यपुष्पाक्षी
देवस्य पूजाः क्लृप्तस्य वल्लभाः आग्नौ सदृशं न चक्रं नै
र्ऋते च जलोद्भवं वायवे च गदां दिव्यं रेशां नेपथ्यं पुज्यं
ततो दलानां वाग्ने च वसुदेवं च देवकी नन्दनं पंथ्यं
दाच पूर्य आदिप्रपूजयेत् पाथैरर्घ्यैस्तथा पुष्पैः पूर्वा

दिदलतोऽर्चयेत् बलभद्रं सभद्रं वरोहिणीं च तयोतरे
सुदानं च तथा दानं वसुदामं च किंकिणीं देवस्य वामपा
श्वेत् पूजयेद् गुरुपाङ्कजाः परमं च गुरुतत्र परापरगुरुत
था पाङ्कजां तसमभ्यर्च्य पूर्वसिद्धं तथा यजेत् पूर्वगणप
तियष्टातद्वहिः परिपूजयेत् इन्द्रादिलोकपालांश्च स्वस्व
दित्तस्वमंत्रतः कुमुदं कुमुदाख्यं च पुराउरीकं च वामने
शंकुकर्णं सर्वनेत्रं सुमुखं च प्रतिष्ठितं दक्षिणावर्तमेतां
स्तु पूर्वादिदत्ततोऽर्चयेत् उत्तरेणानयोर्मध्ये विष्णुकसे
नं समर्चयेत् संपूज्येवं हरिं भक्त्या नैवेद्यं च निवेदयेत् पा
यसं शर्करां गुणैः खण्डाद्यं कदलीफलं सितोपदंशमंत्रं च
स्वर्णपात्रे निवेदयेत् अथ वारौ पात्रे च ताम्रपात्रेऽथवा
पुनः श्रभावात् पद्मपात्रे वा अमथानरकं ब्रजेत् स्वर्णं च
सके वाथ रौप्ये वा विधिना ततः सशर्करं पक्कडगंधं अत्र
व्यंजनपायसं नानाविधोपहाराणि गोविन्दाय निवेदयेत्
राजोपचारं दत्त्वा तस्तु तान्ता विसर्जयेत् यपे वित्तये
देवं गोपालं विगतस्मरुः राजानः किंकराः सर्वसमा
याः सपरिच्छदाः राजपुत्राश्च पत्न्यश्च सर्वे तस्यानुवर्तिनः
इह भुक्त्वा वरान् भोगान् ते विस्रोः पदं ब्रजेत् अष्टात्तर
शतं होमं कुर्यात् तत्संख्यया दत्तः होमतर्पणयोर्मंडी
साधयेदखिलानपि प्रातर्होमं प्रकुर्वीते तथा मध्य
दिनेऽथवा रात्रिहोमं च मध्याह्नेण कुर्यात् देवं वि
धिः स्मृतः ॥

तृतीयकालपूजायामस्तिकालविकल्पना सायाह्णे निशि
वेत्यत्र दत्तैके विपश्चितः अष्टादर्शाणं सायाह्णे शौच
दशवर्णके उभयीमुभयेनैव वदंते ब्रह्मवादिनः सायाह्णे
द्वारवत्प्रातर्वित्रकोद्यानमध्यगः सौगन्धिकोत्पलमतो
दीर्घिकाशतवेष्टिते नन्दनोद्यानमध्ये त्रकदम्बवनमध्य
गे ज्वलद्गन्धमेयेः सुमेः सुरत्नवीथिकम्बिते नानारत्न
मयोत्प्लासिप्राचीरद्वाराशोभिते महारत्नमयंगेहं मुनि
भिः परिवेष्टिते नारदाद्यैर्मन्त्रिवैरेः शौनकेः पिप्पलादि
भिः सनकादिब्रह्मपुत्रैः परित्तत्त्वनिर्णये नारदं पर्वतं
तैर्ज्ञेयैर्मुनिशठोदुवदारुकं विश्वकसेतं च शैलेयं क
पाट्टिविलसितं तेभ्यो मुनिभ्यः स्वधामदिशंते परमत
रं चन्द्रकोटिप्रतीकाशं विश्वावकाशदीपितं नानारत्न
गणाकीर्णं महामुकुटभूषितं अनेकरत्नराशपंकजस
म्भकरकाण्डले भावहारवलीराजलसत्कोलभवनसं
नानारत्नगणाकीर्णके पूरवलयाष्टके विद्रवत्कनका
भासपीताम्बरयुगावृते वन्द्योदारजठरंगभोरनाभिपं
कजे उत्तंगचरणाम्भोजलसत्स्वर्णगुरीयके प्रदीप्त
कटकतलाकोटिद्वयालिते शशरत्नाधरपुटमारक्तप
दपंकजेशोखचक्रगदापमधारिणं वनमालिने सुदृष्ट
नस्वभावतात्सुशुक्लं तं परात्परं अज्ञाननाशकादयह
त्रववारिजसन्निभं सूर्यकोटिप्रतीकाशमविद्याधोत
नाशनात् इत्येव परमात्मानं ध्यायेति ब्रह्मवादिनः एवं

मो.
ते.
५६

५६
धातामध्यमार्चाविधानेन प्रपूजयेत् सहस्रैकं जपेत्सं
होमादृशं शतर्षणं रजताराजिते पात्रे त्रिवर्णं उग्नं निवेदये
त् सर्वोपचारान्दत्त्वा यत्नमस्तु सविमर्जयेत् गृहस्थानां
वनस्थानां आसिकां हृदयामुजे धातासंपूज्य मुनिभिर्मन
सेरुपचारैः विविक्तो गृहमेधी च मुनिभिः सह पूजयेत्
वासुदेवादिभिरपि निर्वाणपदमाश्रयात् सायाह्ने वा सुदे
वं च पूजयेद्दिधिनानरः देवाः सर्वे नमस्तु न किंपुनर्नरम
कटाः संसारसागरं चोदरं निषमं न क्रमं स्रुते संतीर्णं विष
यान्भुक्ता ज्ञानी ते पदमाश्रयात् उर्ध्वं सनां परित्यज्य को
टिजन्मसमुद्भवं एकेन जन्मना मुक्तिं याति केवल्य निर्मि
ते तद्विज्ञोः परमं पदं सदा पश्येति शूरधः शत्रो चेत्तन्मथा
क्रांतं मानसं देवकी सतां रासगोष्ठीं परिश्रान्तं गोपीम
ण्डलमध्यगं हृत्तावनगते ध्यायेत्छायायां कल्पशा
खिनः सुस्थितं वल्लभायते वनमालापरीवृते पीताम्ब
रधरं श्यामं गोपिकासंख्यं वेष्टितं देवासुरैश्च गन्धर्वै
रप्सरोग्भिश्च सेवितं यत्तैर्विद्याधरगणैर्विहंगैर्भूविद्य
दगणैः ब्रह्मर्षिभिर्देवर्षिभिः स्तूयमानं सुविस्मितैः
नानाविधैरप्सरोग्भिर्वीर्यमाणं सुविस्मितैः लेलिहमा
नगन्धर्वैर्देवस्त्रीशतकोटिभिः इन्दीवरनिभैरत्नैस्तद
रेन्दुवगननं संप्रपन्नं पद्मवदनं पद्मपत्रनिभं तणं प
द्मनाभिपाणिपादं पद्मनाभिनिभाधरं शरणं सर्वभू
तानां गोपिकाजनवल्लभम् :: ::

कविद्वेगपरिमिलतपंकजोपरिसेस्थिते कल्पितोनेक
देहेननारीणोपातकोटिभिः वेष्टितेरममाणं च गायंते
दिक्मूर्च्छनैः द्वाभ्यां द्वाभ्यां वल्लभाभ्यां मध्ये मध्ये विरा
जितं यथा मरकतस्रग्भंसवर्णनाभिवेष्टितं कविज्ञो
पांगनावस्त्रहारिणो हेलयान्वितं कविद्वसेते हासंते स्त्री
हृदसुपहासकैः निर्मिते देवतिका रश्मिते पुष्पवृष्टिभिः
देवस्त्रीभिर्वीजमानं कामोत्कंठिकचेष्टितम् एवं यथा त्वा
मधुरिपुंयजेतं संशितव्रतः मिथुने श्वषोऽशोकैः केशादि
भिरावृतं महीषिभिरुत्थावीतं गोपीभिरपि सर्वतः ए
व मभ्यर्च्य विधिना कोष्पे वाराजतो विते पात्रेऽङ्गनिवे
द्याथ मिथुने भस्त्रथा वयेत् जप्त्वा स्तुतवान् मस्तुतपदं
पद्मे ते विसर्जयेत् एवमभ्यर्च्य जगतां पतिं शुद्धमना य
तिः धर्मार्यकाममात्माणां दायादो भवति भुवे विशेषे
दायिपो भूयात् साक्षाद्भूमिपुरन्दरः तत्रियोगाजवर्यश्च
वैश्वोथनसमृद्धिमान् शूद्रः सुखानि सर्वाणि भुक्त्वा चो
त्ते परं व्रजेत् एवं ते कथितं विप्रसंसारभयनाशनं ब्रह्म
नेत्रिविधायात्मूलविद्या निहंतने इति श्रीगोतमीये
पंचदशोऽध्यायः गोतम उवाच ब्रह्मेवात्मकं सत्
तव सार्वज्ञकारणं ब्रह्मणाय तपुःप्राप्तं सेवया तपसा
क्षितः यत्प्रसादात्सुनिश्चेष्टुं त्रैलोक्यविदितं न ते यथा
क्रमेण कथयामे सर्वमेव समाहितः सुश्रुषामेव न वती
गोपालस्यार्चने प्रति नारद उवाच बाल्ये ते कथयामाह

गौ.
ने.
५७

देवस्य परमाहुते गोपनीयेन ते किं चित् हि वेदविदाश्च
र तपसा कल्मषमनाः क्लृप्तो भक्तोऽसि निश्चयात् तारः
प्रजापतिः प्राक्रोमाया च विदुरेव यतन्मत्रवरं विडिरह
स्य परमाहुते महाचमत्कारकरे रिपुलोभणकारके
चतुर्वर्गफलवा स्य जपमात्रेण सिध्यति गोपालस्यापि
ये मंत्रावत्स्यतेऽत्रैव तंत्रके सदीपितमनेनैव फलप्रदम्
वेत्स्यतां चूडामणिरयं प्रोक्तो देवस्य शिशुरूपिणः ग्रहं
मुनिः समाख्यातो गायत्री छन्द उच्यते देवता कथितः क्लृ
प्तः सर्वकामफलप्रदः समाहारोच्चारणोऽयं मध्यमस्वर
इरितः नेत्राद्यितर्कसूर्येन्दुः कालवर्ण विभेदितैः पञ्च
गानिमित्तैः कृताध्याने कुर्यात् समाहितः मधुरायां पुरे
ध्यायेत्तर्कसंस्थानः प्राजिरे स्तुतिकार ह मध्यस्थं जात
मात्रं जगत्पतिं सिधचारणगन्धर्वदेवदानवकिन्नरैः
यत्नरातसवेतालैः विचरेदिकचरैरपि विद्याधरीभि
र्देवीभिः किन्नरीभिः समेततः ब्रह्मणा तनयेः सां देवी
त्यमाणा मुदान्वितैः इत्यादिभिश्च दिकपालैर्लसत्कुसु
मवर्षणैः चतुर्भूजैः शालचक्रगदाशोर्गंधरैर्हरिं दत्तस्यो
र्दुस्सरे चक्रगदां च नदधः करे वामस्योर्दुशोर्गंधधनुःशो
त्रिचतदधः करे नवीनजलदप्रालिपीतकौषेयवाससं
विलसत्कुण्डलाभोगभास्वरे निजमूर्धुनि विहिताशे
षसदत्तशोभिस्वर्णकिरीटकं सुगन्धिपारिजातैश्च शो
भिताशेषकुन्तले ललाटतटवित्तस्तकस्तूरीतिलको

ज्वले अष्टमीचन्द्रशकलभालभालतलो ज्वले उत्तु
ल्लुप्रणरीकश्रीनयनद्वयभासिते मनोभवधनुःकल्प
विल्लीचापविराजिते तिलप्रसूनविजयितासावेषावि
भूषिते परार्थचन्द्रसेकाशमुखचन्द्रविराजिते दाडि
मीवीजकुन्दाभटेनपंक्तिमनोहरं पक्कविस्वफलोदासि
दंतवासोज्वलेविभुं जाम्बूनरानेकरत्नस्फुरन्मकरकु
ण्डलंमहामरकतस्तम्भभासमानभुजोत्करं रत्नचामी
कराभोगेरंगोदेवलयैर्घुते कम्बुग्रीवंमहोरस्कंमुक्ताहा
रविराजिते श्रीवत्सलाच्छनेभ्राजतकोस्तभोज्वलव
त्तसं रत्नवैडूर्यघटितकिंकिणीजालमालिकं पट
सूत्रेणसत्रदमध्यदेशोपशोभितं रत्नमंजीरपुगलमे
जुश्रीणादपल्लवं देवक्यावसुदेवेनहरेणविधिमातया
विदित्तुतिष्ठतास्त्रिमुखिराणपुटोजलिं मेरुशृंगप्रती
काशंगरुडोपरिसंस्थितं एवंधातापरात्मानंगुरुमा
त्मानमेवच एकीभावेनसंभाव्यततःपूजनमारभेत्
कर्णरमानितालोलसितचन्दनचर्चिते शालिनिदेव
कीपुत्रयंत्रेशोभनेरखया शलाकयाविद्रुमयातथा
चापिवेहमया किंजल्करूपकं हतंततोलेख्यचतुर्दले
ततोहतंचाष्टदलंलिविदृशदलंततः समरेखचत
ष्टोणचतुर्द्वारसुशोभितं वीजशोभिचतुर्द्वारेचतुष्टो
णविराजितं मध्यसंपूज्यदेवेशं पूजयेच्चतुर्दलेपे
शासामीश्वरं देवमायेयाचपितामहे नैऋत्यावसुदेवं

मो.
ते.
१५६

१५४

वायव्यामखिकामपि तथाचाष्टसपत्रेषु पूजदेववल्लभाः
भाः रत्नाम्बरधराः सौम्याः कराम्बुजधराः सुजाः सर्वालं
करणोदीमालसद्यौवनविभ्रमाः श्रीमदेवमुखाभो
जन्मस्नेनेत्रमधुव्रताः ततोदशदले पूजालोकपाला
लतोवहिः गरुडे पश्चिमे हारे जयं पूर्वप्रपूजयेत् वि
जयं दक्षिणे तद्वत्तारदं च तथोत्तरे पुटोजलिकराः सर्वे
सस्त्रोत्रमुखा अपि विलसद्गुणमालाश्रयीतकोषेय
वाससः ततः शोखचक्रं च गदां कोमदकीमपि शोभा
येनैव संपूज्य तदा शेषपूजयेदपि ऐरावतादीनभ्यर्च्य
गणानष्टौ ततो वहिः कृते ललं जपेत्सं वेत्रे नायां द्विगु
णं तथा त्रिललं द्वापरे जप्त्वा चतुर्ललं कलौ जपेत् प्र
योगानथ कुर्वीत साधकः सिद्धिलालसः लक्ष्मीप्रसू
नेर्जह्याच्छ्रियमिच्छन्ननिन्दितं श्राप्तेनानेन जह्यादा
त्रस्य समुद्रये आरौपे कुसुमैर्विप्रान् जातीभिः पृथि
वीपतीन् प्रसूने रसितैर्वेषान् मूढात्रीलोत्पलैरपि
वशेषु लवणैः सर्वाङ्गं कर्जेर्वनिताजनान् गोशाला
सुकृतोद्दामः पायसेन ससर्पिषा गवां शोतिकरोमाशु
मोविन्दो गोकुलप्रियः शिशुवेशधरं देवं किं किणी
जालशोभितं स्तुत्वा प्रतर्पयेत्सं ग्रीडग्य बुद्ध्या शुभेर्ज
लैः यनं धामांशुकादीनि प्रीतस्नेहददातिसः पिण्ड
मूलेन वीतं दहनपुरयुगे कोणराजत्सङ्गं कुर्यात्
पद्मे दशाङ्गं स्फुरितदशदले कामवीजेन वीतं पद्मे किं

जलकसंस्थं सुरविक्रान्तिदलप्रोक्तं सत्सोऽङ्गार्णो किञ्च
ल्लव्यं जनाद्यविक्रान्तिदलप्रोक्तं सत्सोऽङ्गार्णो किञ्च
कुशाभ्यामावीतं लोणीपुरप्रुगात्विनं अष्टालोकांसेवी
तयं त्रैलोक्ये देवते धर्माद्ये कामफलदं सर्वरत्नाकरं
स्मृतं पलातके कोथरासंस्थं मनुविन्दुविभूषितः पिण्ड
वीजमिदं प्रोक्तं सर्वसिद्धिकरं परं चतुर्लोकजपेदेतत्तद
शोशो हनेततः तर्पयेत्तदृशोशं च दशोशं वाभिषेचये
त् ब्राह्मणान् भोजयेत्वापि दशोशमिति चक्रमात्रगणे
शोभास्करं रुद्रेणैरीचपरिपूजयेत् विदितं यत्र राजस्य
स्वस्वमेव पुरःसरं एतद्वारणमात्रेण त्रिकालसोभवेत्त
दः यद्दयत्रिजेषि सर्वसाधयेत्तात्र संशयः अनेन सह
शोमे त्रैलोक्ये चापि न विद्यते केवलं प्रेमभावेन कश्चि
तेतव सव्रत इति श्रीगौतमीये सोऽङ्गोऽध्यायः १६
अथ प्रयोगान् वक्ष्यामि मंत्रयोरुभयोः समान् यान् कृत्वा
सायकवरलोकहयसंपूजितः तदात्मकारि मंत्रान्
वेवक्ष्यामि च क्वचित् क्वचित् वन्दे तं देवकी पुत्रं सद्यो
जाताम्बुजप्रभं शोखचक्रगदापद्मधारिणं वनमालिकं
एवं ध्यात्वा मनुवरं ललितब्राह्मे मुहूर्तके जप्त्वा मेधोपरां
प्राप्य कवीनामग्रणीर्भवेत् अथ वास्फटिकाभासं हि
भुजं लेख्यं पुस्तकं धारिणं तं विचिन्त्या यत्नं ब्राह्मे मुह
ूर्तके जप्त्वा मंत्रं त्रिकालसोऽङ्गं हस्यति समो भवेत् अथैव
तत्समो मंत्रः प्रोच्यते शृणु तत्त्वतः श्रीमत्पदं तथा चो

कामुकुन्दचरणोत्ततः सदेतिशरणमहंप्रपद्ये स्वाहया
 युतः श्यामलंकोमलंवालेक्रीडते मात्ररंकके द्विभुजं
 स्तनपातारं विलतश्चुतिधरो भवेत् ललम्बाप्रजपेदेने
 समानं लभते फलं कामवीजाद्यमंत्रोऽयं किं न सिध्यति
 भूतले उपसेहतदिव्यांगे गुरोवत्मा तुरं कं च लङ्गो
 शरणं वाले ध्यानाद्वाह्ये मुरुत्तके जह्यामनुवरो विद्वा
 न्सर्वशास्त्रार्थविद्वेत् सर्ववेदार्थकुशलो ज्ञानवान्
 भवति भुवं नन्दागने पर्यटन्ते भूली निचयधूसरे प्रदी
 तमणिगणो दीप्तये शालोकनोत्सुकं एवं ध्याता
 मनुवरं जपे त्रियममास्थितः लक्षैकजपनादस्य किं न
 साध्यति भूतले प्रातः प्रातः पिवेत्तौ यमष्टोत्तरशते ज
 पन् अनेन मूकोऽष्टार्थो जडः पासाणवत् तथा अनेन
 जलपानेन सासादाक् पतिसन्निभः जायते नात्र सन्दे
 हः सत्यं सत्यं न चान्यथा पद्मानिः सिष्यशकटं रुदन्ते
 प्राकृतं तथा ललजप्तादिति ध्याता श्रापदो मुच्यते भु
 वं शत्रुभ्यो न भयेत् तस्मै राजतोऽदसुतोऽपि वा न तस्य वि
 यते भीतिः कदाचिदपि स्रवत् अथापरं प्रवक्ष्यामि ह
 स्पसरसुजितं यजज्ञातासाधकवरः प्रयोगफलमा
 म्रयात् ब्रह्माणसो मसंयुक्तं मूर्डिणस्वरविभूषितं
 विदुनादसमाक्रान्ते कल्पराजे समुदरेत् पवनवीतिहो
 त्रस्य महामाया स्वरात्विने विदुनादसमाक्रान्ते द्वितीये
 वीजमुदरेत् वातरेफसमायुक्तं चतुर्थं स्वरभूषितं ना

दविदुसमायुक्तं तृतीये वीजमुदरेत् शान्तेशाम्भुस
मायुक्तं इदुविदुसमन्वितं दौर्गवीजमिति त्वांतस
मस्मापत्रिवारणं शम्भोः पदं वह्नियुते मायाविदुसम
न्वितं अशेषजगतो वीजमहामायेति विश्रुते अनया
योजितो मंत्री असाध्यमपि साधयेत् वांते वह्निमायामा
युक्तं चतुर्थं स्वरभूषितं श्रियो वीजमिति प्रोक्तं त्वांतस
र्वसत्त्वप्रदं विरिं वीदुसमायुक्तं चतुर्थं स्वरभूषितं ना
दविदु कलाक्रान्ते वीजे त्रेलोक्यमोहनं प्रोक्तं साक्षा
त्तरंतत्र सप्तस्वरसमन्वितं नादविदु कलायुक्तं कूर्च
वीजमिति स्मृतं एतेषां वीजवर्षाणां ज्ञात्वा कर्माणि
णिमंत्रयित् गुरुतः शास्त्रतः सम्पक् सर्वकर्माणि सा
धयेत् अथ यानैव सिद्धिः स्यान्मंत्रः कैल्य शतैरपि मे
रुश्चतुर्दश स्वरः अथो वह्निसमन्वितः त्रिसिंह वीज
मित्युक्तं भूतापस्मारनाशने समाहितमना भूत्वा पद्मा
क्षैः कृतमालया अयुते कंजपेत्तन्मंत्रं ब्रह्मचारि त्रेतः
अल्पयासेन कामाः सुदेरिद्रश्च न जायते सर्वमनो
रथास्तस्य सिध्यन्तीति न संयः नित्यं कर्मरतः क्लृप्त
चतुष्टयैः समर्चयेत् वश्या भवेति सर्वचक्रास्त्राणां ना
त्र संशयः गोपाल वेशमनसा जाती पुष्टेः समर्चयेत्
वश्या भवेति राजानो नात्र कार्या विचारणा तमेव रक्त
पुष्टे स्तु वेश्या वश्या भवेति हि नीलोत्पले अशुद्धः
सुर्मा संकलं समर्चयेत् जह्या इत्त कुसुमे म्मि श्रिते

मो.
ते.
५.

स्निलतण्डुलेः मंत्रेणाष्टसहस्रं तज्जन्मभस्मधरेदय
तिः ललाटे विधत्ते तस्य सर्वं च शणा भवेति हि अनेन च
शरीरेण राजानो वशातामिषुः स्त्रियो वश्या भवन्तस्य
पुत्रा माताश्च सर्वथा विवाहाधीन जयेन्मंत्रे मासमष्ट
सहस्रकं रासमण्डलमध्यस्थं क्लृप्त्वा तावन्ते स्थितः
विवाहयेत्तन्मातारं स्यात्सर्वकुलोच्चलो पुत्रं मेरुतर
तेति हि जेन शार्थितो हरिः हन्ते पुत्रं समाहृत्य ददौ य
स्त्वपि विनयेत् पुत्रकामो लभेत् पुत्रं मासेनैकेन सह
र दीर्घा पुर प्रतिहन्त वलवीर्यं समन्वितं कुतः पुष्टेः स
माराध्य क्लृप्त्वा ये च कन्यका मासद्वयं तथा मंत्रं जपे
दष्टसहस्रकं मनोरथयति लब्धा दीर्घकालं च क्रीड
ति अजनेन कुसुमं वस्त्रं ताम्बूलं च दत्तेन तथा अस्यामा
सुयभागानि स्पृष्ट्वा मंत्रं शान्ते जपेत् दीयते यस्य यस्या
भिर्भोः विरादा सर्ववृषी स्त्रीयो वश्या अनेनैव भवन्ति
मुनिसत्तम पुरुषं वशयेन्नारी अनेनैव विधानतः
अत्राय कामः श्रीपुष्टौः सिततण्डुलमिश्रितैः अष्टोत्तर
सहस्रं तज्जह्या दत्तवान् भवेत् विष्णुरूपधरं ध्यात्वा
शतमष्टोत्तरं जपेत् समाहितमनाः श्रीमान् यशस्वी
कीर्तिमान् भवेत् घेत भूतपिशाचाश्च क्लृप्ता दिग्रहपी
डितैः एतन्नास्ति न पातारं ध्यात्वा मंत्रं शान्ते जपेत् प्राणशं
तिग्रहा उष्ट्राः पलायन्त इतस्ततः सर्पमण्डलं दष्टाश्च मूषि
काश्चैव देशितान् क्लृप्त्वा कालीयदमनं विनायितान् जपेत्ततः

तर्जयेंते विषं चोरं हंकारेण विनाशयेत् अत्राप्यस्य
मत्र कुंचवी जयं शृणुत तत्रतः कालीयसफणामथे-
दित्येते तं करोति च नमामि देवकी पुत्रं तस्य राजानन
चुते ज्वरातोः भयं येन त्रीजपेदष्टशतं तथा ज्वरेण
संस्तुते क्लृप्तं वलप्रभुम्न संपुते दहते वा एन गरीं ग
रुडोपरि संस्थितं निजज्वरेण संपिष्टं ध्याता नाशय
तिलेणात् शीतला कामलादीनि तथा वातार्थकोद्भा
न श्रीरुग्णस्य कृष्णपुष्पसारं भवेत् तथा नाशयेत्
त्रसदेहोदृष्टिमात्रेण मंत्रिकः गोपालेयद्विपाशं च
येनुमादाय संस्थितं ध्याता क्लृप्तं जपेत् तत्र पशुमान्
सतमासतः राज्ञः पुरोधा भवितु मितियस्य मतिर्भवेत्
मधुसिक्केः सितैः पुष्पोद्भूता तन्मा एलाल्लभेत् महेस
र्यमथ प्राणविश्रान्ता भवेद्भुवं गोवर्द्धनधरं क्लृप्तं
संध्याता मंत्रे जपेत् त्रः वातवर्षादिभिर्घोरैर्भये सम्य
गुपस्थिते भयमाशु विनश्येत् तत्रात्र कार्या विचारणा
हृदावनगते क्लृप्ते हृष्टिकामो विविक्तयन् जपेदष्ट
सहस्रं तद्विष्टिमात्रेण संशय एवेव मनसा ध्याता हृष्टि
वर्षाप्रचारहेत् एवेजलाशये ध्याता जपेदष्टसहस्रं
के हृष्टिर्भवत्यकालेऽपि महती नात्र संशयः गायंते
वे एना क्लृप्तं गानकामो विविक्तयन् आज्ञमष्टशतं
हृत्वा कित्रैः सह गीयते जयकामो जपेद्वयसहस्रं तं क
ल्पकद्रुमे संस्तुते देवताभिस्तु गरुडारुहमच्युते ध्या

7

त्वारक्तकरवीरसमिद्धिर्जह्यादृशी अष्टोत्तरसहस्रेत
 पत्तातपराजितोरिपुः राजादिभयमापन्ने संशयेर्दुर्गं
 सद्विहृतादशासहस्रेततत्तलणात्राशयेदधुवं नीलो
 तपलादिभिः पुष्पैरष्टोत्तरसहस्रको शोखादिनिधिसंपु
 त्तेहारकामध्यगं हरिं ध्यात्वा ताललहर्वाभिर्हृताशो
 तिकमाहरेत् कदम्बमूले गायेत्तं गौपालं वनमालिनं
 कदम्बपुष्पैः संस्पृष्टं विलयित्वा जनार्दने श्रुता मार्गश
 ते हृत्वा जपेदष्टसहस्रकं सर्वान् कामान् वशीकृत्य
 अविज्ञो भवत्यपि राजद्वारे सभायां च व्यवहारे च मेत्रवि
 त् मेत्रमष्टशते जप्त्वा प्रथमं वाक्यमुच्चेत् अनेनैव वि
 धानेन सर्वत्र विजयी भवेत् मोक्षकामो जपेदयं पुण्यं
 रीकात्तमव्यये सनकाद्यैः स्तुतं क्लृप्तं सुक्ताम्बरधरं परा
 शोखचक्रधरं ध्यात्वा मेत्रं लक्ष जपेत्तरः ताराभ्यो पुटितं
 कृत्वा विधिवत् स्थानमाश्रितः चक्राञ्जमालं लेख्यं
 जयन् भक्तिमावहन् संसारसागरात् साक्षात् मुच्यते नात्र
 संशयः यद्वच्छेद्वात्मणो मंत्री वशीकर्त्ते जगत्रये वन्द्ये र्म
 नो हरेः पुष्पैर्वै नु गायेत्तमच्युते ध्यात्वा संप्रज्य विधिवत्
 तमेकं सहोमकं जप्त्वा समस्तलोकानां प्रियो भवति ना
 न्यथा दैवोपमे सखि भुक्त्वा याति विलसन्तनुं दिज्ज अर्चये
 त्मानं सा क्लृप्तं सहस्रं प्रत्यहं जपेत् वत्सगाल्मभते मो
 लयज्ज्ञात्वा न निवर्तते वर्णिनां च गृहस्थानां त्वाप्ति
 नामप्ययं विधिः मेधाकामो हने दंशोपालाशो स समि

श्रितैः समिद्धिः पूर्ववद्वातामेधास्यादतिमानुषीवाच
मिच्छेत्तुमेवाचं ब्राह्मेजस्वामुहूर्तके प्रातःप्रातःवसुष्मा
संवाग्मीवापिसुधीर्भवेत् शत्रूणां जयकामस्तु पारिजात
हरं हरिं गरुडगोहणं ध्यात्वा जिता शेषदिबौकसं समि
द्धिश्चापि जह्यात् करवीरसमुद्भवेः ललजस्वातथाल
लजह्यात्संवित्तमः जित्वा शत्रुगणानेतान्नाक्रांतो
श्रयथाविधि प्रतिष्ठां कारयेद्यस्तु भगवंतं विचिन्तय
शास्त्रपद्मनिधिपुक्तं वसंतं हारकापुंरी ध्यात्वा तिलाज्य
करणान् जह्यात् सिततण्डुलान् श्रुत्वा त्रसहस्रं वै
प्रतिष्ठां लभते भुवं सर्वलोकान् वशीकर्तुं कामयम्
यंकजासने कदम्बमालया नित्यं भगवंतमलेकते स
नकाद्यैः प्रार्थ्यमाने योगिभिर्गोपवेशकै विवित्रपुष्प
मालाभिर्भूषितं वनमालया कदम्बमूले गायंते चित्त
येत् सर्वनायकं समिद्धिरूपयामार्गैरष्टोत्तरसहस्रकं
मध्याज्यपुक्तं जह्यात् सर्वलोकवशीर्भवेत् मुमुक्षुभि
र्भगवंतं पुणरीकदले तणं सनकाद्यैश्चिन्तमानं सिद्धै
रन्यैश्च योगिभिः ब्रह्मन् दर्शयन् मुनिर्गणैश्चापि दिबौक
सां प्रह्लादं प्रमुनिं भक्तैरन्यैश्चापि महात्मभिः हूतप
द्मकर्णिकोत्तंगदिव्यसिंहासनोपरि ध्यात्वेव परमात्मा
नेयशोदानन्दवर्द्धने यलाशतलसीपत्रैः सौवर्णकुस
मैः शुभैः मानसैर्वा यथाशास्त्राश्चयेत् पुरुषोत्तमं आ
त्मानं देवकीपुत्रं लीलायष्टिधरं स्मरेत् यद्यत् कामय

गो-
ते-
५२

ते मंत्री तत्तदाप्रोत्पद्यतः अनेन विधिना सर्वसाधये
त्परमात्मनः योजयेच्च तर्थात् न विलोभ्यैव बुद्धिमान्
तृतीयमष्टमं विद्याद्वस्त्राणां विस्मृता सह इति श्रीगोत
मीये सप्तदशोऽध्यायः अथापरान् प्रवक्ष्यामि प्रयोगान्
भुवि उल्लंभान् यत्कृत्वा मानवः सम्पत्सद्यो देवत्वमश्नु
मासाध्यं विद्यते तस्य भुवि स्वर्गो रसातले निशीतशरनिभि
त्रे भीष्मतापहरं हरिं दृष्ट्वा पीयूषवर्षिणा कारुण्येन वि
लोकयन् एवं ध्यात्वा पुनर्जायादसाध्यं ज्वरनाशने मूर्च्छा
दाहगदास्फोटविषकीटसमुद्भवे नाशयेदाहमतिराद्
अमृतो शोशतो हतेत् काशीराजेन प्रदितो कृत्यान्ताहा
रकापुरी निजारिणा तां छित्वा तत्तत्पुत्री चक्रतेजसा
दहेत्तं तं हरिं स्मृत्वा जपेत् पुनर्मादरात् स्वसेवाकैः स
प्रैष्यैश्च न द्रोघात्तथा पुनर् कृत्याः परिरिता स्तीक्ष्णयसे
तिकदा च न डाकिनी पूजनां कृत्या यत्तत्पत्रगालसाः
अभ्येवैकूरसत्त्वा अप्रयोगाज्जपेहोमयः देशादेशान्तरं
योतिन समर्था अहिंसिते ध्यात्वा विसेषेरे देवे व्याप्तिवि
ष्टावकाशके सूर्यकीटिप्रतीकाशे चन्द्रकोटी सुशीतले
एवं ध्यात्वा च मतिमान् लक्ष्मिं के जपेत् ननु जह्यादपुनर्भ
त्वाशतवीर्यं कुरन्निवैः हवीयस्याख्यातिः अकालमृत्यु
नाशाय सत्येमेतत्परंपदे मृत्युजयं हरिं ध्यात्वा सर्वपा
पैर्विमुच्यते आसीनमाश्रमे दिव्ये वदरीषण्डमण्डि
ते ॥

स्मृशान्तरुद्राहस्ताभ्योचंदाकर्णकलेवरं एवं ध्यात्वा
जपेन्मासमष्टौ तत्सहस्रकं समस्तविपदोमं श्रीप्रण
मायशामायव समतासर्वभूतेषु आशुनिर्वाणदायकं
विशीथेरथमारुहं तर्जयेत्तुहर्मुद्रः धावमानं रिपुग
णं अनुधावनमच्युते विरुजद्वाणसंघेन नयंतं हरदे
शतः उद्याटनं भवेत्सद्यो रिपूणां लतजापतः हेमयं
तेरुक्तिवलोपाण्ड्यमध्यस्थितं हरिं ध्यात्वा लते मनुव
रं निस्त्रेह विमिश्रितं तैलेनेत्यर्थः तदेते जहृपात्म
त्रीगुलिकागोमयद्ववाः एवं प्रयोगमात्रेणैव स्पृजाय
तेमिथः अतोऽप्यकलहेनेव देशादेशांतरं व्रजेत् विहि
तस्तत्र तत्रापिकाकवत् पर्यटन्मंही पार्श्वदिशांते गीता
र्थं रथस्य मधुसूदनं राजमण्डलमध्यस्थं चन्द्रायुतं स
मप्रभं ध्यात्वा युते मनुवरं शामाय प्रजयेत्सधीः अने
न जपमात्रेण किं न सिध्यति भूतले स्थाने हृषीकेशात्वे
त्यादि चार्जनवाधिकं गायत्रीं च्छन्दो वलितं विष्णुत्मा वि
श्वदेवतं सपर्यापूर्ववत् प्रोक्ता सा धयेत्सकले सिते
श्रीवीजाद्यैर्जपेन्मन्त्रीवरी ध्यात्वा च पूर्ववत् ललैकज
पमात्रेण कुवेरखमोदते अत्र देवतगोपालं वक्ष्येऽमे
मृणतत्त्वतः अन्नरूपं रसरूपं तृष्टिरूपपदोपरि
मुन्नायिपतये स्वाहा सोऽयमन्नायि यो मनुः श्रीवीजाद्यो
मनुः प्रोक्तोऽन्नरत्नसमृद्धिदाः आचक्रायंगकल्हसिः
स्वाभारदोऽस्ममुनिः स्मृतः गायत्रीं च्छन्द इत्युक्तं देवश्चा

त्रप्रदो हरिः ध्यानार्चनादिकं सर्वमस्य पूर्ववदाचरेत्
य एवं चिंतयेत्तं श्रीसतसर्वसमृद्धिमान् आरुह्य स्वर्ण
पात्रे च तालिते शुद्धवारिणा विलिप्य गन्धपंकजैर्नलि
विदष्टदलाम्बुजं कर्णकायां लिखद्द्वेः पुटितं मण्डल
द्वयं द्विवद्विपुटितं षट्कोणमित्यर्थः तन्मध्ये विलिखे
त्कामं साध्यात्वं कर्म संयुते तत्र रह्ये र्मनोवर्गे स्तत्र
कामं वेष्टयेत्सुधीः श्रियं षट्कोणकोणानां मन्दने
ऋतवायुषु आलिखेच्च लिखेन्मायां वह्निं वरुणं मूलि
षु अक्षरेः कामगायत्रीं वेष्टयेत्केशेषु च मारमालाम्
नोर्वर्गे र्दलेषु षट्पुत्रं वित् लिखेद्गुह्यं नरेर्वर्गे र्मा
तृकोतद्वह्निं लिखेत् भूविम्बं च लिखेद्वासे श्रीमाये दिशि
दित्वापि मंत्रमेव समालिख्य जातरूपमयेतदे राजते
नाप्रपात्रे वा भूर्जैर्लोममयेऽपि वा सूक्ष्मं तन्मये वापि
प्रतिष्ठाप्य समीरणं आकर्षणं सरस्वीणां नागलोकवि
लासिनीं पिशाचयक्षरतासिकुरग्रहाश्रये स्थिताः उष्ट्र
सत्वाश्रये सर्वपरिसर्यंति भूतलैर् येन राजधरं दृष्ट्वा वि
द्वेति द्रसेति च बहूना किमिहा केन सर्वलोके सत्त्वा
वहं स्त्रीणां माकर्षणं राज्ञां लोकवशपकरं भुवि योग
सिद्धिकरं पुंसां भवसागरतारकं भुक्तिमुक्तिकरं येन
मिति प्राक्तं स्वयं भुवा वातं यातं समारुह्य मायाविद्ध
विभूषितं श्रियो वीजमिति प्राक्तं तृणां सद्यः सुखप्रदं
श्रीदोस्त्रीकारमुच्चार्य कामदेवपदं वदेत् प्रायातं विम

हे प्रबुधं वा एतेति पदे तथा धीमहीति पदं प्रोक्ता तत्रोः
 नेगप्रचोदयात् एषामन्मथगायत्री प्रोक्ता मन्मथदी
 पनी कामं नाडी च संभाव्यततः कामपदे वदेत् देवाये
 ति पदं ब्रूयात् तथा सर्वजनं पदं प्रियायेति पदं ते च वदेत्
 सर्वजने पुनः ब्रूयात् सन्मोहनायेति ज्वलशब्दं च वीक्ष्य
 येत् प्रज्वलेति पदं सर्वजनस्य हृदये तथा उत्काममव
 शं पश्चात् कुरुशब्दं च वीक्ष्य येत् वह्निजायां तथेति सुक्तामा
 लाख्यामन्मथो मनुः भूतहं च तस्मात् स्यादष्टवज्रविभूषि
 ते अस्मिन्मन्त्रे समावस्य वासदेव जगद्गुरुं किं न सि
 धतिमन्त्रे जायत कथं कथितं च ते एवं ते कथितं यंत्रे
 प्रयोगांतमिहोच्यते लक्ष्मि जप्ता पलाशानां कुसुमेस्तत्
 समं हुनेत् व्याख्याता सर्वशास्त्राणां अचिरादेव जायते
 स योगी स च विजानी विस्मयो गीतया त्ववित् शुक्लवस्त्र
 सलाभाय शुक्लादिपुष्पमाहुनेत् अष्टोत्तरशतं कृत्वा
 राजतो वा न्यतो लभेत् सुचंतो पितरो कृत्वा समं पुरा निर्दे
 तार्हितो ध्यात्वा पुनर्जपं ते च तावत्संख्यं च होमयेत्
 निगडात्म्यं ते संघो यमुदिष्य कृत्वा क्रिया पुरात्तरमुत्तै
 र्देवैः स्थितं हृत्वा वने हरिं सरभाः पयसा तोयैरभिषि
 च्य संस्तुते राजराजेश्वरं कृत्वा मंगलाचारपूर्वकं उर्व
 णी प्रमुखा भिक्षुस्त्वेवैषाभिरधिष्ठितं एवं ध्यात्वा जपे
 ल्लक्ष्मं पंकजैरुत्तं हुनेत् सार्वभौमो भवेत् सोऽपि ये
 नेयं विहिता क्रिया आत्मानं कंसमथ ते रिपुं कं सात्मकं

गो.
ते.
पथ

स्मरन् निशीथे प्रजपेत्संजीवति एषा सुखसंस्थितः लल
मेकं जपेत्तेन वाणी रतरतर्पणैः श्रुते होममात्रेण सि
यतेः रिन्वायथा अरिष्टपलत्तं तत् पादपांशुन ईति त
हरणा म्भियते शत्रुः शंकरेणा पिरलितः अरिष्टदलका
पासवो मास्यिक एण संयुते हरणा ललत्तमात्रेण यदि भूषि
तो भवेत् अपि पीपुषसे वीचसि यतेः रिन्वायथा हरि
द्रायेथि होमेन स्तम्भयेद रिद्रायेथि होमेन स्तम्भयेद रि
वाहिनी नशस्त्वं मरणं कर्म कदाचिद्देस्त्वे मनो कुरे क
राशये कष्टमायिने च सतामपि ईदृगिव धेजने प्राप्य अ
भिचाराय योजयेत् प्रायश्चित्ताय गायत्री लंते जप्त्वा च सा
यकः तदेते पायसे म्मे जी श्रुते होममाचरेत् अपि प्रयो
गकर्त्तु एण शोतिः स्यात्त्रैव वायथा इति श्रीगोतमीयेः शं
दशाः ध्यायः कर्मांतरमथो वक्ष्ये मृगाष्टावहितोः
न च ये कृतामत्तभाग्योऽपिलभेत्संफलानि वै प्रण
वहयमध्यस्थं जपेद्भुते संख्याया त्रिरात्र जपमात्रेण
हरस्य तिस्रो मा भवेत् व्याख्याता सर्वशास्त्राणां वेदाना
मपि जायते शनिवारः सुषुप्तलालभाष्टोत्तरं शान्ते
भूयो भूयो भवेच्छान्तिर्जीवेद्देहात्तरं शान्ते तस्य शान्तिर्भ
वेत्तस्मिन् यमुदि शपक्ता क्रिया आशु कैरव्ययेत् कसंमा
समात्रे तनिर्मलैः मुच्यते मलिनैः कृच्छ्रैः पोषे चौरत
रेरपि पटवस्त्रयजेद्रत्या सपतिमा एलां भवेत् वि
क्रमैः पूजयन् कसं त्रैलोक्यं वशमानयेत् ::

माणि कैः पूजयन् भक्त्या सर्वभौमसमो भवेत् सदा
 गैर्यजेत् कृष्णराजा भवति निश्चयं तत्रियः सार्वभौमः
 स्नातसाधयेत् सकलामंही गारुत्मतमयैरत्नैः पूज
 यन् ज्ञानवान् भवेत् अपि हीरकरत्नैः पूजयन् किं सा
 धयेत् सुवर्णपुष्पैरभ्यर्च्य मासभक्तिपरायणं कुवेरस
 मसम्पत्तिं संप्राप्य मोदते चिरं देहांते हरितो प्राप्य निर्वा
 णपदमश्नुति रविवारेः कर्पुषेः शुक्लहारेः सोमवारके
 मंगले रक्तपुष्पैः शुभयेत गरसम्भवेः चम्पकैर्गुरुवार
 तशुक्ले मुकुन्दसम्भवेः शनिवारेशमीपुष्पैः पूजयेद्
 कृत्वा यतिः रविवारे ह्युतात्रे तपयोः भक्तं निवेदयेत् सो
 मवारपिष्टकादिसितया सह योजयेत् मंगले गुडसंमि
 श्रं प्रत्रं बरुगुणान्वितं बुधवारयावकं तत्तुरवेष्टुं सत्स
 वैः दुग्धात्रं शुक्रवारतृतीये सत्तृतीयपायसं वैशाखे मासि
 विधिवत् तर्पयेत् मिमवज्जलेः ज्येष्ठे मासि प्रयत्नेन फलेः
 संपूजयेत् उरिं आषाढे मासि विधिवत् पवित्रैः पूजयेद्दि
 भुं एकैकं स्वर्णसूत्राणि त्रिंशु पुक्तानि कारयेत् अथवा
 पटसूत्राणि पद्मसूत्राणि वा पुनः पूजते देवदेवाय महि
 मीभ्यो निवेदयेत् मिथुने भस्म स्थाप्य दत्त्वा महान्तमुत्तमं वे
 दयेत् तोषयेद्दत्तभोग्यं स्त्रिया स्नानं सेंशितं व्रतान् प
 वे स भवत्सरे मंत्रीकृता भोग्यं मवा मयात् नत्रे हर्षकृता
 पूजा वास्तो भर्तृद्विहर्षकृता पूजा वास्तो यकल्पते आव
 णे मासि कृष्णं पूजयेत् केतको द्वे वैः चन्द्रचन्दनकस्तू

मो.
ते.
५५

रीकुंकुमादिसुवासितैः एलालवेगककोलफलानि
वहृधार्ययेत् भादेमासियजेतकसंभतैर्वहृगुणानि
तैः श्वेमासियजेदत्ताभेतैर्भीमैः सविस्तरैः कार्यास
निर्मितैर्वस्त्रैर्नानाभरणसंयुतैः तलास्थभास्करैक
संपूजयेत्तासमात्रकम् रात्रौप्रदीपैर्होमे + + + +
सुतदीपमविच्छिन्नेदद्यान्नासंमहेज्ज्वल एकादश्यामु
षोष्मेवहादश्यापारणादिने शुक्लायाविसुमभ्यर्च्यदु
स्त्रालंकरणादिभिः अस्यात्रिंशोचमतिमान् वर्षतोत
सवमाचरेत् भोज्यानिवहृभस्याणित्राल्लोभोनिवे
दयेत् एवंकृतेदेवतास्यतृष्टावेष्टंप्रयच्छति संतलो
कमवाप्नोतिपुनरावृत्तिवर्जितं मार्गशीर्ष्येयजेदेवं
नवात्रैर्त्यजेतैः शुभैः मरिकेलफलतोदमिश्रितंगुड
जीरकैः सहपुष्पैर्वेदेवायभक्त्या तस्मैनिवेदयेत् षोष्
मासिचमासैवेष्टतृष्टैः प्रपूजयेत् माघेमासियजेत्
कृष्णमस्तैः सशुभैः सितैः दुग्धार्यशार्कगुक्तं मिष्टा
न्नं निवेदयेत् अस्मिन्मासि शुभदिने वस्त्रेणाच्छादयेद्दि
शु फालगुणेदेवकीपुत्रं पूजयेत्स्वर्णपुष्पकैः चतस्रो
गन्धकसंभैर्होपैर्दीपैः सविस्तरैः चैत्रेमासिवास्तदेवं
सर्वपुष्पैः समर्चयेत् पौर्णमास्यायजेदत्तामदनै
स्ससगुच्छकैः अस्मिन्दिनेरतिकामं पूजयेद्वक्ति
तपरः नचेत्तामन्तरसरी पूजा तृथा भवति नि
श्चितम् ॥

भस्मीभूते स्मरेदृष्टारु दिता स्मरतिः सती तोदृष्टारु रूप
 या विष्टो वरेदात स्वये शिवः प्रत्युवाचरति स्त्रियं स
 भगतमवाप्तुयात् सुन्दरः सर्वलोकेषु क्रीडाये ब्रज
 सुन्दरि ततोऽभवत् क्रतुजवलात् पुष्पमदनके शुभं
 तेन पूजनमात्रेण समस्त सरफलं लभेत् होमयेत् स
 मात्रेयः पिष्टके ह्येतमर्जितैः तावत्संख्यं मनुजस्वा-
 कस्य पश्यति मंत्रवित् इति ते कथितं सम्पद पूजने वा
 धिकोद्भवेः कृतानेन विधानेन किं न साध्यति भूतेन
 पुण्यस्यो गृहस्थाश्च मुनयो ब्रह्मचारिणः वनस्था
 अतथा कृतावांछितं प्राप्नुयः क्षणात् स्त्रियः शूराश्च
 विधिवत् कृत्वा फलमवाप्तुयः इह भुक्ता वरान् भोगा
 न्न भूयो भव सम्भवः एवैकस्य जन्मत्वा यत्क
 ते जन्मकोटिभिः तत्तपोपैर्न विलिप्येत पश्यन्मिवा
 भसा इति श्रीगोतमीये उनविंशोऽध्यायः ॥ गोतम-
 उवाच विस्तरेण मम ब्रह्म न क्लृप्तं मंत्रान् ब्रवीहि मां
 भक्तोऽहं तव शिष्योऽहं योग्योऽस्मि श्रवणेन गुरो नारद-
 उवाच शृणु ब्रह्म न क्लृप्तं मंत्रान् सर्वदेवैकसमत्तान्
 यदेकज्ञानमात्रेण पुनर्जन्म न विद्यते प्रणवं पूर्वमुद्
 त्तनमस्तदनुचोचरेत् कौस्तुभायेति संप्रोच्य मनुष्या
 तरः परः पतहि ज्ञानमात्रेण साक्षाद्भिस्सुभवेदयतिः
 षड्दीर्घस्वरसंभेदा कामेनो गक्रियामता कलायुक्
 समश्यामं शोखचक्रगदामुजे अनेकरत्नसंछन्ने को

गो.
ते.
५६

स्तुभोद्भासिवत्तसं तारहागवलीरसंगरुडोपरिसंस्थि
ते ध्यातेवंपरमानंददशलसेजयेन्मनु होमयेतद
शाशेनसाधितैर्घृषपायसैः पुरश्चरणमंगयच्छेष
मत्पत्तसमापयेत् यएनेभजतेमत्रीभोगमोलेकका
रणंकरप्रवेयाः सर्वाष्टांशतेतत्परमं व्रजेत् दशाल
रसमानं हि पूजने समुदीरिते अथान्यत्तसंप्रवक्ष्यामि
षड्वर्णमंत्रराजके यस्य विज्ञानमात्रेण जीवन्मुक्तो
महीचरेत् विमात्रेण मसायुक्तं चतुर्थां कृत्वा ह्यपि
षडुत्तरमनुः प्रोक्तो दृष्टा दृष्टफलप्रदः नारदोऽस्य मु
निः प्रोक्तो गायत्री च त्र्युच्यते कृत्वाऽपि देवतासाता
दुडुर्गाधिष्ठातृदेवता विमात्रे वीजमितुक्तं नमः श
क्तिरुदीरिता कृत्वा यकीलके वास्य मंत्रराजस्य कीर्तिते
विनियोगोऽस्य मंत्रस्य पुरुषार्थचतुष्टये पंचांगानिम
नारस्य आवक्राये रुद्रेयते नीलजीमूतसंकाशं किंकि
नीजालमालिते सर्वाभरणसंदीप्तं रक्तयद्योपरि स्थिते
सनकायैर्मनुनिवैरैः स्तुते ध्यायेद्दिगम्बरं शालोलकुण्ड
लाद्रसिमुखचन्द्रविराजिते शशरक्ताधरं रक्तपाणिपा
दविराजिते कराभ्यां पायसं स्पर्शस्योद्देयं गतीयकं
दधते वितये देवे भोगमोक्षफलप्रदं ध्यातेवंपरमात्मानं
दशलसेजयेन्मनु जपते पायसैः सुदृष्टे मे कुर्यात्तस
शार्करैः तर्पयेत्तदशांशेन जलेः कर्पूरवासितैः अभि
षेकं दशांशेन दशांशे विप्रभाजते तदनेदं तिष्ठेत्तत्तत्त
थयेदितमात्मनः भिलाहारो जपेन्मंत्रं च षड्वर्णमंत्रं कव्रता स्थितः

कविर्वाग्मी समृद्धश्च सर्वज्ञो जायते भुवे जवनीताश
ने देव ध्याता लतजपात्सुधीः दिव्यज्ञानमवाप्नोति
त्रिलोकी प्राप्नोति दत्ते य एवं मे त्रराजं त भजते भक्ति
तत्परः इह भुक्ता वरान् भोगान् देहोति परमेविशो
त् अथा परं प्रवक्ष्यामि षोडशांशं महामनुं यस्य विज्ञा
नमात्रेण कृत्वा तत्परमेविशोत् प्रणवं मनुसा पुक्तं कृ
त्वा गोविन्दकोतया श्रीपूर्व उक्तं मुखाय ह्येकं स्तोत्रं
निकीर्तितः नारदोऽस्य मुनिः प्रोक्तं सुन्दोऽनुष्टुबुदा
रुतं परमात्मा हरिर्देवो भुक्तिमुक्तिफलप्रदः दशा
र्णकच देवास्मजपेहोमो प्रकीर्तितो प्रयोगस्तत्समः
प्रोक्तो वीजशक्ती च तत्समे य एने चित्रये त्त्रे सोऽधी
ने शुचि च त्रष्टये अनेन सदृशो मंत्रो जगत्स्वपिन विद्य
ते अनेन राधितः कृष्णः प्रसीदत्येव तत्तत्तत्तत्तत् अथ
संज्ञानसं सिद्धौ बालदे मंत्रनायकं यस्य विज्ञानमात्रे
ण मंत्राः सिध्यन्ति मंत्रिणः देवकी पुत्रशब्दां तो गोविन्द
पदमीरयेत् वासुदेव पदांते तत्ततो ब्रूयाज्जगद्गुरो
देहि मे तनयं देवतामहं पदमीरयेत् शरणं गतर
त्सुक्ता मनुश्चानुष्टुभाय यः नारदोऽस्य ऋषिस्तु देवा
यज्ञी कथितं बुधैः सन्तानदो हरिः साक्षाद्देवता च
प्रकीर्तते वासुदेवः समस्तैरंगानि कृत्वा देवं विवर्तये
त् नीलोत्पलदलश्यामपीताम्बरयुगावृतं चत
र्भुजं शतचक्रमूर्ध्नि दण्डे स्थितं अधः पाणिद्वये

एवाद्यंतमुदात्तिते अनेकरत्नसत्रद्विक्रीदोज्ज्व
लविग्रहे नानालंकारसुभंगगरुडोपरिसंस्थिते वे
दस्तोत्रं पठेत्त्रिसंस्तुतिभिः परिवेष्टितं एवं ध्यात्वा च येत्
कृत्स्नपंचांगः परमाह्वतिः इन्द्रादिभिर्हितीया स्यात्
रतीया ततदा पुंथेः एवमभ्यर्च्य देवेशं लक्ष्म्यां जये
त्तनुं पुत्रजीवेत्यनवितेतत्फलैरपुतं हनेत् अनेतरं
दशशेन तर्पणादीनि वाचरेत् य एवं प्रभजे मंत्री सता
नाख्यं महामनुं पुत्रयौत्रे विनश्येत्तदेहान्ते परमं ब्रजेत्
अविच्छिन्नं भवदंशं यावदाहृतं संश्रवं दशाभ्यां शुक्लप
त्तेन निशीथे स्वस्तिमाण्डले हरिमावाह्य विधिवत् पूज
येद्गुपचारकैः एवमर्चनमोत्राणवत्सरात् पुत्रवानरद
ही दीर्घां पुरप्रतिहतं वलवीर्यं समन्वितं वत्सरा
लभते पुत्रं सप्तं सप्तं मयोदितं यस्मार्थं कुरुते मंत्री प्र
योगं सप्त पुत्रवान् वन्याः पिलभते पुत्रान् शतहा
सन जीवितान् प्राप्तवाचं यमाना रीवो धिदुमदले जलं
मंत्रयिताष्टोत्तरशते पिवेत् पुत्रीयति भुवे एवं प्रयोग
माशं सेतनयं लभते भुवे अनेन मेविते तां पुत्रसिद्धि क
रं परं अनेन जलपानेन वन्या वर्षा लभेत् प्रजा इति यो
तमीय विंशोऽध्यायः मोतमः उवाच सर्वजानामितं वि
दुर्नस्वयम्भू सङ्गप्रभो तदुदीरितमाकर्ण्य कृतार्थोऽहं
नवा मया तपस्तप्त्वा पुत्रा वसन्त प्रार्थितो हरिमीश्वरः ते
नैवाकं नैव देत कथितं यमत्वापि तं तदारभ्य पुत्रा वसन्त
तव दर्शनं लालसः गंगो प्रवाहाणं मे वं श्रोतुमिच्छामि ततः

नारद उवाच बहवः कथिता मे त्रामयाते मुनि सततम तमे
त्रेकथयामायेन ज्ञानं प्रसीदति यस्य विज्ञानमात्रेण भ
क्तिः स्यात्प्रेमलक्षणा चतुर्विधे च पाणि संज्ञानमात्रेण मि
थ्याति मत्तभाषादरिशोः पिशाठो मूढोः तिपातकी उपास्य
मंत्रराजं तवागीश समतां ब्रजेत् मया प्यवेपुरा एष्टं पञ्च
यो निर्घयावदत् नृणां ते कथयिष्यामि गुह्यं गुह्यं तं मु
ने द्वाविंशत्तरो मंत्रो वागीशात्पवर्तकः सर्वतंत्रेषु
गुप्तोऽयं गोपनीयस्त्वयामुने वेदः प्राङ्मूढस्य मंत्रेण
नेन वेधसः कवीन्द्रत्वं भार्गवश्च वागीशात् बह्वस्यतिः
श्रियमिन्द्रादयो देवा ज्ञानं च स न कादयः सोभाञ्च चन्द्र
माः प्रापन् कुवेरोऽपि धने शतां इमे मंत्रवरे ज्ञात्वा सर्व
ज्ञो भवति ध्रुवं श्रद्धाश्रुतशास्त्रस्याख्याता शिल्पगो
भवेत् महाकविर्महाप्राज्ञो वा कपतेः समतां ब्रजेत् ज्ञा
नेन परं लब्ध्वा विसोः स पुण्यतां ब्रजेत् यं यं काममभिधा
यन् मनुष्ये भजते मनुं तं तं काममवाप्नोति ध्रुवि स्वर्गो
रसातले अष्टोद्वारमहं वक्ष्ये मम सार्वज्ञकारणं कृष्ण
गोविन्दकोडे नौ तथा गोपीजनोत्तमः वल्लभोऽग्निप्रि
यासर्गीरुर्गुरुः समनुस्वरः नाम्नामादौ क्रमात् काममाया
लक्ष्मीनियोजयेत् द्वाविंशत्तरो मंत्रो वाग्भवो ह्यः प्रकी
र्तितः ब्रह्मस्य मुनिस्तु तदा गायत्री देवता मनोः गंगा प्रवा
हणः कृष्णः सर्वदेवनमस्कृतः गंगा प्रवाहवद्वाणी जा
यते तेन ततथा गंगा प्रवाहणो नाम कीर्त्तयेत् परमार्थतः

गो.
ने.
५८

वीजं तु मात्मद्ये प्रोक्तं शक्तिः पत्नी हविर्भुजः कृष्णाय काम
वीजाभ्यां हृदये परिकीर्तितं गोविन्दाय शिरस्तदुत्तमायाद्योः
सौमहामनुः गोपीजनशिखातदुत्तमश्रीवीजाद्येन विममेत
वृक्षभायेति कवचं शस्त्रं जाया हविर्भुजः शेषवीजेन सहिताः
पद्मागमनवः स्तुताः मूर्ध्नि एभा ले भुवोर्मध्ये नेत्रे कर्णे तथा
नसि आस्ये कंठे च दोर्मूले हृदयोदरनाभिषु लिंगमूलेन
याधारेऽङ्गो ज्ञात्वोश्च पुत्रफयोः समस्तेन च मंत्रेण व्याप
कं मस्य चिंतयेत् कलायकुसुमश्यामं पूर्णचन्द्रनिभाननं
वर्हि वहे कृतो तं संवनमालिनमीश्वरं किरीटहारकेय
ररत्नकुण्डलमंडितं श्रीवत्सवतः संभ्राजतकोत्सुभो
द्रासितोरसं पुवतीवेशलावणपरमणीयतनुहरिं दि
व्यपीताम्बरधरं चारुहारविभूषितं स्मेरारुणाधरम्
स्तवेणैवै लोका मोहनम् उडवेदमयं वेणुवाद्यं तं च
तुभूजे स्फाटिकीमतमालोचविद्यामूर्डे करद्वये दध
तेऽङ्गुलीकाले दिव्यगानपरायणे अतुल्यानल्पसौंदर्य
मोहयंतं जगज्जयं तपनीयलसत्कांस्याचीणाकमल
हस्तया निरीत्यमाणचरणं वामपार्श्वस्थया श्रिया
हैमसिंहासने रम्ये सर्वरत्नोपशोभिते रुक्मिण्यादिम
हिषीभिर्निषेवितमनारतं चन्द्रमाण्डलसंकाशमेतच्छ
त्रोपशोभितं नारदाद्यैर्मुनिगणैर्जानार्थिभिरुपा
सितं इत्यादि देवता हदैः प्रणतं परमेश्वरम् ॐ
ॐ ॐ ॐ ॐ ॐ ॐ

सर्वज्ञे जगदीशानं ध्यात्वा हृदयं कजे जपे देवं मनुवं
रं ध्यात्वा ललतचतुष्टये स्वादृक्कैः कुसुमैर्ब्रह्म हतैर्जैर्हो
ममाचरेत् दशोपेन च मंत्रैः ये सिद्धो भवति नाम यथा
पूजादशाक्षरे पीठे श्रृंगारवतिरनन्तरं महीषीभिर्द्वितीया
या पितृतीयादि गथीश्वरैः चतुर्थीतत्प्रहरणे च तृतीया
हृतिरीरिता प्रातः प्रातः पिवेत्तोयं मंत्रेणानेन मंत्रितं
वागीश्वरसमो भूत्वा काव्यकर्ता महान् भवेत् अनेन मंत्रि
तं निम्बब्रह्मापात्रं प्ररक्षयेत् माण्डलादेव भतिमान् म
हाश्रुतिथरो भवेत् ब्राह्मीकुसुमवाकल्यं च तेन दिगु
णेन च चतुर्गुणं भवेत् दुग्धं पाचितं च तमुत्तमं अवतार्य
जपेदत्र श्रुते जपमादरात् वर्षमेकं प्रातरेव भक्षयेन्नो
न मास्थितः एतद्भक्षणमात्रेण ह्यहस्पति समो भवेत्
हस्तमणिपिण्डायां जपेदुत्तमादरात् प्रतिभाजायते
दिव्या सर्वलोकैकभाविता धवलैरुपचारैस्तु यदि देवं
प्रपूजयेत् दिव्यज्ञानमवाप्नोति प्रतिभाविश्च जितरी श्री
विद्यायां यदा जप्त्वा तदालस्मीरवंचला कामाद्यं जपनादे
व सर्वलोकवशं नयेत् मायादिजपनादेव वा कसिद्धिर्ज्ञो
येतेऽचिरात् शक्तिवीजादिको मंत्रो निर्वाणमचिरादिशेत्
उटनात्प्रणवाभ्यां तु मोक्षमाप्नोति निश्चितं एवं मनुवरं
जप्त्वा किं न सिध्यति मंत्रवित् एवं मंत्रवरं यस्तु भजते भक्ति
तत्परः इह भुक्ता वरान् भोगान् समस्तैः संपुतान्
सम्पत्तिपरमं लब्ध्वा भूयादंते परं पदं कामेन्द्राद्यापरा

मो.
ने.
५५

59

शक्तिनदिविनुसमन्विता कथितः कस्ममेवोयंमंत्रा
एणमंत्रनायकं अविर्त्रस्मासमाख्याताविशदच्छुद्धदी
रितेवैलोक्यमोहनादेवश्रीकृष्णः परिकीर्तितः कल
षट्दीर्घवीजेनषडंगः परिकीर्तितः अशालम्बितवा
मकुण्डलधरंमलोल्लसत्भूतलं किंचितकुंचितको
मलाधरपुटसाविप्रभावेतण आलोलगुलिपल्लवे
श्रुरलिकामापरयंतमुदा मूलेकल्पतरोस्त्रिभंगललि
तंध्यायेज्जगत्मोहने एवंधाताजपेनंवेअडयादशाल
लकं तदशांशेनजुह्यात्पायसैरथवाभुजेः दशा
तरोदिनेपीठेपूजयेत्तद्विधानतः प्रयोगानपिसर्वत्र
उक्तेनापिकारयेत् अथवावालकसंवनीलेदीवरसन्नि
भरत्ताभरणसदीप्तहिभुजंनीलकुन्तल पायसनव
नीतंचकराभादयंतस्मरेत् लक्ष्मिकंजपेनंवेपायसै
होमयेत्शुभेः दशांशेविधिवद्ब्रह्मा पूजोगेन्द्रादिकायु
तैः होमयेदयुतंमंजीहतभर्जितपिष्टकैः अलतिर्न
श्रुतिलिपंकान्तिंतेजश्चविन्दति पलाशकुसुमैर्हृत्वा
वाकसिद्धिलभतेभुवं पंकजैर्जुह्यान्मंजीअयुतंश्रि
यमासयात् नवनीतस्पृष्टामेनकविर्वाग्मीप्रजायते
वासुदेवपदेवोत्कानिगडाच्छादनायच वासुदेवद्व
यवोत्कास्वाहृतितन्मनुर्मतः नारदाः स्पृष्टुनिःप्राक्त
च्छन्दोःष्टबुदाहृतं निगडच्छेदनोलसीर्वासुदेवोःस्पृष्टे
वना पंचागानिसनोरस्पृष्टाचक्रादौस्तुकल्पयेत् राजम

एतलमथेत्तुके संनिपात्यहेलया ज्ञातीनोवर्द्धयत्तुर्हर्ष
शानीयपितरोस्वये निगजत्तोचितोभक्त्याप्रणम्यच
पुनःपुनः वास्ये संस्थाप्यविधिवदेवकीर्तीति तेर्दपेः
एवंधाताजपेत्तुत्तुद्गुयातदृशोशतः अंगत्पसादि
के सर्वे तदप्रवचनोदिते यएवं चित्तयेत्तु मंत्रीसमस्यक
सम्पदोनिधिः राजडुर्गभयादिभ्योमुच्यते स्मरणात्
तणात् निर्गुणीमूलहोमेनमुच्यते वन्यनादिभिः
राजद्वारेभयेचोरेस्मरणात्मुच्यते भयात् इति श्रीगो
तमीये एकविंशोऽध्यायः गोपालेपि एतं सजव
कथयामि मुनेष्वाण यदाकर्ण्यगुरोर्भक्त्यापरत्रेहव
मोदते अनेन सदृशो मंत्रो जगत्स्वपिनविद्यते पंचा
तकोयरासंस्थः सविन्दुकमनुस्वरः कथितो मंत्रराजो
ऽयं भुक्तिमुक्तिफलप्रदः ऋषिर्ब्रह्मास्यगायत्री हृत्तः
श्रीकृष्णदेवता गलाभ्यां वीजशक्ती तकीलकं लेखमु
च्यते षड्दीर्घमाजा वीजेन षडङ्गानि प्रकल्पयेत् हृत्त
वनगते क्लृप्ते रत्नसिंहासनस्थिते कदम्बमूलदेशे
तु गोपिकाजनवेष्टिते नारदाद्यैः मुनिवैरैर्दिवा गाना
वसन्तैर्केः सहिते परयाभक्त्या वनमालिनमीश्वरं
रत्नालेकारसदीप्तं शोखचक्रलसत्करं शहज्जलम
यैवेण मयः पाणिद्वयोरिते एवं ध्यात्वा मनुवरं लस
मात्रे जपेद्दृशी सिताक्षितैः पायसैस्तु पुतं होमं समाच
रेत् यएने भजते मंत्री सिद्धयस्तस्य हस्तगाः धवलैः

60

कुसुमेहो माहाकसिडिलभतेः चिरात् कर्णिकारस्येहोमे
नलत्मीः सर्वविधाभवेत् अनेनमंत्रितंतोयं प्रातः प्रातः
पिवेज्जले कविर्वाग्मीश्रुतिधरः सर्वज्ञो जायतेः चिरात्
अस्योपासनमात्रेण किं न सिध्यति मंत्रेणः इह भुक्ता वरान्
भोगान् पुत्रपौत्रैः समन्वितः अनेन तत्परमं धाम मे जीया
ति निरामयं अथ वक्ष्ये महामंत्रं सर्वशक्तफलप्रदं यस्य
धारणमात्रेण किं न सिध्यति भूतले वीजं त्रिकोणमा
लिख्य षट्कोणं तद्वह्निं लिखेत् षड्दलं लिखेत् त्र्यहं
आष्टदलं लिखेत् अष्टालं रेण संयुक्तं तद्वह्निः षोडश
द्व्यं षोडशार्णं कृत्वा मनो वह्निर्दशदला लिखितं दशात्
रेण संयुक्तं अष्टादशदलं ततः अष्टादशार्णं तन्मध्ये द्वा
ह्निर्द्वाविंशदस्रजं देवकी सतरस्यादिते त्रेव हतमालि
खेत् पिण्डवीजं वेष्टतमालिखेत् पिण्डवीजं वेष्टकमेन
यत्र स्पृशेत् सर्वतः तद्वह्निर्हते निष्पाद्यमात्तका तत्र वेष्ट
येत् हतद्वयं पुनः कृत्वा शापां कुशेन वेष्टयेत् तद्वह्नि
हते मेकं तत्र चतुरस्रं सवज्रकं एतदुक्तं महायंत्रं कृप
या मुनि सत्तमं सर्वपापत्रैभूर्जैर्वा नित्यं यः स समाहि
तः अष्टगन्धैर्मसीकृत्वा लिखेत् स्वर्णशालाकया अथ
धारणमात्रेण साक्षाद्भूमिपुरन्दरः मुच्यते मलिनैर्क
ञ्जितः त्रैलोक्यं तैरपि शान्तिं च शाश्वती लब्ध्वा याति
तत्परमं पदं स्त्रीणां वामभुजे नित्यं धारणात् किं
न सिध्यति ॥

वत्पापिलभते पुत्रं शातहायनजीवकं दीर्घायुप्रति
हृतवलवीर्यसमन्वितं राशिचक्रं विलिप्ताशकुम्भं
संस्थाप्य पूर्ववत् वित्तिष्येयं तन्मथोसकात्सर्वदि
साधयेत् नितदर्शी भवेद्विशोभनी शास्त्रिमहीपतिः
वैश्वः समृद्धिमानभूयात्तलभेत्पूज्ययोगेप्सितं एत
त्तु कथितं येन पुत्रुषार्थे कसायने केवलं तत्प्रयत्नेन
गोपयस्व मुने स्वयं इति श्रीगौतमीये द्वाविंशोऽध्यायः
अथ वसेमनुवरं समस्तपुरुषार्थं यत्तत्तानात्
सिद्धयः सर्वा भवन्ति करसंस्थिताः लक्ष्मीमायाकामवी
जैः त्रैलोक्यं दत्तं तस्मात्स्वाहेति मंत्रराजोऽयं भक्तिमु
क्तिफलप्रदः नारदोऽस्य मुनिः प्रोक्तस्तुतोऽनुष्टुबुद्धाह
ते देवताकृत्स्न इत्युक्तः समस्तपुरुषार्थदः षडंगका
मवीजेन षडदीर्घभेदेन न तु कलायकुसुमप्रणमं ह
त्वावनगतं हेरिं गोपगोपीगवादीं पीतवस्त्रपुण्ड्रं
नानालंकारसुभगं कौस्तुभोद्भासितं सनकाद्यैर्मु
निभिर्ह्येकैः संस्तुतं पर्यामुदा शोखवक्रलसद्वाहं वेणुं ह
स्तद्वयेरितं ध्यात्वा वै परमात्मानं च तल्लेजयेन्मनु द
शांशजहृद्यान्मंजीकुसुमैर्ब्रह्महृत्तजैः भक्त्या त्रिसंध्य
च येन देवैरिन्द्रादिभिस्ततः तथा प्रयोगे कुर्वीत धर्मा
र्थकाममुक्तये पायसैरपुतं हृत्वा दिव्यज्ञानमवाप्नुया
त् तद्वच्चलवर्णे हृत्वा लोकानां कर्षयेदभुवं यलाशपु
ष्पैर्न हृयात् कविर्वागीश्वरजायते मत्स्याणिकदलीड

एसाधयेत् मायारमाकामवीजश्रियाच्योदशवर्ण
कः त्रयोदशतरोमंत्रोदष्टाष्टफलप्रदः ऋषिरस्यस
यंत्रास्त्राच्छन्दोः नुष्टबुदीरितं श्रीकृष्णोदेवताप्रोक्तोम
होदेसूर्यदायकः कुर्यादसमनोर्मन्त्रीहीमायेरंग
पंचकं शाखवक्रगदापद्मपाशोकुशलसत्करं क
राभ्योवेणुमादायधर्मं सर्वमोहने सूर्याशुतसमा
भासं पीताम्बरपुगाहते नानालंकारसुभगं रविमण्ड
लसंस्थितं एवं ध्यात्वा जपेत्संत्रं चतुर्लक्षमनसधीः
जपेत्तेतदृशं शोभनपायसेहोमयेद्विजः पूजयेत्संत्रं
जेन वत्समाणेन वर्त्मना मध्ये कृष्णसमावाससंत्रं
विधिनार्चयेत् वासुदेवं संकर्षणं प्रद्युम्नं चानिरुड
कं दिग्दलेषु समभ्यर्च्य वह्निरस्य विदिग्दले सरस्व
ती तथा लक्ष्मीरतिं प्रीतिमनेतरे स्वदित्यलोकपाला
स्तदस्त्राणि चतुर्द्विः एवमभ्यर्च्य विधिवत्साधये
च्चयथे स्नितान् विंशत्यर्गोदितान् विप्रः प्रयोगानपि
साधयेत् यत्नं भजते मन्त्री भक्त्या च परिपूजयेत् रा
जे सूर्यमवाप्तात्रे भूयान्तत्परमं मरुः काममायार
मापूर्वोदशार्गोमंत्रनायकः रमामायाकामपूर्वोद
शार्गोः सप्रकीर्तितः अतयोर्मन्त्रयोर्मन्त्री श्रावक्रोधीः
षडंगतः कृत्वादशार्गवत्सम्पगन्धानपूजादिकं स
धीः सपण्याचरते यस्तु मन्त्रयोरेवमाश्रितः इह भुक्ता च
रात्रभोगान् महे सूर्यसमन्वितान् पुत्रैः पोत्रैः प्रपोत्रैः

अत्रात्मणो हरितो व्रजेत् ॥ अथ वसे शृणु मुने प्र
नियतिं जगत्पतेः इत्थं दिप्रमुर्वै देवैः स्वयं क्रियते
तथा कुवेरोऽपि च यो कृता तपस्यन् ब्रह्मणो मुखान् म
हेश सवितो प्राप्य धने शतमव्यस्रान् इन्द्रोऽपि यामु
पास्यैव देवराज त्वमाप्तवान् त्रैलोक्यविजयी भूत्वा देव
देवैकशासकः मायारमादिकाश्चाष्टादशाणां विंशद
णिकाः अनेन सदृशो मेव सिषुलोकेषु उल्लभः ऋषिर्वि
ह्वासमुदिष्टो गायत्री छन्दोपवच देवता देवता हृदव
द्यः श्रीकृष्ण ईरितः अष्टादशाणां वत् कुर्यान्नेत्रार्थैरे
गपंचकं द्वारवत्सं महाज्ञाने दीर्घिका शतमण्डिते पा
रिजातवने रम्ये सर्वाण्यभूमि मध्यतः सर्वरत्नमये वि
त्रे समेरु निभमण्डपे सिंहासने समासीनं सूर्यको
टिसमप्रभं रत्नैः पलसमाभासपाणिपादाम्बुजं
स्मरेत् दक्षिणचरणे भाजं रत्नपूर्णचटोपरि वाम
पादाम्बुजदिव्यस्वस्तिकाकारकारितं शोचचक्रगदा
पद्मलसद्वाहचतुष्टयं सर्वांगसुन्दरं देवं सर्वाभरणभू
षितं समुद्रतटसर्वरत्नैरत्ननद्याश्चरोचितं रुक्मिणी
समभामास्योत्तराधिकार्या च निष्ठति रत्नकुम्भेन रत्नै
नसिंचन्ती परया मुदा कालिन्दी अतः जारत्नं दिशो तौ कल
स्रोतयोः नाशजीति सुनन्दा च मित्रविन्दा सुललणा शाली
यरत्नकलसे रत्ननद्याः समुद्रतटं दिशोऽसः सर्वमोगत्सं
गत्या महिषी हरेत् ततः षोडशसहस्रं सिंचन्त्यः परितः
प्रियाः गीतैर्नृत्ये श्रवाद्यैश्च शताब्देः सर्वदेवताः ।

एवं हरिं स्मरेन्मन्त्री च तर्ल्लं जपेत्सु जपान्तेषां यस्मै
दिव्यैर्जुह्यात्तदशांशतः तर्पयेत्तदशांशेन भक्ति
तमेतु मज्जलेः अभिषिच्य दशांशेन ब्रह्मणामपि
जयेत् कर्णिकायां लिखिद्दीजं ससाध्यं तद्वह्निं लिखित
शेषसप्तदशांशेन वहेद्देवैर्हृद्युगंततः ह्यता हस्तिरष्ट
दलं चतुरस्रं सवज्जुके चतुर्द्वारसमायुक्तं यंत्रमेतत्
सुलक्षणं पूर्वदक्षिणपश्चात्पक्षे कोणो मायां विलिख्य
च श्रीबीजमन्त्रोत्पलैर्विषडं कोणगतं तथा पत्रे त
कामे गायत्रीं त्रिशस्त्रिंशो विभागशः कामदेवाय वि
ष्टेष्टुष्पवाणाय धीमहितोऽनेगः प्रवोदयात् ३
सुक्ता कामगायत्री समस्तजनमोहिनी कामायजा
पादस्यास्तु सर्वकर्माणि साधयेत् दलमध्ये लिखित
काममनुषट्शक्रमेण त नमोऽने कामदेवाय सर्व
जनप्रियाय च सर्वसंमोहनयेति ज्वलयुग्मं प्रज्ज्वले
ति च सर्वजनस्य शास्त्रांते हृदयं मम संवदेत् वशं
कुरु युगं प्रोक्ता स्वाहोतो मनुरीरितः प्रोक्ता गोपा
लयं त्रैः कामायः साधिको मुने हाटकारवितेपा
त्रे भोजैर्वा प्रविलिख्य च धारयेत्साधितं यंत्रं जपसे
कसमन्वयात् अस्याधारणमात्रेण किं न सिध्यति
भूतले राजानो वशातां याति दासवत्सु संकुले त्रै
लोक्यमोहनो मंत्रः सर्वलोकैक पूजितः अस्मिन् यं
त्रे समावासा राजराजे सूरं हरिं पूजयेद्भक्तितो मन्त्री

सर्वराजोपकारकैः कोणसटकेषुङ्गेततद्विष्टवि
दिग्दले वासुदेवसंकर्षणप्रभुमन्वानिङ्के सरस्व
तीतपाललक्ष्मीरतिप्रीतिविदिग्दले तद्विष्टमहिषी
रुक्मिणीयाः प्रपूजयेत् इन्द्रनीलमुकुटाख्यानमक
गानन्दकच्छपान्शाखयमनिधीचापितद्विष्टः पूजये
ततः इन्द्रादीन्स्वस्वदित्ववेवजादीस्तदनंतरं इतिष
ष्टाहृतैर्भुक्तमभ्युतंभक्तितोऽर्चयेत् संसारसागरं चो
रंवासनानक्रसंकुले सन्तीर्यपरमं धाममंत्रीयाति
नवात्मणा चतुर्लक्षं जपेत्संश्रद्धांशोपायं सैर्हृनेत् अ
थवापंकजैः फलैः शेषममृतसमापयेत् तदास्व
हृदये विसृज्य मंत्रमासानयणोदितान् तन्मयो विहरेत्
श्रीतीर्णसंसारसागरः अमुतरक्तपद्मे स्नुह्वा विस्मंव
शानयेत् तद्वस्मधारयेद्भालेयं स्पृशेद्दये निरीतयेत्
येवाते भवेत्स्य किंकराः आरक्तहयमारैस्त्रराजानो
दासवद्वशेषुक्तादिव सुलाभाय शुक्लादि कुसुमैर्हृने
त् हृनेद्भान्यसमृद्धेऽथ आरक्तधातुमंजरी श्रीवृत्तकु
सुमैर्होमात्समालक्ष्मीः प्रसीदति विल्वपत्रैश्च नह
यात् पुत्रपौत्रानुयायिनी लभेलक्ष्मी प्रसन्ना तत्फलै
राज्यमवाप्नुयात् केवलं सततं होमेन ब्राह्म्यं तेजश्च जा
यते आर्घ्यं दिव्यशालक्ष्मी वश्यतां सर्वयोषितां लभ
ते नात्र सन्देहः सर्वे सर्वा निशायिने सततं एतल
होमेन वलवान् जायते चिरात् :: :: ::

भस्मभोज्यादिकं ह्युक्ता भोगी स्यादद्यावदायुषः अष्टा
 दशाणि दशायाः प्रयोगं नात्र वाच्येत् आद्रवितः प्रयो
 गस्तद्वाभ्यामेकं त्रकारयेत् रत्नाभिषेकं गोपालयो
 येन विधिना भजेत् सर्वेष्वर्थसमृद्धौः पिसर्वशुक्ल
 र्वकारकः देहत्यागे हरिण्यायादित्येवं मुनेया जगुः
 इति श्रीगोतमीये त्रयोविंशोऽध्यायः अथा
 तः संप्रवक्ष्यामि रुक्मिणीवल्लभं मनु यज्ञज्ञानात्स
 र्वलोकानां वल्लभो भुवि जायते नमोऽन्ते भगवान् देव
 नो रुक्मिणीवल्लभस्तथा स्वाहा नो भावसंयुक्तः षो
 डशाणी-महामनुः अस्पृजानां तथामंत्रीज्ञानवान् जा
 यतेऽचिरात् धाम्यादष्टांगयोगस्य फलमाप्नोति निश्चि
 ते स्मरणादसंमंत्रस्य सर्वतीर्थफलं लभेत् नारदाऽस्य
 मुनिः प्रोक्तच्छब्दोऽनुष्टुप् दीरितं श्रीकृष्णो देवतावा
 स्परुक्मिणीवल्लभाह्वयः व्यक्तेः समस्तैरंगानि पदेः
 कुर्यात् षडंगवित् अतस्तीकुसुमश्यामं पीतवस्त्रपुण
 हते नानालंकारसुभगं कोस्तुभायुक्तवत्सं श्रीवत्
 सलोच्छनश्रीमद्रत्नाभरणभूषितं द्वारकावरगेह
 स्थरत्नसिंहासने शुभे रुक्मिण्यालापमधुरं शाखवक्र
 गदाधरं ध्यात्वेव परमात्मानं लक्ष्मं केजयेत् ननु तदं
 तेजुरुह्यान्मत्रीतिलैर्मधुरसंज्ञैः पूजयेद्देस्यवपी
 देदशाक्षरविधानतः पलाशैः कुसुमैर्हृत्वा दिव्यज्ञा
 नमवाप्नुयात् एवं वत्पणं कुर्यात्सर्वभाषा नि साथ

गो-
ते-
६५

64

येन प्राग्गीकाततेहृत्वाश्रियमाप्नोत्ययत्नतः केव
लेहतेहोमनजीवेहर्षशतेसुखी इत्येवेरुक्तिणीना
एविधानेमुनिपूजिते भोगमोक्तकरेयत्रात्मनेत्वम
पिगोपया प्राणवेजमसश्नोतेवदेद्वगतेपदे नन्द
पुत्रपदं देः त्रैवदेवन्दवपुस्तथा भूयतेदशवर्णस्य
मनुः सर्वायसिद्धिदः नारदो मुनिगण्यतस्तत्तुक्तं
विशुद्धिपि श्रीकृष्णो देवतावाचवत्तुर्वर्णफलप्रदः पं
चो गानिमनोरस्यश्चावकाशोः प्रकल्पयेत् ध्यायेद्ब्रह्मा
वनेरम्येगोपगोपीगणावृते नानालेकारसुभगोपाता
म्बरपुगावृते सर्वप्रियकरेदेवेकिशोरप्रणामविग्रहं
दोर्भ्यावेणपादयेत्तंभुवनैकगुरुपरं पंचध्यात्वा मनुव
रत्नसमेकं जपेत्तथा तिलैश्च स्वादु पुष्पैश्च नृहया तद
शाशतः दशाक्षरोदितेपीठे पूजयेत्तद्विधानतः यः पू
जे चिन्तयेत्तन्मन्त्रिभोगमुक्तोः सभाजने विल्वपत्राशुते
हृत्वा सर्वकामान्प्रसाधयेत् अष्टौ त्रशते जप्त्वा सभा
या विजयी भवेत् सर्वलोकेकसुभगः सर्वेष्वर्थसमन्वि
तः देहातेतत्पदं पातियत्तप्राप्त्वा जनिवर्तते नन्द
पुत्रपदं देः नृपणामलांगपदं तथा अस्ते मुखवृते
चमोसा चैव वपुस्तथा दशाक्षरस्तु प्रोक्तोऽयं मनुः स
र्वसमृद्धिदः नारदोऽस्य मुनिः प्रोक्तं ब्रह्मोऽनुष्टु
बीरितं देवतावालकृष्णोऽस्य मुनिभिः परिकीर्ति
तः ॥

कल्पयेत्पूर्ववत्संजीवक्राद्यैरंगपेचके अतसीकु
सुमण्यामंशावचक्रलसत्करं दोर्भावेणवादेय
तेपीताम्वरपुगावते नानालंकारसुभगभावहास
विराजिते एवंधातायनेदेवपंचोगेस्त्रिदशोऽधिपेः
तदस्त्रैरपिसंप्रजयनेपल्लवतेस्थितः दशांशजह
यात्मजीपायसेर्मभुरासतेः एवंसंसिद्धमंत्रस्तसव
कर्माणि साधयेत् निलाजैरुततंहृत्वाग्रहगान्
विनाशयेत् पलाशकुसुमेहृत्वावागीशसमतां
जेत् प्राणवर्षवसुधायेनमाभगवतेपदे नन्दपुत्रप
देदेवभूधरोमुखवृत्तयुक् वपुःपदंतथाउ. नमूण
विंशतिवर्णकः नारदोऽस्यमुनिः प्रोक्तोविराट्छत्र
उदीरिते देवतानन्दतनयः सर्वलोकेकनन्दनः पंचा
गान्निमतोरस्यचक्राद्यैः परिकल्पयेत् नवीनवारिद
श्यामपद्मपत्रनिभेतण मुक्तादामलसत्कंठकेपू
रागदभूषण अनेकरत्नसंवदस्फुरकरकुण्डले उ
दामकोस्तुभाद्रासिवतः श्रीवत्सलाह्वने वह्निव
हेकृतोतंसंगोपगोपीगवावते धात्रेवंपरमात्माने
जेपेन्मनुरवंततः चतुर्लज्जयान्तेतुदशांशोरत्कपे
कैजैः होमयेच्छसमन्यतुपूर्ववत्समुपाचरेत् दशा
ण्येत्रैविशेषसमावाप्तप्रजयेत् प्रथमाहतिरंगैः
स्यात्माहिषीभर्हितीयिका तृतीयादिगधीषोस्तवजा
येस्तवतथिका पंचयःप्रजयेत्कल्पंचतगावतिसं

गो-
ते-
६५

65

पुते धर्माथकाममोक्षाणोसंपूर्णलभतेफले पाय
सैरपुतेहृत्तामहाधनपतिर्भवेत् पूर्णापुर्लभतेमे
श्रीपुतेचतहोमतः हर्वयालतहोमेनजीवेद्विषा
तेसुखे इत्येककथितोमेवः सर्वेषां सर्वसिद्धिदः अथा
परंप्रवक्ष्यामिमनुसर्वसमृद्धिदं यज्ञज्ञानान्मनयः स
र्वभोगमौलैकभूमयः लीलादाएधरं चोक्ता गोपीज
नततः परं दोर्दण्डेन पदं चोक्ता मेव श्यामपदं ततः
विष्णुः स्वाहेति मेवोऽयं समस्तपुरुषार्थदः नारदोऽस्य
मुनिः प्रोक्तस्त्वदोऽनुष्टुबुदारितम् श्रीकृष्णो देवतावा
स्य सर्वविष्णुशक्तः पदैः पंचांगकल्पाभिः स्थात
तो ध्यायेदथाच्युते तापि जकुसमश्यामं सदा षोडशवा
चिकं गोपीमध्यास्थिते ताभ्यां सिंगितं कामहृच्छया स
र्वलंकारसुभगं पीताम्बरधरं परं भुवनेकगुरुं ध्यात्वा
लतमेकं जपेत्तनुं दशांशं कमले हृत्वा शेषममृतस
मापयेत् तर्पयेन्नित्यं शो देव उग्रबुधा शुभेर्जलैः स
एलाङ्गो ह्यिता सिद्धिर्महाधनपतिर्भवेत् यं उभे भजते
नित्यं जपेद्दोमादितत्परः चो ह्यितानी हितान् लब्धा
देहातेतत्पदं ब्रजेत् वेदादिकमनामाया कामबीजा
दथावेदेत् श्रीकृष्णं च पदं उन्नम्य गोविन्दं च तथा वेदेत्
गोपीजनापदस्योते वल्लभं उन्नम्य मीरयेत् कामोते च
रमावीजं संप्रोक्तो मेव नायकः सिद्धिगोपाल मेवोऽ
यं सर्वसिद्धिप्रदो नृणाम् :: :: :: :: ::

वीजेः पदेऽश्वपेचो गं कृता ध्यायेदद्यात्पुते पतिराजक
तेच्छो यो सरदुमतलासिनो शंविं उमरुताभासोदधु
त्यपायसाशिनो अनेके राहतमुर्वे ग्रहयुक्तो यथा वि
धुः नानालंकारसुभगो कस्तुभो युक्तकल्दरो तारहा
रावलीरभ्यो सर्वाश्चर्यमयो शिशु त्रेलोक्यशरणो श्री
मदामकल्लो सरनजपेत् लक्ष्मिं कं मनुवरं दंशां
श्रीफलैर्हृनेत् होमांते विधिवत्तं श्रीशेषमम्यत्तसमा
पयेत् दशाक्षरं दिते पीठे वस्यमाणे न पूजयेत् षडंग
केशरेयदादिगीशाः प्रहरानपि एवं त्रयाहतिमयं
संपूज्य पुरुषोत्तमं उग्रवुध्या जलैर्निर्मितं तर्पयेदिष्ट
सिद्धिदं मुक्तिकरं समापुज्य जपाद्वाग्मीकावर्धयेत्
नवनीतापुते हृत्वा धरापतिहृत्मे भवेत् रविवारेऽथ
त्यमूले चाष्टोत्तरशतं जपेत् पुत्रे मित्रेऽथ सम्पत्त्रे मि
यतेनापूज्यतः अथापरं मनुवरं कथयामि समुद्रि
दं लक्ष्मीमायाकामवीजैर्दशाक्षरं पूटयेत् क्रमात् षो
डशाक्षरं मनुः साक्षात्सहा लक्ष्मीप्रयच्छति ब्रह्माऽरुचिः
समुद्रिष्टो गायत्रीच्छन्दैरितं महासम्पत्प्रदः श्रीमान्
देवताकृष्णैरितं दशाक्षरं वदंगकल्पाध्यायेदेवः
मनमयीः कालाभ्रनिचयप्रखण्डपाणिपादाम्बुजारुण
तारहारावलीरम्यं कौस्तुभायुक्तवत्सं किरीटकेशूर
श्रेयस्कंकणमिविराजितं ध्यायेत्तत्र गृहहानः स्थिर
कपेकजमध्यगं चतुर्लक्षं जपेत्तत्रैवायसैरपुते हनेत्

गो.
ने.
६६

तर्पणादीनि सर्वाणि सर्वोक्त विधिनाचरेत् यः पतंभजने
मंजीलस्मीगोपालविग्रहे स सर्वसम्पदं लब्ध्वा यात्यनेन तम
यत्नतः इति श्रीगोतमीये चतुर्विंशोऽध्यायः अथापरं
प्रवक्ष्यामि मेत्रराजं सुदुर्लभं अवापुर्येन जयेन दिव्यज्ञा
ने मुनीश्वराः अष्टराजं सुरश्रेष्ठोऽस्य वापयडपासनात् अ
न्येऽपि बहवो देवाः स्वस्वाधिकारतो गताः त्रिमात्ररूद्रग
वते गोविन्दमुकुन्दायेति तत्तनुः द्वादशाक्षर इत्युक्तो मंत्रः
सर्वसम्पददः नारदोऽस्य मुनिः प्रोक्तो विराट्छन्द उदीरि
ते श्रीकृष्णो देवता प्रोक्तः सर्वदेवतमस्कृतः विनियोगोऽ
स्य मेत्रस्य पुरुषार्थे चतुष्टये व्यस्यैः पदैः समस्तप्रपञ्चाणां
निष्कल्पयेत् सृष्टिसंस्तुतिस्थित्या च करणो धनमाचरेत्
स्थित्यन्ते दशातन्त्रं च मातृकामनुसंप्रुटम् तत्सम्पासंतथा
कृत्वा केशवादिपुरःसरं जनपालनसंहारविधानेनैक
विशारदे कलायुक्तसमश्रामं नीलेन्दीवरलोचनं अ
नेकरत्नाभरणं दीप्त्या विष्ठावकाशकं तथैवाशनसुवा
तपीतवस्त्रपुगावृतं श्रीवत्सलललाटे देवं कोसुभोद्रा
सिवसंसेवणवाद्यजिनादेन मोक्षयन्ते चराचरम् सु
निवृत्ते देवदेव हृत्तेऽस्य हृत्तेऽस्तस्य संस्तुतम् आहूतं महि
षी हृत्तेर्निधिभिः परिष्वितं अथ वा तप्तदेमाभं कौमाको
तेजगात्रये कल्पदुमललतासीने रत्नसिंहासनापरि
धात्वा जयेत् तनुवरं ललतद्वादशमादरात् वार्ताकर्णान
मात्रं हि स्वीणां कृत्वा व्रते स्थितः पयोमूलफलाशिनाप

वीत्काचारपालकं दशोशंजह्यादकोकुसुमेर्वस्म
हृत्तजैः ततःपूर्वाक्विधिनाशोषमन्यत्समापयेत्
गोष्ठेप्रतिष्ठितं देवंपुण्यावण्येऽथवा तथा प्रासादेवा
प्रतिष्ठाप्य पूजयन् भोगमोक्षभाक् हृत्तावनगतं ध्याये
न्महामाणिक्यमण्डपं सामान्यार्च्यविशो ध्याय्य पूजये-
द्धारपालकान् द्वाग्रेऽवनिपीठे च पत्नीन्दपरिपूजये
त् जपे च विजये चैव वलप्रवलसंज्ञकौ चण्डप्रचण्ड
मथ च धातारं च विधातारं द्वारोर्पूर्वादिषु तान् प्रादक्षि
ण्येन पूजयेत् द्वारोर्ध्वे द्वारस्थिते च देहल्यो देहलं जयेत्
द्धारस्य पार्श्वयोस्तद्द्वारं च यमुना तथा विज्ञेयं ते
त्रपालं च तयोः पार्श्वे पूजयेत् उर्वाक्षतान् समादाय
विज्ञानुत्सार्य वासतः पाराचातकरास्फोटममुदेवि
तवक्त्रकैः विज्ञेयं विविधमुत्सार्य अस्मन्त्रेणामेव वित
कोणेषु विज्ञेयं उर्गा च वाणी त्रेणामर्चयेत् अर्चयेद्वास्त
पुरुषं गृह्णन् मध्ये समाहितः तारं शोभापदं देः स्तम्भं
च सवासनं ह्येफटनमदतिप्रोक्तामद्रयाग्रस्थितो हरेः
विधेयमेतत् सर्वत्रस्थापितोक्तविशेषतः आसनेषूप
तिष्ठेत्ततन्त्रेण विधानवित् न्यासाज्ञास्यस्वदेहे च आ
त्मवागावसानकं दशाक्षरोक्तविधिना पीठं संपाद्य पू
जयेत् नारदादिगुरुं स्तुतुं हृदिष्ठाभागतान् पूजयेत् गु
कारं मरणं विद्यादुकार-स्तुतिरोधकः गुरुरित्येव मुनि
भिः प्रोक्तः क्लृप्ते कथयोगतः नारदः पर्वतं जिह्मं निशागोड

गो.
ने.
६९

वदारुके विष्वक्सेने च शैले ये वाद्यादीनां तमर्चयेत्
गुरुत्परगुरुं स्थापि परमेष्ठिगुरुं स्तथा परापरगुरुं स्त
दत्तपूर्वसिद्धान्तनंतरं सनकश्च सनत्कुमारसंज्ञकः स
नातनश्चरत्पादिपरान्भागतो स्तथा गुरुनाम्ना प्रकृतं मे
व पाण्डकाभ्यो नमो वदेत् आपायां पातिनियते उः शंकारु
निमित्तकात् कामितार्थप्रदानाश्च पाण्डकापरिकीर्तिता
गमर्थे चरधात्रस्त एवाप्या नन्द उच्यते आनन्दं प्रापयेद्
यस्मात्तस्माच्चारणमुच्यते पीठपूजाविधाया यत्तत्रावास
हरियजेत् सर्वोपचारान्कृत्वा ते षडङ्गावतिमर्चयेत्
रुक्मिणीसप्तभामां च दत्तवामे प्रपूजयेत् वासुदेवं संक
षणं प्रयुञ्ज्वानिरुद्धकं कालिदीनाग्रजिताख्यासुशी
लाचसनन्दका अक्षजालसृणां चैव रत्नष्टोमहिषीः स्मृताः
कौमोदकीं च जयमेव स देवच देवकी नन्दगोपं यशोदां
च संपूज्य तदनंतरं किंकिणी च तथा भर्तृदामादींश्च
जयेत् दिग्धाशान्स्वदित्त्वं गजानंष्टौ तथा च येत् कुमुदः
कुमुदाख्यश्च पुण्डरीकोऽथ वामनः शंक्रकर्णः सर्वने
त्रः समुखः सप्रतिष्ठितः एककालं द्विकालं त्रिकालं
अदुष्यत्वितः मन्दवित्कृत्समभ्यर्च्य भोगमुक्तेषां भाजनं
गोष्ठे वा शैले शृंगे वा पुण्यारणे नदीतटे प्रासादे स्थापयन् कृ
त्स्नतीर्थकोटीफलं लभेत् कोटिकोटिमहादानात् कोटितीर्थं
परिभ्रमात् तत्फलं लभेत् भक्त्या संप्रतिष्ठाप्य केशवं म
हामंत्रकोटिजापात् यत्फलं लभेत् पुनः ॥

तत्फलं समवाप्नोति संस्थाप्य पुरुषोत्तमं कोटियजे
नयत् पुण्यं पुण्यारण्यनिषेवणात् यत्फलं लभते
मर्त्य-सुख-संस्थाप्य केशवे यावज्जन्म हरेर्नाम ग्रह
णादयत्फलं लभेत् तत्फलं समवाप्नोति संस्थाप्य पु
रुषोत्तमं सूर्यग्रहे कुरुते त्रेगोदाना पुनयत्फलं तत्
फलं लभते भक्त्या संस्थाप्य पुरुषोत्तमं सद्यः सार्गि समा
युक्तः कामः पंचस्रगत्विजः मांसांतेनाथाय वदेन्नमो
हेतोमंत्रैरितः नारदोऽस्ममुनिः प्रोक्तस्त्रयोऽनुष्टु
भाहृतं गोपवल्लभः श्रीकृष्णो देवता परिकीर्तिता पं
चांगानि मनोरस्यं चावकाशानि कल्पयेत् ध्यायेत् हृत्दाव
ने कृष्णं गोपशिषुगणा हतं हस्ताभ्यां वेणुं गं वश्याम
लं विष्णुमोहनं वहरत्नसमावडं किंकिणीहारनूपुरं
एवं ध्यात्वा जपेत्तंत्रं लक्ष्म्या त्रिसमाहितः होमयेत्तदृशां
शेनपायं सैर्मथुरात्विजैः श्रंगे त्ववज्जादिमुं वैरितर्जुत
विधिः स्मृतः य एवं लभते मंत्री श्रीगोपवल्लभं हरिं
सगो गणवैराट्यं सर्वैश्चर्यं सार्वभौमं देहाते भग
वताम प्राप्नुयात् त्रात्रं सशायः उड्डं देत पुनः वितो नातो
मांसद्वयं तथा भीषणा मुखवृत्तेन वीतिहोत्रसमाविता
सर्वाथ सायकः प्रोक्तो नमोऽन्तोऽष्टालो रामनुः कामवीजं
मुखे दद्यात् सर्वाथः संप्रदायकः कुण्डलीणाश्च येम
त्रा गोपालस्य क्वचित् क्वचित् कामवीजं मुखे तेषां दद्यात् स
र्वाथ सिद्धये नारदोऽस्ममुनिः प्रोक्तोऽनुष्टुभ्यदः समीरिते

मो.
ते.
६५

श्रीकृष्णो देवता चास्पसमस्तपुरुषादर्थः पंचागानिम
नारस्यश्रावकोद्यैः प्रकल्पयेत् कलायकुसुमपणामेनी
लेदीवरलोचने नानालंकरसभगं बालं तं पंचहायने द
धुत्पायसंस्तीते कराभ्यां दधतं हरिं नारहारावलीरमं
गोपगोपीगवाहने ध्याचेव परमात्मानं स्तुति स्थितं तं का
रिणं अर्कलं जपेत्संवेदशां पायं सैह नत अथवा पंक
हं तासि उमंत्रो भवेत्सखी दशाक्षरो दिते पीठे तद्विधाने
न पूजयेत् अथवा गेन्द्रवज्रादि पूजा चास्पसमीरिता नव
नीतास्तं हृत्वा सर्वसिद्धीसुरो भवेत् पुत्रातिशयस्य केहं ता
पाटले राजपश्यता अत्राद्यैर्होमतो नित्यं लक्ष्मीस्तस्यारहे
स्थिता पूर्वोक्ततर्पणेनैव सर्वाभीष्टानि साधयेत् इति गो
तमीये पंचविंशोऽध्यायः ॥ कामश्चाष्टस्वगारूढः
सर्गवान्मंत्रनायकः कृष्णेति चत्तरः प्रोक्तः कामपूर्वो गु
णात्तरः कामार्थतश्चतुर्वर्णश्चतुर्वर्गफलप्रदः देवः
कृष्णो नमोऽन्नश्च पंचवर्णो महामनुः स एव कामपूर्व
श्चतस्र उत्तरमनुः स्मृतः एवं जप्त्वा त्रिकालजः शांता तप
मुनीश्वरः असंस्मरणं दिवसार्वज्ञं कवितो वरा ल
भते नात्र सन्देहः सत्यं सत्यं हि महत्तुः कृष्णो विद्वको
देऽनौ कामाद्यश्चाष्टवर्णकः श्रायते कामवीजश्चेन्न
वात्तरमनुर्मतः सुप्रसन्नात्मनेवा हि वल्लभा सप्तव
र्णकः कामवीजं धरावीजं पुनः कामं समुदरेत् ॥ ॥
॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

श्यामलोगपदेदेऽनेनमोऽन्तोऽयेदशातरः शिवोऽ
नोवालवपुषे कृष्णायामोमनुर्मतः देऽनंवालवपुः
कामः कृष्णे देऽतः शिवोऽन्तकः कृष्णयेतिस्वरद्वन्द्व
मध्येपंवातरोऽपरः एकादशातरोमंत्रोभजतावांछि
तार्थदः गोपालायाप्रिजायाभ्यासउत्तर-उदाहृतः यस्य
संस्मरणदेवकिमलभंजगत्रये एतेषांमनुवर्षाणां
नारदोमुनि-रीरितः उक्तंछन्दस्तुगायत्रीवालकृष्ण
अदेवतासुदीर्घभाजाकामेनसुउंगानिसमावरेत्
नीलपद्मसमानातंवालंश्यामलविग्रहं नानारत्नस
मावडाविविज्ञाभरणान्वितं रक्तपद्मसमासीनेदधु
त्येषापसंवरे दधंतकरपद्माभ्यांगोपालशिषुसंवर्त
एवंविचितप्रजफेल्हमेकंयथाविधि अनेजहया
द्विधिवदशांशोश्रीफलैर्नवेः दशातरोदितेपीठेवि
धिनापूजयेदुरिं सउगाहतिरायास्याद्वितीयादिगयी
चरेः तृतीयाप्रहरेरुक्तासमर्घ्यासर्वकामदा अयुते
विल्वपत्रैस्तुहवनाल्लभतेनरः तेजोवीजंतथाको
तिलत्नीसर्वानिशाधिनी रक्तपद्मायुतेहोमाद्राजान
श्चास्यकिंकराः विल्वपत्रैस्तथाहुत्वालभेद्राजमकंदकं
एतेषांमनुवर्षाणांपकंयोभजतेसधीः इहभुक्ताव
रानभोगान्देहोतेतत्पदेवजेत् अथापवेमनुवरंवसे
सर्वसमृद्धिदे स्मरणादयस्यमंत्रो-वागीशसमन्ताच्च
जेत् देवानामीश्वरः शक्रोऽधनदोधननायकः स्मरणाद

मे.
ने.
६६

स्वमंत्रस्य किं न सिध्यति भूतले वाग्भवं कामवीजं च मा
या लक्ष्मीमनेतरं दशावर्णमनुवरं च तद्देशाक्षरो मनुः
वाग्भवा यो यथा वा ये मंत्री वा कपति स त्रिभः वेद-वे
दांत-वेदो ग-सिद्धांतमति-रुज्ज्वलः अमृतस्य तदनीर्वा
चः कविता सर्वजित्परी सर्ववाङ्मयवेत्ता च सर्वज्ञा जा
यतेऽविरात संविदा ये यदा मंत्रं साधको यदिवाम्भं स त
अविरात सर्वसिद्धीना-मधीयो-जायते सुधीः राजानो-
वश्यते यो निसामात्यैः सपरिच्छेदैः देवाः सर्वे नमस्यते
किंपरः कथ्यते परं श्रीवीजा ये यदा जप्त्वा ह्यभक्तिनामं
उनायकं अलभ्य गारमातस्य मन्दिरे सम्यदा वहानस्य
वंशे स्थिरालक्ष्मीया वदा हूतं संप्रव कामपूर्वो यदा मं
त्रो जप्यते साधको तमेः त्रैलोक्यवशातामेति मनोवाक्
कायकर्मभिः स्त्रीणां कर्तव्यं सदृशो दर्शनादेव मोहक
त च मतकारकरो-लोके जीवेदृष्यं शतं सखी अर्धित्र
ल्लास्य मंत्रस्य गायत्री च्छुत्-ईरितं देवता सर्वजगतां
मोहनः क्लृप्त ईरितः पंचांगानि मनोरस्य आचक्रायेः
प्रकल्पयेत् स्तुतिं संहारस्थितिभिर्दशावर्णान् करेन्य
सेत् तारं संप्रदितान् कृतानामो मध्यगतात्मने दशा
र्णां गत्या संदेशं दशावर्णविनिर्दिशेत् केशवादितया
तत्तद्देशात् तत्क्रमेण क्रमात् अष्टादिमासमापाद्य
उपगमा समाचरेत् कामांतरं परं वीजे स्वाहा प्रकृतिरी
श्वरी केवले चित्परा शक्तिर्मन्त्राधिष्ठाते देवता ध्याये

हृन्दावनेरम्पेकावतीभूमिमध्यगे नानापुष्पलताकी
र्णवृत्तसौष्ठवमण्डिते कल्याणवीजलेसम्पकश्रीमन्मा
णिक्यमाणपेदेवकिन्नरगन्धर्वमुनिभिःपरिषेविते ना
रदाद्यैर्मुनिश्रेष्ठैःस्तुतिभिःसमुपस्थिते रत्नसिंहासने
ध्यायेत्प्रासीनेकमलोपरि सजलजलदण्डममरकप
द्मदलेक्षणं रक्तपद्मनिभं पादं पणिभ्यां परिमण्डितं
नवरत्नसमावृतं भूषणैःपरिभूषितं वेणुधर्मतेपा
णिभ्यां जीताम्बरयुगावृतं आरक्तवत्सिंहीमत्कौल
भोज्ञासिताम्बरेतारहरावलीरम्पं श्रीवत्सोक्तितव
त्सं रोचनातिलकशोभेकुण्डलध्रुमरायितं कन्दर्प
वापसदृशविल्लीमणिविराजितं अनेकरत्नसम्बद्धं
रत्नपुरकुण्डले वह्निर्वह्निहस्तोत्तरे संसर्वांगं सर्ववेदि
भिः उपासितं मुनिगणैरुपतिष्ठेद्विं सदापवेध्याता
मनुवरं दशलक्षं व्रते स्थितैः दशाक्षरविधानेन जपात्
सिद्धो भवेत्तनुः सिद्धेनानेन मनुना सर्वाभीष्टानि साध
येत् दशाक्षरोदिते पीठे तद्विधानेन पूजयेत् अष्टुतं जह्नु
त्तं श्रीकुसुमे व्रत्तं व्रतजैः महाकविर्महाप्राज्ञो भवेत्तं
श्रीनमोऽशयः मालतीकुसुमे हृत्वा वाकसिद्धिमत्तलाल
भेत् तगैरेः लीरसिक्तैश्च होमात् सर्वजन्तुव्रजेत् वकुल
प्रसवैर्होमास्त्रियमाप्नोति ईशिता भक्ष्यभोज्यादिहोमन
समृद्धिमत्तलालभेत् केवलं व्रतहोमेन व्रततेजः प्रजा
यते श्रीफलस्य देलैर्हृत्वा राजपमाप्नोत्ययत्नतः तत्फ

गो.
ते.
१०

लैर्मंत्रसिद्धिः स्याद्दूर्वाभिगणुषेहनेत् तर्पणेपूर्वविहि
तेकृतासर्वप्रसादयेत् दशाक्षरोदितेसर्वप्रयोगमनुना
वरेत् इति श्रीगौतमीयेषु उविशोऽध्यायः अथापरेप्र
वक्ष्यामिमेवंसर्वाथसाधने कृत्स्नित्युत्तरंमेवंमध्यस्थं
कामबीजयोः सद्यःफलप्रदंमेवंकथितंभक्तितत्त्वव श्र
ष्टावधानतःशक्रःसुरेशानमवाप्तवान् ऋषिर्ब्रह्मास्यमे
वस्यगायत्रीच्छन्दैरिते देवताजगतामादिर्भुनिभिःकृत्स्
नैरितः दीर्घषट्केनकामेनषडंगविधिनाचरेत् एवमेव
विधिंकृतामेवध्यायेदद्याद्युतं कलायकुसुमप्रणामेदुत
हेमनिभंभुवापारिजातवनेरत्नसिंहासनोपरिस्थितं
देहोत्पत्त्यप्रभाभिश्चभासयंतंदिगंतं शिशुवेशधरेदेव
वासदेवंजगत्सयं नातालंकारसुभगंगोपीभिःपरिवी
लितं कल्पवृक्षविनिष्कान्तेरत्नौघैःपरिसिंचितं तारहारा
वलीरम्यपीताम्बरयुगावृतं चतुर्लतेजपेत्तेवंचतस्यः
साधकोत्तमः दशांशंजह्यादेतश्रीफलैःसर्वसिद्धये श्र
ष्टुच्छेदासुजेदेवमावाप्तपरिपूजयेत् श्रष्टुषट्कावृतेवा
नेपूजयेद्दिग्धीश्वरान् तदस्नाण्णपिवांतेचसपथ्यैषास
मीरिता नवनीतासमेहृत्वाश्रियमाप्नोत्यतिदिताम् श्री
फलायुतेहोमेनराग्यामिर्मंत्रिणोभवेत् धान्यसमे
जंरीहृत्वाधनवान्जायतेऽचिरात् अन्नवान्पुष्प
होमेनहृतहोमास्त्रियेलभेत् :: :: ::
:: :: :: :: :: :: :: :: :: ::

यः एनेभजते मंत्रं जप होमादितत्परः स तु सम्यक्प्रि
यं लब्ध्वा देहांते तत्पदे व्रजेत् ॥ चतुर्माणि मण्यो व
त्ये मंत्रराजं स उल्लंभे यत्तज्ज्ञानात्मनयः सर्वभृगुसैलो
क्यदर्शिनः चतुर्वर्णस्य मंत्रस्य कामाधोवर्तिनो गतः श्र
येण शिखामणिः प्रोक्तस्त्रैलोक्यदर्शनक्षमः नारदोऽस्य ऋ
षिः प्रोक्तो विराट्छन्द उदाहृतं श्रीकृष्णो देवतावास्य
मुनिभिः परिकीर्तितः षड्दीर्घपुक्तकामेन वीजेनाग
क्रियामता मंत्रसंघटिते कृत्वा वर्णन्यासे पुटितं कृत्वा
वर्णन्यासे तथा चरेत् दशातत्रंततोत्पस्य करंगम्यासमे
ततः हृत्वा वनगतं ध्यायेत् कल्पकोट्यानमध्वगं दोला
यमाने गोपीभिः सवर्णदोलिकागते सूर्यायुतसमाभा
से लसत्सकरकुण्डले नानारत्नपरिभ्राजत्रानालंका
रमणिते पंचवर्षावधिवाले कुंतलोत्प्लासि सन्मुखं
हसतो दारकां तावभासयंतं दिगंतरं इति ध्यात्वा च त
स्त्रैलं जपेत्तनुशिखामणिं तदंशं शानजुह्यात्तपला
शैरप्यवास्तुजेः श्रुगेद्वज्रावृत्तीभिः स्त्रीभिः पूजनमीरि
तं ब्रह्म हस्तोत्पस्य सुसंभृते दशतमादरात् त्रिकालज्ञो
भवेत्तन्मन्त्री न वनीत हतादपि श्रीफलस्य फलैर्होमा
दाज्यप्राप्तिर्यकं टकं लक्ष्मीपुष्पं हतान्मन्त्री चैव लक्ष्मी
मवाप्नुयात् मूलत्रिकोणमध्यात्तं ज्ञातीरूपे विचिंतय
न् लक्ष्मणात्मनो रस्य त्रिकालज्ञो भवेद्भुवं करस्याम
लकन्यायाद्विष्णुं हतं वपश्यति हृदि स्थितं जपानां च स

गो-
ने-
७१

र्वपश्यतिबुलषा रविवारेः सत्यमूलेशानमष्टोत्तरं जपे
त् एवंचनियतं कृत्वा श्रियतेनापस्तुतः वसस्तत्रल
तजपात्सर्वलोजायतेः विरात् इति श्रीगौतमीये सप्तविं
शतितमोऽध्यायः गौतम उवाच एकान्तरं मनुवरं
विसृज्यैलोक्यमोहनं श्रवणायदियोग्योऽस्मिन्नेव हित
तत्त्वतः नारद उवाच समस्तकृत्स्नमंत्राणां मुदी
पनकरं परं केवलेतत्प्रयत्नेन कथयामि मुने शृणु
कामांतरं धरासंस्थं शान्तिविन्दुविभूषितं त्रैलोक्यमोहनं
विसृज्य कथितं तव यत्नतः श्रानन्दनारदश्चास्य ऋषिच्छले
विशुद्धिं त्रैलोक्यमोहनः प्रोक्तो देवता विसृज्य यः सर्वं
सुकृत्समं तेषु मेवोऽयं मेव नायकः सृष्टिस्थितिदशतमे
मातृकामनुसंपुटोऽष्टदीर्घभाजावीजेन न्यासं करोग्रयो
रपि मूर्द्धिणभाले हृदि गुह्ये पादयोश्च यथाक्रमं पंचवा
णस्य वीजानि न्यस्य ध्यायेदथायुतं शान्तौरेफसमायुक्तौ
अनेत शान्तिभूषितौ विन्दुनादसमायुक्तौ वीजौ त्रैलो
क्यमोहनौ कामवीजंततः पञ्चजलंधरासमन्वितं पं
चनस्वरसंयुक्तं विन्दुनादसमन्वितं वीजात्येतानि चो
ते च चन्द्रः सर्गसमन्वितः शोधनमोहनसन्दीपन
तापनात्मा दनादय नानामनुरूपफलदानं पवारणमनुर
प्पसौ भंगविदुमसंकाशसर्वतेजोमये वपुः किरीटिने कु
ण्डलिने केयूरवलयावितं मुक्तालीरत्नसमन्वितलाकोटि
युगावितं नानालंकारसभगं पीताम्बरयुगावृतम्

गरुडोपरिसम्बधरत्नपेकजमध्यगम् उत्तमहेम
संकाशोलंसीगमोरुसंस्थिता सर्वालंकारसुभगा
सुक्लवासयुगान्विता सकामालीलयादेवमोदय
तीपुनःपुनः शोखचक्रगदापद्मपाशाकुशधनुः
शरान् धारयंतं जगन्नाथं रत्नपद्मरुणेतणं ल
ंसीपद्मकरां वामेदक्षिणालिंगिते पतिं संस्थितां वि
नयेत्तं श्रीमोहिनीविस्मयमातरं एवं ध्यात्वा जगन्नाथं
विंशत्यक्षरपीठके समावासाय जेतं श्रीउपचारैरेश
वतः आसक्रमणविधिवद्गन्धपुष्पादिभिर्यजेत्
लंसीलहामतः पूज्या श्रीवैजेन विधानवित् को
स्तुभंगलदशोचकिरीटकुण्डलद्वयं श्रीवत्सवंतः
देशचवनमालागलोपरि सर्वतैजामयायेति कि
रीटाय नमः-इत्यथ नाममंत्रेण विधिवत् कोस्तभा
दीन् समर्चयेत् लयांगमेवमभ्यर्च्य भोगांग-मण्य
जयेत् पद्मात्ममये संपूज्य कुर्वेत्स्तुतिमादरात् के
शेषेषु च उगानि कोणमप्येव दत्तु च अग्रादिदलमू
ले च वाणानि पुरतो विभोः पुर-आदिदलाग्रेषु प्रद
क्षिण क्रमादयजेत् लंसी सरस्वती चैव रतिं प्रीतिम
नंतरं कीर्ति-कोति-तुष्टि-पुष्टि-सुखास्वादि कारय
तः वहिरिन्द्रादयः पूर्वास्तदस्त्राणि चतुर्द्विः एवं यः
पूजयेत्तं श्रीभक्त्या श्रीपुरुषोत्तमं करप्रवेताः सर्वा
यास्तुत्यान्ते तत्पदं जेतु रविलसं जेयन्ते जहया

गो-
ते-
७२

नदशाशतः अमृतत्रयसिक्तेन पायसेन विधानवित्
अथवारविसहस्रं तु हनेनावचतर्पणं रक्तपद्माशुतं
हन्तात्रैलोक्यवशमानयेत् केवलं हतहोमेन जीवे
दुर्घशान्तं सखी पलाशालतहोमेन भवेत् वाकपतिस
त्रिभः व्रतस्थः कोटिजपिन केवलं लभते भुवे दशा
ष्टादशवर्णात्कर्मचानेन साथयेत् अनेन सदृशो मे
त्रः कृत्स्नमेवैण विद्यते असौ समस्तमेवाणं जीवने कथि
तमुने निर्विघ्नाये च मेवैव शक्तिहीनाश्च कुठिताः अ
रिपक्षस्थिता ये च केवला वर्णरूपिणः एतदाद्येन म
मेन जीवन्ति च पुनर्जिव हृषीकेशपदे उन्नतमोक्षः
कामपूर्वकः अष्टाक्षरमनुः प्रोक्तः समस्तपुरुषार्थदः
ऋषिच्छन्दो देवतानि पूजाप्रयोगकर्म च एकाक्षरवि
स्रवत् सर्वकुर्यात् सर्वार्थसिद्धये त्रैलोक्यमोहनेन
काविमहेतुदनेन तरे कामदेवाय धीमहितत्रो विस्रः
प्रचोदयात् कथिता विस्रगायत्री समस्तजनैरंजिनी
कामादिजपमात्रेण त्रैलोक्यवशकारिणी सर्वपापप्र
शमनी सर्वापत्परिमोचनी मंत्रसिद्धिकरी पुंसां प्राय
श्चितविशोधनी इति श्रीगोतमोद्यः शाविशोऽध्यायः
अथापरं मंत्रवरे वक्ष्ये सर्वसमृद्धिदं यमुपास्य
सुराणां तपालको भूच्छतक्रतुः सद्यः शौरच्छातजो
तौ क्रमेण सहसं पुताः शान्तिविन्दुसमारूढाः प्रोक्तवीज
चतुष्टयं जयकृत्सं द्विधा प्रोक्तानि तानि क्रीडां संपात्ते

ततः प्रमुदितचेतसे नित्यप्रियाय प्रोक्ता वै क्लृप्तं देः
नेततः प्रोक्ता कामोतेदशावर्णकः वाकशक्तिः कम
लावीजैः संप्रदो मंत्रनायकः सर्वेषां क्लृप्तमंत्राणाम
यमंत्रः शिखामणिः धर्माय कामोताणामालये स
प्रदायतः संप्रदायविहीनाये मंत्रास्ते निष्कलामताः
श्रानन्दनारदऋषिः विराट्कृत्तुर्दीरितं श्रीकृष्णे दे
वताचास्यभक्तिमुक्तिफलप्रदः पञ्चषट्केन मतिमा
नुवीजाद्येनोगकल्पने पूर्ववत्प्रासजाले हि कृत्वा क
रोगशोथने ततश्च विविधप्रासमात्रकामनुसंप्रदो
ऋषिच्छन्दो देवतानि मूर्डिणमुत्तिष्ठदित्यसेत् था
येत्प्रितमति मंत्रीवराचरगुरुं हरिं तीराभ्यो निधि
मध्यस्थकनकाचलमध्यतः थायेत्स्वर्णमयी भूमि
तन्मध्यो रत्नमण्यं अनेकयोजनमितं विल्लीणं वह
योजने नानारत्नमयसुभमुत्कादाम विराजितं ल
सत्फेणमयेवै सैश्चन्द्रातपविविचितं ह्रस्वकारण
वाकीर्णं पंकजोत्पलशालिभिः मण्डितं दीर्घिका
शते महावाटीपरिस्कृतं स्वर्णप्राकारविक्रते रत्नतो
रणविविते तत्र रत्नासने रम्ये संस्थिते परमेश्वरं रु
क्मिणीभीष्मकसुते पार्श्वे धृतवामे नानालंकार
सुभगे वीक्षितं पर्यामुदा कालिन्दोऋत्ततनये पृष्ठतो
धृतवर्हके महामेघप्रभं श्यामपद्मपत्रारुणे तणं पी
ताम्बरलसञ्जीवन्मञ्जीवत्सकोत्सभात्तिते नानालंका

गो.
ने.
३३

सुभगंतारहारविगजितं दीप्तरत्नकिरीटं च स्फुरन्म
करकुण्डलं गोरोचनालङ्कासतिलकं नीलकुंतलं
नारदाद्यैर्मृत्तिगणैराहतं स्निग्धलोकेनैः हृष्टपुष्टज
नाकीर्णैर्नगरैर्वह्विस्तरैः सौधैर्गदैः समुत्कीर्णप
ताकैः परिमण्डितैः ब्रह्मतत्रियविदंष्ट्रैराकीर्णैरथ
पुंक्तिभिः रथपुंक्तिहीनपवरैः सर्वत्र परिमण्डितैः ब्रह्म
तत्रियविदंष्ट्रैर्भवनेः पर्वतोपमैः कामिनीभिः सम
व्याभिः सर्वत्र परिमण्डितैः नानाविविधविशेषैश्च परिमण्डिता
भिः समलितैः पर्वथात्मा मुनिश्रेष्ठललमेकं जपेत्सु
वेलेः फलैस्त्रिमयैः कैः जह्यात्तदनंतरं तर्पयेत्तदृशां
शोभनं त्रयोविप्रसुखकान् रत्नाभिषेकागोपालपीठदेवं
प्रहजयेत् षडंगावतिवासे तमहिषीः पत्रगाः यजेत् रु
क्मिण्यश्वा महारत्नभूषिताः प्रकृतयः शुभाः तद्वहिरिद
वज्राद्याजापयिषाः सवाहनाः एवमभ्यर्चने कृत्वा सिध
मंत्रोद्दिजोत्तमः प्रयोगान्साधयेद्यस्तु कर्त्ता रत्नाचसर्व
तः श्रीपुष्पैर्ललमात्रेण होमाद्भूमिपुरन्दरः पालाशैर्लल
होमेन वागीशसमतां व्रजेत् ह्यपरिक्लृप्तकुसुमैर्जगत्त्र
जनकारकः केनलं हतहोमेन जीवेद्वर्षशतं सुखी अत्र
होमेन धनवान्पुमान् दुग्धहोमतः कारस्करफलेर्हो
माच्छतः शृङ्गाटयेत्तत्तणात् मरीचहोमात्सतिमान्मार
येद्विपुमात्मनः पुण्डरीकायुतं हृत्तामुच्यते सर्वपातकैः
श्रुत्वतमात्रहोमेन राजैश्चर्यमवाप्नुयात् आत्मानं कंसम

धनेरिपुंकेसात्मकेस्मरन् दक्षिणाभिमुखोभूतादश
 साहस्रजापतः कुडाशयस्तथामेत्रीमलिनोमारयेदि
 पुं अथमृतासनेनितंशक्रवेवस्तानिधिः अथमंत्रा
 नतत्कश्चिन्नास्त्ववभुवनत्रये नशास्त्रमारणकर्मसंय
 तः स्यादेतदेवमेतोन्नतन् ब्रह्मास्त्रमादायशाशाकादौ
 नमस्मरेत् यदि कुर्यात्प्रमादेन पशुस्थानेषु संभवेत्
 यदि कुर्यात्प्रमादेन पशुस्थानेषु संभवेत् पापिनेहे
 कायापिशादायजनतापिने आत्मावितेगृहहेतवः कलश
 द्वापहारिणे अभिचारेणाभिवरेत्तदादोषोर्नलिप्यते
 उष्टानादमर्नशास्त्रकश्चित्तं त्रयिगोतम अजः स्वयं प्र
 जायेतेतत्पथानां विनिग्रहे ललमेकं जपेत्सं प्राय
 क्षितायदेशिकः तेन पापैर्विमुक्तोऽसौ भवेत्कल्पा
 णसंयुतः साध्यं संकल्पकृत्पावसाधकं भोक्तुमिच्छति
 तेनात्मानं सदा रक्षेत्तत्कर्मनातेन देशिकः मृतं ज्ञेयं वा
 प्रजपेत्सत्रादौ गुरुवक्त्रतः सर्वत्र कर्मसु सदा गुरुव
 द्दिकारणं गुरोर्नुत्तामादाय सर्वकर्मणि साधयेत्
 तिगोतमो येवन त्रिंशोऽध्यायः ॥ अथ अष्टाप्रव
 त्समिमेव श्रीपुरुषोत्तमं यज्ञज्ञानात्साधकवरो भोग
 मुत्पेयाश्च भाजने समस्तसिद्धिं संयुक्तौ जीवन्मुक्तौ मही
 चरेत् देहांते केवलं धामयाति तत्परमं पदं सर्वेषु क
 ल्पमंत्रेषु श्रेष्ठः श्रीपुरुषोत्तमः भुक्तिमुक्तिकरः साक्षात्
 स्मरणादेवैवन्देवा प्रणवेमारवीजचरमांतेतमः इत्यथ

गो.
ते.
७४

७५
पुरुषोत्तमपदं वोक्ता तथा प्रहतरूपितः ततो लक्ष्मी
निवासो ते सकलो ते जगत्तथा लोभणेति पदं वोक्ता स
माहितमना भवेत् सर्वस्वीहृदयोपेता विदारणपदं त
था उक्ता ततस्ति भुवनमदोत्मादकरं तथा सुरासुराते
मनुजसुहृदी जनवल्लभा मनसितापयहृदं दीपयद्दि
तयेततः शोषायद्दितये भूयो मारयद्दितये परं स्तम्भ
यद्दितये पञ्चात्मो हयद्दितये पुनः शवयद्दितये पञ्चा
त्त्वङ्गेन तदनंतरं सर्ववाणेष्णिभिर्गुणैः पाशैः नेति
पदं ततः कटहृदयो ते चोक्तेन ता उयद्दितये पुनः
तरुशब्दहृदयमथो के किं तिष्ठसि पदं पुनः तावत्तथा
वत्पदं स्थाते समाहितमनेतरं ततो मे सिद्धिगभाष
भवत्ते च ठहृदये जैमिनिर्मै निराख्यातस्तु तदस्मा मि
तमीरिते समस्तजगतामादिदेवता पुरुषोत्तमः पु
रुषोत्तमशब्दो ते वदेति भुवने पुनः मदोत्मादकरं ते
हृदहृदये सकले ततः जगत्लोभाणशब्दो ते लक्ष्मीद
यितुं हृषीवः मन्मथोत्तमसंयुक्तमंगजे कामदायि
नी हृषीवा परमोपेतसुभगात्तरसंयुते सर्वसौभा
ग्यकरं हृकवचं परिकीर्तितं मनोसि हृद्युगमातेदार
यद्दितये च मे वशमानय हृनेत्रे ताराभ्यां घटनमोऽ
ल्लिकाः श्रृंगमंत्राः समुद्दिष्टानेत्रां तास्तत्रेवेदिभिः त्रै
लोकामोहनो ते च हृषीकेश पदं ततः पञ्चादप्रति
रूपादिमन्मथानंतरं पुनः :: :: ।

सर्वादिस्वीपदं चोक्ता हृदया कर्मणो ततः आगच्छाग
च्छमेत्रोऽयं ताराद्येन समन्वितं अनेन मनुना कृताया
पकस्य च वाह्येषु अष्टविधानि मंत्राणि मेत्रैः सार्द्धमिति
तयेत् तारागमो निधिमध्यस्थे निरंतरं सरदुमे उद्य
दकेन्दुकिरणं हरीकृतमनोहरं देवसमा लोकहृतम्
त्यहर्हिवह्नेकदम्बकं उत्फल्लुकसमामोदप्रहृषादे
गसंकुलं कूजत्कोकिलसंचनवाचालितदिंगत
रं नानाकुसुमसौरभ्यवाहिगन्धर्वहोचितं कल्पव
ल्लीनिकुंजेषु क्रीडत्सिद्धकदम्बकं देवगन्धर्वनारी
भिर्गायेतीभिरलंकृतं अनेकदीर्घिकापुष्पैः उद्याने स
महाद्वते तस्ममध्यमणिमये मण्डपे तोरणे चिते ऋ
तुभिः षडभिरनिशंसे वितस्ममहोजसः सरदुमस्य मू
लस्थे महोसिंहासने शुभे रत्नारविन्दमध्यस्थे गरुडो
परिसंस्थितं ध्यायेद्दल्लभया सार्द्धं जगन्नाथं जगन्म
ये देवश्रीपुरुषोत्तमं कमलयात्रां कस्यया पकजं वि
भ्रम्यापरिणतमस्तुजरुचा तस्या निरुडे तं ध्यायेच्च
तसि शोखपद्ममुषलांश्चापारिवर्तुगान् गदो हस्तैरेक
शमुद्वहेत्तमरुणं सगरविन्दानने एवं ध्यात्वा श्रियः
कोत्ते मने ललतचतुष्टये जपेद्दशीविधाया यज्जाम
डेन्दुसन्निभं नृहया देसवेवहो पुष्पेर्जाती समुद्रवैः
पुष्पैर्यवैश्चक्रमुखिब्राह्मणानपि भोजयेत् अर्चयि
ष्यन् जगन्नाथं गायत्र्या परिशोधितं आत्मानं यागव

मो-
ते-
३५

स्तुतियागभूमिचदेशिकः त्रैलोक्यमोहनायेतिवि
महेपदमीरयेत् समायधीमहि पश्चात्तत्रो विस्रः प्र
चोदयात् गायत्रीया समाख्याता वैस्ववी सर्व सिद्धिदा
प्राक्प्रोक्तवैस्ववेपीठे कल्पयेदासनंततः पतिराजा
यवद्वन्द्वमस्य मंत्रः प्रकीर्तितः संकल्पितायां मूलेन
मूर्तेर्देवमनस्यधीः आवाप्तमनुनामं त्रीव्यापकेन स
मर्चयेत् भृगुर्वीतयुते सेतुवीजे देव्याः प्रकीर्तितं क
र्णिकाया यजेदादौ विधानेनांगदेवताः दलमूलेषु
सृजयेत्तस्यायाभूतवामराः मुक्ताहारलसतकांतय
याधरभरालसाः जवाकुसुमसंकाशामदविभ्रमम
त्यराः ह्रस्वत्रयस्त्रीवसंगरहितस्वरशोभिते देवीवी
जे क्रमादासां मंत्रमाहर्मनीषिणः दलाग्रेषु यजेत्
विशोर्गे चक्रमसिंगदो अंकुशमुषलपाशमेतामसा
णि शोर्गिणः स्वमुद्राभिः स्वममुभिः कथ्यंते मनवः क
मात् आघोजलचरायां ते दृढं मुनिरीरितः शोर्गी
यशः शवायां ते स्वाहांते परमामनुः सुदर्शनमहाव
के जायां ते स्यादहहये सर्वउष्टानंततः पश्चात् कुरु
च्छिभिः पुंगंष्टक विदारयपदद्वन्द्वं परमेशानग्रसग्रसम
तयत्रासद्वयद्वन्द्वं प्रत्येकं रत्नफटद्वयं चक्रायनमश्मेष
तृतीयो मंत्रैरितः एवंगतीत्यापदांते स्यात्प्रत्येकम
स्वफटद्वयं चक्रायनमश्मेषाद्वितीयो मनुरीरितः ए
वंगतीत्यापदांते छिभिः पुंगंष्टक चतुर्थो मनुः
प्रोक्तः कोमोदकी महामते सर्वा संगतकपदं प्रसीदपुगवर्मफट

स्वाहातोऽयं मनुः प्रोक्तः सद्भिः को मोदकी परः श्रेष्ठः
नेकद्वयं येषां यं मनुरीरितः सत्त्वर्तकाले मूषला
पाथ्ययद्वितयं पुनः हृफट्टिठो तो मंत्रोऽयं सत्त्वमः परि
कीर्तितः पाशवद्वयं येषां साकर्षणपदद्वयं वह्निजा
यावधिः सद्भिः श्रेष्ठो मनुरीरितः लोकेशान् पूजयेत्
पश्चादस्त्रायै राघुयैः सह इत्यमभ्यर्चयेत् त्रिसंयथावत्
पुरुषोत्तमं श्रामोति महती लंसी सौभाग्यमतलं यशः
श्रापुगोपमत्यानि मनोऽभीष्टानि विन्दति हयारिकुस
भेदे वमर्चयित्वा मथाविधि शशिप्रसन्नैर्ज्जह्यादष्टौ
नरसहस्रकं मासमात्रेण वशागास्तस्य सः सकलान्
पाः हृत्वा विल्वफलैः पत्रैः श्रियं विन्देदनिन्दितं प्रफले
ररुनाम्भोजैस्तमिव लभते नरः हृत्वा श्रामोति सतीते ल
सहस्रं वसुसत्तकं सभगे जायते सम्पत् सर्वेषां नात्र
संशयः विधानेनामुना मंत्री महारागात् प्रमुच्यते अ
श्वत्थसमिधा होमः पराकृतयना परः श्रामोत्कडवा
होमेन मुच्यते मृत्युतो भयात् यस्य नाम पुत्रं मंत्रं जपे
दपुत्रं सत्त्वया सभवेदा सवत्तस्य नात्र कार्या विचारणा
वह्ना किमिहोक्तं न मनुना साधकोत्तमः साधयेत् स
कलान् कामान् सात्ता द्विस्तु शिवा परान् अथ मंत्रं प्रव
त्स्यामि दृष्ट्वा दृष्ट्वा फलप्रदं पूर्वोत्तरं भुवं भीता सूत्रं न वने
यमेतं जायते तत्र कोष्ठे च तस्यै प्रभेदतः ईशाना
द्राक्ष्यं स्याददात्तसाक्षात्पुकोणगे विलिखेत् मंत्रवर्णानि

70

[illegible]

अष्टांगयोगभ्यसनभोगेच्छापरिवर्तने सर्वभूतेष्व
 नुकम्पासर्वज्ञादिगुणोदयः इत्यादिगुणसम्पत्तिः मथ
 सिद्धेस्तल्लक्षणं व्यातिर्भूषणवाहादिलभः सुचिरजी
 वने तृपाणामंगनानां च वातसत्यलोकवश्यता मूढै
 श्वर्यं यन्नित्वे च पुत्रदारादिसम्पदः अधमाः सिद्धयः प्रा
 कां मेत्री प्रथमभूमिकाः सिद्धमेव त्रयः साक्षात्सशिवो
 नात्र संशयः सिद्धलक्षणमित्युक्तं तदुपायमिहोच्यते
 पितृमातृविशुद्धाये शुद्धाचारजितेन्द्रियाः संप्रदायेनो
 पदिष्टास्तेषां सिद्धिर्दुर्लभा भवेत् मलिनामलसंछन्नाः
 पापिनस्तृणाशयाः देवार्चनादिविशुद्धा गुरवे शठ
 वृत्तयः तेषां कृतस्तेन सिध्यन्ति मंत्रजपहृत्वादिभिः
 ये मंत्रमलसंछन्ना केवलावर्णरूपिणः निजीर्वाः सत
 हीना ये कुंठिताश्चतिरस्कृताः श्रियते स्थिता ये च पा
 पादिगणसंयुताः ये मंत्राश्च विधिप्राप्ता ये च सिद्धा तव
 र्जिताः इत्यादि दोषदृष्टाश्च सिद्धिदानाल्पयोगतः पशुभा
 वे स्थिता मंत्राः केवलावर्णरूपिणः सौषुम्नधस्तुचरिताः
 प्रभुत्वे प्राप्नुवन्ते तेषां मित्रमेऽप्योयेतदुपायं तद्वानय
 संस्कारादथ कल्पते येन मंत्रस्य सिद्धयः स्वल्पयोगेन वि
 धिवत्ताश्च वक्ष्यामि तत्त्वतः जनने जीवने पश्चात्ताडने वा
 ने तथा अष्टाभिषेको विमलीकरणप्रायने पुनः तर्प
 णं दीपने गोमिदंशोता मंत्रसंस्क्रियाः स्वर्णादिपात्रे संलि
 त्वा मातृकायेऽमुत्तमं काशीरचन्दनेनाथ भस्मना वाथ

गो.
ते.
३१

सब्रत काशीरंशक्ति संस्कारे च तदने वैस्त्रवे मनो शैवेभ
स्मसमाख्याते मातृकाये तलेवने मंत्राणां मातृका मया
उदासीजनने स्मृतं यत्किंक्रमेण विधिना मुनिभिस्तत्रति
अथैः प्रणवांतरितान् कृता मंत्रवर्णान् जपेत्सुधीः प्र
त्येकं शतवारं तज्जीवने तदुदाहृतं मंत्रवर्णान् समालि
ख्यता उपेक्ष्य तन्मा म्भसा प्रत्येकं वायुबीजेन पूर्ववत्ताडने
मते भस्मना कुसुमेनाथ च तदनेनाथ वा पुनः शैवादिनां
उभेदेनैवां कृत्वा त्रयेषु भेदं विलिख्य मंत्रपिण्डं त्रयं सूनैः
करवीरजैः तन्मंत्रवर्णं सखा कैर्हृत्पाद्रे फेण बोधने त
जन्मोक्ता कविधिना शुभिषेकः प्रकीर्तितः शुश्रूष्य पल्ल
वैः सिंचेत्केशी मंत्राणां सखाया सविममनसा मंत्रं सुषु
म्ना मूलमध्यतः शोतिर्मन्त्रेण विधिवद्देहं लत्रयं पतिः
तारं व्यामात्रिमरुपुग्दशीते पतिर्मनुर्मतः मार्जने कु
शतोयेन पुष्पतोयेन वा तथा तेन मन्त्रेण विधिवदाप्याय
न विधिः स्मृतः दीपयेत्सर्वं मन्त्राणां योगतस्मात्काम
योः दीप्यमाने च मन्त्रे वगोपयेत्सर्वं सिद्धिदं अपुताश
क्तिं तेषु वैस्त्रवे चेतु मज्जलेः शैवे ह्यनेन उच्यते तर्प
णं सम्यगीरिते पते च कथितास्तु भेदं शैता मंत्रं संस्क्रि
याः यान् कृत्वा सम्यदायेन मन्त्री वां क्षित मश्नुते ॥
अथा मन्त्रं संप्रवक्ष्यामि मन्त्राणां सिद्धिलक्षणं य
त्कृत्वा मनुवित् सम्यक् शुद्धिमाप्नोत्यपत्ततः निर्वी
र्या मनवो ये च ते सुवीजानियोजयेत् :: ::

कामेवाविष्वीजंवाजपनातसिडिदोमनुः अथाम
तसंप्रवक्ष्यामिसिद्युपायेमुनेष्टए स्थानस्यावरदा
मंत्राध्यानस्याश्वफलप्रदाः स्थानध्यानविहीनायेको
दिजापात्फलंनहि अथातोऽतत्प्रवक्ष्यामिमंत्रसिडि
स्तुलक्षणं मातृकापुटितं कृत्वा स्वमंत्रप्रजपेत्सुधीः
वर्णग्रंथात्प्रवक्ष्यामिद्वारलक्षं समाप्यते निश्चितं मंत्र
सिडिः स्यादित्युक्तं तंत्रवेदिभिः अथ संतेपतो वक्ष्ये
रश्मिरणमुत्तमं चन्द्रसूर्यग्रहे चैव शुचिः पूर्वमुपोषि
तः नद्यो समुद्रगामित्यानाभिमात्रजले स्थितः आसा
वधिविभोक्ता तेजपेक्षेत्रं समाहितः होमयेत्तदंशो
नतदंशो नतर्पणं अभिसिंवेदंशो नतदंशो शिष्य
भोजनं इत्येवंपंचकृतेन सिडिमंत्रो भवेत्त्रयः अथ वामू
र्दिगदेशे च गुरुं संचिन्तयामयतः पूर्वाग्रे निवसेत्तं
त्रीमंत्रोक्तं जपमाचरेत् अनेतरं दंशो नतक्रमादोमा
दिके चरेत् एवं कृत्वा सिडिमंत्रो भवेत्तं त्रीनचात्तया
गुरुसंतोषमात्रेण सिडिः स्यादपवर्गदानाजतः सि
ध्यते मंत्री जाह्नतश्च कदाचन नापूजितश्च विधिवत्त्रा
नर्पितो नाभोजितः पंचततमते मंत्रे कालसंख्यान
विद्यते कृते चोक्तजपात् सिडिसेतायां द्विगुणोजपः
द्वापरे त्रिगुणा चैव कलौ संख्याचतुर्गुणा कलसंत्रे
ण देवर्षयुगसंख्यानविद्यते जपहोमतर्पणयोः सि
ध्यते कृतसंख्या सिडिमंत्रतयानात्रयुगसेवापरिश्र

मो.
ने.
७६

७४

मः ३ नि श्री गौतमीये एकत्रिंशोऽध्यायः अथापरं
प्रवक्ष्यामि सिद्धिपायं महादूतं येन सिद्धेन मनुवित्
सृष्टिस्थितं तत्कारकः तत्तत्कर्मानुरूपेण तत्तद्व्यो
गप्रयोजयेत् अथ नादिप्रभेदसंज्ञाणां वक्ष्यतेऽधुना
अथितं संप्रुटं प्रसूतं समस्तं च विदभिर्न तथा चाक्रान्ता
येतं गर्भस्य सर्वतो ह्यते तथा सुक्तिविदं च विदं प्र
थितं तथा इमेकादशधामेकाः प्रसूताः कार्यासिद्धि
दाः साधनामार्गमेककं संज्ञते संप्रयोजितं अथितं त
त्समाख्याते वक्ष्यात्कृष्टिकरं परं मेवमादौ वदेत् सर्व
साध्यं संज्ञमनेतरं विपरीतं पुनश्चाते मेव तत्संप्रुटं स
ते शान्तिपुष्टिकरं ते ये वैलोक्यैष्यदायकं अर्द्धमर्थं त
थाप्यते मेवैक्युर्वाहिवत्तणः मध्ये चास्य भवेत्साध्यं
प्रसूतमित्यभिधीयते अभिग्रसे स्तथा मेवैमार्गोच्चाट
नेषु च अभिधाने वदेत् पूर्वपश्चान्मेव तथा वदेत् एत
त्समस्तमित्युक्तं शान्तिचाटनकारकं द्वौ द्वौ मंत्रास्त
रौ यत्र एकैकं साध्यवर्णकं विदभिर्न तत्संप्रोक्तं उष्ट
न्नवपलत्तणं मंत्राणामेतरितं सर्वं समं ज्ञातिष्ठते यदि
आक्रान्ते तद्दिजानीयात्सद्यः सर्वाण्यदायकं तोभः
स्तम्भः समावृष्टावशेषाच्चाटनकर्मसंस्तुतपूर्वं
वदेत् मेवमेते चैव तथा पुनः मध्ये चास्य
भवेत्साध्यमायेतमिति त
दिदः ॥

अमोः संप्रतिपुत्तानां विद्वेषणकरं परं आदौ चोतेत
षामंत्रे दिवारं संप्रयोजयेत् साधनामसकृन्मथेग
भस्ये तत दोष्यते मारणोच्चाटनं वश्यं प्रयुक्तं कारये
द्गणं हेति नो सोम्य धीर्गं भस्मभये च गते तथा विधा
मंत्रे वेदे तत्पूर्व त्रये चोते पुनः सिधा सकृत् साध्यं भ
वेत्साध्यं ते विद्या त सर्वतो हते सर्वा भिवारशामने म
हामृतनिवारणं सर्वसौभाग्यजनने मृतानाममृत
प्रदे आदौ मंत्रं ततो नाम साध्यांतरमथालिखित ए
वमेवं त्रिधा कृत्वा भवेत्सु किं विदुर्भितं सर्वव्याधि
हरं प्रोक्तं भूतापस्मारमर्दनं एकैकं वर्णमध्यं तत्कृ
त्वा मंत्रं विदुर्भितं पूर्ववत् कथितं वा स तस्मादांते प्रक
ल्पयेत् विदुर्भग्नयितं नाम मंत्रं रामनुजं सर्वकर्म
करं प्रोक्तं सर्वसुखफलप्रदं एवमेते प्रयोगाः सः
सिद्धमंत्रस्य सिद्धिदाः अथापरं प्रवक्ष्यामि मंत्रं
असिद्धस्तुलक्षणम् यजज्ञात्वा साधकश्चेष्टो मंत्रं सि
द्धिं लभेद्भुवं सभ्यगनुष्ठितो मंत्रो यदि सिद्धिर्न जायते
पुनस्तेनैव कर्तव्यं ततः सिद्धो भवेद्भुवं पुनरनुष्ठि
तो मंत्रो यदि सिद्धिर्न जायते पुनस्तेनैव कर्तव्यं ततः
सिद्धो न संशयः पुनः सोऽनुष्ठितो मंत्रो यदि सिद्धिर्न
जायते उपायास्तत्र कर्तव्याः सप्तशोकरभाषितः आ
मणो वोथने वश्यं पीडने शोषपोषणं दहनोत्तेक्रमा
त्कुर्यात्ततः सिद्धो भवेद्भुवं आमणो वारुणो वीजे

गो.
ने.
७५

प्रथमे क्रमयोगतः शिवनागुरुसंमिश्रपुलाकर्षर
कुंकुमैः उशीरचन्दनाभ्यां तमंत्रं संप्रथितं लिखेत्
लीराज्यमधुतोयानां मध्ये तल्लिखितं लिपेत् पूजना
जपनादोमादभ्रामितः सिद्धिदो भवेत् भ्रामितो यदि
सिध्येत बोधने तस्य कारयेत् अमणकामवीजेन संपु
टीकृतं संपुटेत् एवं रुडो भवेत् सिद्धो न चेदेतदृशी
कुरु अलकं चन्दनं कुण्डं हरिद्रासदनं शिलाः एते
स्वमंत्रमालिख्य भूर्जपत्रे सुशोभने धार्या कंठे भ
वेत् सिद्धः पीडनं वापि कारयेत् अथ रात्ररयोगेन प
दनपरिजाप्य वै ध्यापी तदेव तां तदुदरोत्तररूपिणीं य
विद्यामादित्य उग्रेण लिखितं क्रम्य चात्रिणा तथा भूते
तिमंत्रेण होमः कार्यादिनेदिने पीडिते लज्जया विष्टः
सदा तदृशपोषयेत् बालायास्तृतीयं वीजमायेतेत
स्योजयेत् गोलीरमधुना लिप्य विद्यापाणो विधारये
त् पोषितोऽयं भवेत् सिद्धो न चेत् कुर्वीत शोषणं द्वा
भ्यां च माथया वीजं धारयेत् करकंठयोः पृष्ठाविद्या
गमे धार्या वलवीर्यं समन्विता शोषितोऽपि न सिद्धि
श्चेदहनीयोऽग्निवीजातः अग्रे येन त्ववीजेन मंत्राय
करमन्त्रं आयेत् मध्य उर्ध्वे त्रये गोदोहमकर्मणि
ब्रह्मवत्समूलेन कृत्वा दर्भमयेततः सुभेदेशे तते
मंत्रः सिद्धः स्याच्छकरोदितं इत्येव कथितं सम्यक् के
वलंतवभक्तिः एकैकं तत्कृतार्थः स्यादहंभिः किंच

३
 सवतः अथापरंप्रवक्ष्यामिमंत्रौषधिमहादुतायः प्र
 योगविधानेनसद्यःसिद्धोभवेद्वेदवेकरवीरसमूलेन
 पिष्टेनमधुपाणीना तस्मिन्नागाकृतःकंठमंत्रेसद्यः
 प्रसीदति विमुक्तसर्वपापौघःकृष्णपशपतिवतषा
 जीवन्मुक्तोभवेत्तन्मन्त्रीसत्यसत्यमयोदितं यत्रवाकुत्र
 चिद्देशोगंतुकामोयथाभवेत् अथवाभूतलेमन्त्रीपाता
 लेवापिकौतुकात् तत्तत्तत्तत्प्रयात्येवसर्वसिद्धीम्
 रोभवेत् इत्येवंकथितंसम्पत्कर्मत्रसिद्धेस्तुल्यत्वात् त
 उपायेतदात्रस्मन्केवलंनवभाष्यतः अनेकतंत्रसं
 प्रोक्तमनेकमुनिसम्मतं इदानीत्तपुनर्वस्मन्किंपुनः
 श्रोतुमिच्छसि इतिश्रीगौतमीयेमहातंत्रेसर्वतंत्रोक्त
 मेष्टाविंशोऽध्यायः ३२ समाप्तः शुभम् ॥ जम्बूमध्ये
 लिखितमिदंस्तुतं सं. १५ ४४ भाद्रपदेमासि =

[illegible]

KASHMIR JAIL MADE

नं. २००

नं. ६३

